

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

**Кафедра товарознавства, біотехнології,
експертизи та митної справи**

Ю. О. Басова, Г. М. Кожушко, І. В. Шурдук

ПАТЕНТОЗНАВСТВО ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

**Полтава
ПУЕТ
2019**

УДК 347.77/.78:33.025.3(075.8)

Б27

Рекомендувала до видання, розміщення в електронній бібліотеці та використання в освітньому процесі вчена рада Вишого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», протокол № 7 від 27 червня 2019 р.

Автори:

Ю. О. Басова, Г. М. Кожушко, І. В. Шурдук

Рецензенти:

О. В. Шоман, д. т. н., професор, завідувач кафедри нарисної геометрії та графіка Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;

О. В. Шефер, д. т. н., доцент, завідувач кафедри автоматики та електроприводу Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка.

Басова Ю. О.

Б27 Патентознавство та ліцензування : навчальний посібник / Ю. О. Басова, Г. М. Кожушко, І. В. Шурдук. – Полтава : ПУЕТ, 2019. – 165 с.

ISBN 978-966-184-355-3

У навчальному посібнику розглядаються основні поняття у сфері патентно-ліцензійної роботи, правова охорона об'єктів промислової власності та авторського права й суміжних прав, міжнародна правова охорона інтелектуальної власності, патентна інформація та документація, комерціалізація інтелектуальної власності, захист прав інтелектуальної власності.

Призначено для здобувачів вищої освіти спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа під час вивчення навчальної дисципліни «Патентознавство та ліцензування» та широкого кола читачів.

УДК 347.77/.78:33.025.3(075.8)

© Ю. О. Басова, 2019

© Г. М. Кожушко, 2019

© І. В. Шурдук, 2019

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2019

ISBN 978-966-184-355-3

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	6
ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПАТЕНТНО-ЛІЦЕНЗІЙНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ	9
1. Поняття і значення патентно-ліцензійної роботи	9
2. Характеристика об'єктів патентно-ліцензійної роботи.....	10
3. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності.....	14
4. Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності.....	16
Тестування до теми	18
ТЕМА 2. ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ	20
1. Поняття та ознаки винаходу (корисної моделі), промислового зразка та правова охорона об'єктів патентного права	20
2. Характеристика засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, товарів і послуг та їх правова охорона.....	35
3. Поняття та ознаки нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.....	45
Тестування до теми	52
ТЕМА 3. ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА Й СУМІЖНИХ ПРАВ	55
1. Поняття та принципи авторського права. Виникнення авторського права.....	55
2. Особливості охорони та використання об'єктів авторського права. Вільне використання творів	59
3. Охорона суміжних прав виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм та організацій мовлення	64
Тестування до теми	66
ТЕМА 4. МІЖНАРОДНА ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	69
1. Всесвітня організація інтелектуальної власності	69

2. Міжнародна охорона промислової власності	71
3. Міжнародна охорона авторських і суміжних прав.....	80
4. Угоди, які затверджують міжнародні класифікації в галузі авторського права.....	86
Тестування до теми	89
ТЕМА 5. ПАТЕНТНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ	92
1. Загальні поняття про інформаційно-патентну діяльність	92
2. Структура та зміст патентної документації	95
3. Міжнародні патентні класифікації	101
4. Патентні дослідження	108
Тестування до теми	110
ТЕМА 6. РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	113
1. Права й обов'язки власників охоронних документів.....	113
2. Способи використання об'єктів інтелектуальної власності.....	115
3. Види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності	117
Тестування до теми	126
ТЕМА 7. ОЦІНКА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	129
1. Права інтелектуальної власності як товар	129
2. Життєвий цикл об'єктів інтелектуальної власності.....	131
3. Інтелектуальна власність як нематеріальний актив	133
4. Оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності.....	135
5. Види ліцензійних платежів.....	140
Тестування до теми	140
ТЕМА 8. ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	143
1. Система захисту прав інтелектуальної власності та її призначення	143
2. Дії, що визнаються порушенням права інтелектуальної власності.....	146

3. Судовий порядок захисту інтелектуальної власності	147
4. Кримінальна відповідальність за порушення прав	150
5. Адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності.....	151
Тестування до теми	152
Список рекомендованих інформаційних джерел	156
Додаток А.....	159

ВСТУП

Світовий досвід останніх десятиріч змінив уявлення про шляхи розвитку людства. Якщо раніше провідна роль у зростанні економіки держав належала природним ресурсам, то нині, як стверджують експерти ООН, на передній план виступає інтелектуальний потенціал нації. В умовах інтелектуалізації економіки інформація та знання перетворюються в рушійну силу інноваційного розвитку суспільства, творча розумова діяльність набуває статусу пріоритетної стратегічної діяльності, а проблеми стимулювання та захисту інтелектуальної власності стають першочерговими для всіх країн світу.

Стрімке зростання вартості результатів інтелектуальної діяльності робить інтелектуальну власність національним капіталом, а прибутки від її раціонального використання можуть суттєво наповнювати державний бюджет країни.

Вирішення наукового й соціально-економічного розвитку та створення механізмів захисту інтелектуальної власності є одним із найважливіших чинників гарантування національного суверенітету та безпеки, оскільки інтелектуальна власність на сьогодні стала істинним фактором зростання політичного, економічного й військового потенціалу країни. З огляду на ситуацію, яка складається на міжнародній арені щодо захисту прав інтелектуальної власності у країнах, що розвиваються, ця проблема стає вкрай важливою для України як держави, яка інтегрується в систему міжнародної економіки.

У сучасному світі об'єкти права інтелектуальної власності – винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, комерційна таємниця, комп'ютерні програми та інші об'єкти відіграють значну роль у забезпеченні конкурентоспроможності товарів та послуг і стають вирішальним чинником економічного розвитку. Уведені в господарській обіг, вони приносять підприємству додатковий прибуток і відіграють важливу роль у комерційній, підприємницькій і виробничій діяльності. Майбутнім фахівцям у сфері підприємницької діяльності та торгівлі необхідно мати чітке уявлення про сутність інте-

лектуальної власності, як вона охороняється в сучасному світі, до яких серйозних наслідків і матеріальних втрат може призвести порушення їх прав. Питання інтелектуальної власності нині як ніколи раніше відіграє значну роль у формуванні конкурентоспроможності та освіченості як будь-якої особистості, так і організованої групи людей – трудового колективу, установи, підприємства. У зв'язку з цим об'єкти права інтелектуальної власності від моменту їх появи й до прибуткового використання потребують усебічного фахового забезпечення процесів їх створення, правової охорони та комерціалізації. На жаль, освіченість із питань оформлення правової охорони, практичного використання об'єктів інтелектуальної власності значно відстає від потреб сьогодення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Патентознавство та ліцензування» є формування системи знань і практичних умінь у питаннях: правової охорони, використання та захисту прав на об'єкти промислової власності й авторського права; організації патентної та ліцензійної діяльності.

У даному навчальному посібнику розглядаються найбільш важливі аспекти патентування та ліцензування з метою перетворення інтелектуальної власності на зростання конкурентоспроможності підприємства, які використовують нематеріальні активи для блокуючого патентування, патентного прикриття під час освоєння нових ринків, придбання виключних прав на перспективні технології, продажу ліцензій та ін.

Світовий досвід підтверджує успішний розвиток тих країн, у яких створені умови для створення, придбання, ефективного використання та охорони інтелектуальної власності. Продаж технологій у вигляді об'єктів інтелектуальної власності, ліцензійних угод, наукомістких і технологічних послуг у рамках інжинірингу та консалтингу є перспективний та дієвий засіб зростання доходів і завоювання нових ринків.

Формування нової парадигми цивілізаційного розвитку, що ґрунтується на використанні інновацій та інтелектуальної власності, потребує переосмислення низки фундаментальних принципів, а саме:

– використання інтелектуальних ресурсів та інтелектуального капіталу, запаси яких практично необмежені, перетворює якість, інновації та швидкість бізнесу на визначальні чинники глобального суперництва;

– вирішальну роль у суспільних взаємовідносинах відіграє не стільки право розпоряджатись інтелектуальною власністю, скільки здатність цим скористатися;

– сучасні високі технології «не вписуються» у традиційні ринкові схеми ціноутворення, тому потрібні дослідження механізмів їх комерціалізації, формування національної інноваційної системи.

Структура навчального посібника підпорядкована реалізації зазначеної мети та завдань.

Перший розділ висвітлює основні поняття у сфері інтелектуальної власності та патентно-ліцензійної роботи, розглядає законодавство України у галузі інтелектуальної власності та структуру державної системи правової охорони інтелектуальної власності. У другому розділі розглянуто характеристику промислової власності та її правову охорону. Третій розділ розкриває питання правової охорони об'єктів авторського права й суміжних прав. Міжнародній правовій охороні інтелектуальної власності присвячений четвертий розділ. Питання патентної інформації та документації розглядаються в п'ятому розділі. Розпоряджання правами інтелектуальної власності розглядаються в шостому розділі. Комерціалізація інтелектуальної власності, вартісна оцінка її об'єктів розглядаються в сьомому розділі. У восьмому розділі розглянуті питання захисту прав інтелектуальної власності та відповідальність за порушення прав.

Навчальний посібник містить також перелік нормативних документів у сфері інтелектуальної власності.

ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ПАТЕНТНО-ЛІЦЕНЗІЙНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

1. *Поняття і значення патентно-ліцензійної роботи.*
2. *Характеристика об'єктів патентно-ліцензійної роботи.*
3. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності.*
4. *Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності.*

1. Поняття і значення патентно-ліцензійної роботи

Патентно-ліцензійна робота – це важливий елемент державності. Розвиток цивілізації завжди відбувався на основі все нових і нових винаходів і відкриттів.

Патентно-ліцензійна робота передбачає виконання функцій, пов'язаних із набуттям (патентуванням), ліцензуванням і захистом прав інтелектуальної власності, зокрема, оформленням і подачею патентних заявок, трансфером технологій, упровадженням нових технологій тощо. Патентно-ліцензійна робота є за своїм характером невід'ємною частиною науково-дослідних робіт, а ліцензування інноваційної продукції у вигляді нових патентоспроможних розробок і «ноу-хау» – однією з форм бізнесу, так званий ліцензійний бізнес.

Патентно-ліцензійна робота – це і важливий елемент державності, адже без винаходів людство не може задовольнити навіть елементарні потреби. Розвиток цивілізації завжди відбувався на основі нових винаходів і відкриттів.

Загальним результатом патентно-ліцензійної роботи є:

- оформлення патентної документації на об'єкти інтелектуальної власності та правовий захист промислової власності;
- оформлення дозволів на використання винаходу чи іншого технічного досягнення на основі ліцензійного договору або рішення компетентного державного органу;
- проведення досліджень з експертизи патентної чистоти.

Об'єктом патентно-ліцензійної роботи є інтелектуальна власність.

2. Характеристика об'єктів патентно-ліцензійної роботи

У найширшому розумінні **інтелектуальна власність** означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності людей у промисловій, науковій, літературній і художній сферах.

Згідно зі ст. 420 Цивільного кодексу України «Об'єкти права інтелектуальної власності» до об'єктів інтелектуальної власності належать:

- 1) літературні та художні твори;
- 2) комп'ютерні програми;
- 3) компіляції даних (бази даних);
- 4) виконання;
- 5) фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
- 6) наукові відкриття;
- 7) винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- 8) компоновання (топографії) інтегральних мікросхем;
- 9) раціоналізаторські пропозиції;
- 10) сорти рослин, породи тварин;
- 11) комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- 12) комерційні таємниці.

Звичайно, цей перелік не є вичерпним. Можуть з'явитись нові результати науково-технічної творчості, які будуть визнані об'єктами права.

Традиційно об'єкти інтелектуальної власності на підставі спільних ознак поділяються на об'єкти **промислової власності** та об'єкти **авторського права** (рис. 1.1).

Промислова власність охоплює всі результати творчості в галузі техніки. Під правом промислової власності розуміють сукупність правових норм, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням об'єктів науково-технічної творчості (винаходів, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій). Крім того, поняття «промислова власність» включає боротьбу проти недобросовісної конкуренції.

Авторське право – це сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури та мистецтва (результатів духовної творчості).

Рисунок 1.1 – Класифікація об'єктів інтелектуальної власності

Об'єктами *патентного права* називають винаходи, корисні моделі та промислові зразки. *Винахід і корисна модель* – результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології, які відповідають вимогам патентоспроможності. *Промисловий зразок* – результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання, тобто це нове конструктивне вирі-

шення виробу, що визначає його зовнішній вигляд придатним для відтворення промисловим способом.

До засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, товарів і послуг належать:

- торговельні марки (ЦК України) = знаки для товарів і послуг (Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»);

- комерційні (фірмові) найменування (ЦК України);

- географічні зазначення (ЦК України) = зазначення походження товарів (закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»).

Знак – позначення, за яким товари й послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. Зареєстрований знак – знак, на який видано свідоцтво.

Зазначення походження товарів поділяють на:

- *прості* – будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Ним може бути і назва географічного місця, яка вживається для позначення товару або як складова частина такого позначення (вироблене на Україні; зроблене в Полтаві);

- *кваліфіковані*, які поділяють на:

- назва місця походження (НМП) товару – назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із зазначеного географічного місця та має *особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені* характеристиками для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов із характерним для даного географічного місця людським фактором;

- географічне зазначення походження (ГЗП) товару – назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із цього географічного місця та має *певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені* характеристиками для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора.

Комерційне (фірмове) *найменування* – будь-яка назва підприємства, установи чи організації, що має статус юридичної особи.

Нетрадиційними об'єктами інтелектуальної власності вважають сорти рослин, топографії інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, комерційні таємниці. *Сорт рослин* – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) у рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови надання правової охорони: може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів; може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак; може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту. *Топографія інтегральної мікросхеми* – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними. *Раціоналізаторська пропозиція* – визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення в будь-якій сфері її діяльності. *Комерційна таємниця* – інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, ужитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Об'єктами *авторського права* є твори в галузі науки, літератури й мистецтва.

Об'єктами *суміжних прав*, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу й форми вираження, є: виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; фонограми, відеограми; передачі (програми) організацій мовлення.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є особи, яким можуть належати права володіння, легітимації, користування,

розпорядження та захисту прав на результати інтелектуальної творчої діяльності:

- *творець* (автор, виконавець, винахідник) – фізична особа, творчою працею якої створено об'єкт інтелектуальної власності;
- *правонаступник* автора – особа (фізична або юридична), до якої право переходить за законом;
- *власник охоронного документа* (правовласник) – особа, яка володіє охоронним документом, що засвідчує право власності на об'єкт інтелектуальної власності;
- *власники* науково-технічної та іншої інформації, що має комерційну цінність;
- *власники* знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань та інших позначень комерційного характеру;
- *представник у справах інтелектуальної власності* (патентний повірений) – особа, яка діє за дорученням заявника й надає правову допомогу у сфері охорони інтелектуальної власності.

3. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності

Правовідносини у сфері інтелектуальної власності регулюються як відповідними нормами національного законодавства, так і міжнародними нормами в цій сфері. Систему законодавства України про інтелектуальну власність умовно можна поділити на декілька груп (додаток А).

Першу становить чинна Конституція України, а саме ст. 41 та 54. Конституція України стосовно права інтелектуальної власності визначає основні положення, що стосуються права інтелектуальної власності, і має найвищу юридичну силу. *«Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності»*, – говориться у ст. 41. Стаття 54 гарантує свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Держава створює матеріальні умови, надає підтримку добровільним товариствам і творчим спілкам. Право автора на свій витвір закріплено цією ж статтею Конституції України: *«Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої*

діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами».

Правові засади інтелектуальної діяльності певною мірою визначаються також чинним Цивільним кодексом України (книга 4 «Право інтелектуальної власності»), Господарським, Кримінальним, Митним та іншими кодексами.

Наступну групу становить спеціальне законодавство, яке містить найбільшу кількість норм, що регулюють правовідносини, предметом яких є права на об'єкти права інтелектуальної власності. В Україні діють такі спеціальні закони:

«Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

«Про охорону прав на промислові зразки».

«Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

«Про охорону прав на зазначення походження товарів».

«Про охорону прав на сорти рослин».

«Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем».

«Про авторське право і суміжні права».

Водночас ряд нормативних актів України певною мірою торкаються питання інтелектуальної власності. До таких слід зарахувати Закони України: «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»; «Про інформацію»; «Про науково-технічну інформацію»; «Про наукову і науково-технічну експертизу»; «Про рекламу»; «Про видавничу справу»; «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»; «Про телебачення і радіомовлення» тощо.

На розвиток зазначеного законодавства розроблені постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України й відомчі нормативно-правові акти, які регулюють діяльність, пов'язану з оформленням прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Національне законодавство про охорону права інтелектуальної власності має чинність тільки в межах тієї держави, яка його

прийняла. За межами цієї держави правова охорона результатам інтелектуальної діяльності не надається. Там виникає можливість використовувати зазначені результати без дозволу їх власника чи володільця і без виплати належної винагороди. Такий стан не міг задовольнити суб'єкти прав інтелектуальної власності. Тому вже з кінця минулого століття починають укладатися міжнародні угоди, якими передбачається охорона прав на результати творчої діяльності, і за межами країни їх виникнення. Такі угоди хоча й не завжди досягали поставленої мети, проте виявилися в ряді напрямів досить ефективними, доцільними й виправданими. Тому їх розвиток та вдосконалення тривають. Так склалася міжнародна система охорони інтелектуальної власності.

На сьогодні зафіксовано 25 міжнародних нормативно-правових актів, які діють у сфері інтелектуальної власності, до 20 – приєдналася Україна.

4. Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності

Донедавна функції центрального органу виконавчої влади, на який було покладено реалізацію функцій у сфері інтелектуальної власності, виконувала Державна служба інтелектуальної власності. У процесі європейської інтеграції з метою оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України (Постановою № 585 від 23 серпня 2016 р. ліквідовано Державну службу інтелектуальної власності та передано її функції до Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Таким чином, сфера правової охорони інтелектуальної власності перейшла з-під порядкування Міністерства освіти і науки України до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Основними завданнями Міністерства економічного розвитку і торгівлі є:

- участь у межах своєї компетенції в забезпеченні реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності;
- прогнозування і визначення перспектив і пріоритетних напрямів розвитку у сфері інтелектуальної власності;

– організаційне забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Постановою також передбачена передача державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» («Укрпатент»), державної організації «Українське агентство з авторських та суміжних прав» та державного підприємства «Інтелзахист» зі сфери управління Державної служби інтелектуальної власності до Міністерства економічного розвитку і торгівлі (рис. 1.2).

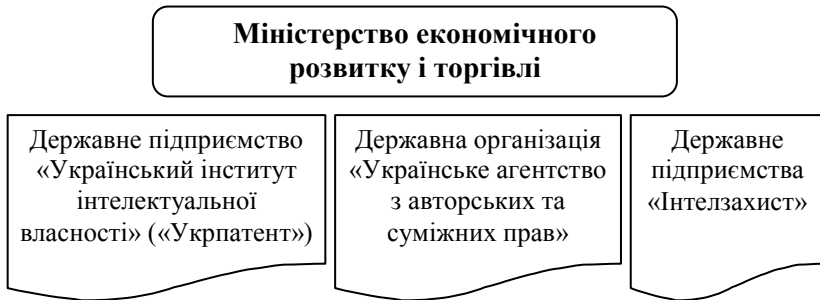

Рисунок 1.2 – Структура державної системи інтелектуальної власності

Головною функцією державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» («Укрпатент») є здійснення експертизи заявок на об'єкти промислової власності. Головні завдання «Укрпатенту»: приймання заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності, проведення експертизи заявок на об'єкти промислової власності на відповідність їх умовам надання правової охорони, забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів промислової власності та змін їх правового статусу й офіційної публікації відповідних відомостей.

«Укрпатент» має філію, що надає інформаційні послуги, здійснює патентний пошук, – *Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг*, який створено у травні 2001 р. Головна мета створення Центру – забезпечення реальних меха-

нізмів сприяння винахідницькій та інноваційній діяльності. Робота Центру полягає в наданні різноманітних послуг у сфері інтелектуальної власності.

Головною функцією державної організації «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (УААСП) є колективне управління правами авторів. УААСП за бажанням автора здійснює підготовку до державної реєстрації об'єктів авторського права й суміжних прав та видачі автору охоронного документа – свідоцтва. Важливою функцією УААСП є надання допомоги авторам щодо захисту їх прав у разі порушення.

Державне підприємство «Интелзахист» створене з метою вдосконалення організації видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів і фонограм, а також посилення захисту прав у сфері інтелектуальної власності.

Тестування до теми

1. *Закріплені законом права на результати будь-якої творчої праці людини називаються:*
 - а) творча власність;
 - б) інтелектуальна власність;
 - в) авторська власність;
 - г) промислова власність.
2. *Автор – це:*
 - а) фізична особа, творчою працею якої створено об'єкт інтелектуальної власності;
 - б) особа, яка здійснює опублікування твору (звичайно, для продажу) шляхом випуску у світ його примірників;
 - в) фізична особа, яка володіє охоронним документом;
 - г) особа, якій належить право на об'єкт інтелектуальної власності.
3. *Видавець – це:*
 - а) фізична особа, творчою працею якої створено об'єкт інтелектуальної власності;
 - б) особа, яка здійснює опублікування твору (звичайно, для продажу) шляхом випуску у світ його примірників;
 - в) фізична особа, яка володіє охоронним документом;
 - г) особа, якій належить право на об'єкт інтелектуальної власності.

4. *Власник охоронного документа – це:*
- а) фізична особа, творчою працею якої створено об'єкт інтелектуальної власності;
 - б) особа, яка здійснює опублікування твору (звичайно, для продажу) шляхом випуску у світ його примірників;
 - в) особа, яка володіє охоронним документом, що засвідчує право власності на об'єкт інтелектуальної власності;
 - г) особа, якій належить право на об'єкт інтелектуальної власності.
5. *Законодавство України про авторське право й суміжні права не охоплює Закон:*
- а) «Про власність»;
 - б) «Про кінематографію»;
 - в) «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
 - г) «Про телебачення і радіомовлення».
6. *Джерела права промислової власності України не охоплює Закон:*
- а) «Про охорону прав на промислові зразки»;
 - б) «Про захист від недобросовісної конкуренції»;
 - в) «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
 - г) «Про телебачення і радіомовлення».
7. *Основні засади науково-технічної політики в нашій державі визначає:*
- а) Президент України;
 - б) Верховна Рада України;
 - в) Кабінет Міністрів України;
 - г) Державне патентне відомство України.
8. *За здійснення політики у сфері інтелектуальної власності в Україні відповідає:*
- а) Президент України;
 - б) Міністерство економічного розвитку і торгівлі;
 - в) Кабінет Міністрів України;
 - г) Державна служба інтелектуальної власності.

9. Установа України, що проводить розгляд та експертизу заявок на об'єкти промислової власності в Україні, – це:
- а) Український інститут промислової власності;
 - б) Українське агентство з авторських і суміжних прав;
 - в) Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг;
 - г) Державна служба інтелектуальної власності.
10. Державна установа, яка здійснює реєстрацію об'єктів авторського права в Україні, – це:
- а) Державна служба інтелектуальної власності;
 - б) Українське агентство з авторських і суміжних прав;
 - в) Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності;
 - г) Український інститут промислової власності.

ТЕМА 2. ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

1. *Поняття та ознаки винаходу (корисної моделі), промислового зразка та правова охорона об'єктів патентного права.*

2. *Характеристика засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, товарів і послуг та їх правова охорона.*

3. *Поняття та ознаки нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.*

1. Поняття та ознаки винаходу (корисної моделі), промислового зразка та правова охорона об'єктів патентного права

До об'єктів патентного права належать винаходи, корисні моделі та промислові зразки (рис. 2.1).

Винахід (корисна модель) – результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології, які відповідають вимогам патентоспроможності. Це нове технічне рішення проблеми, що призводить до певного суспільно корисного ефекту. Правова охорона винаходів (корисних моделей) здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і

корисні моделі». Винаходи й корисні моделі – близькі між собою результати технічної творчості, тобто корисна модель є винахід, але не зовсім.

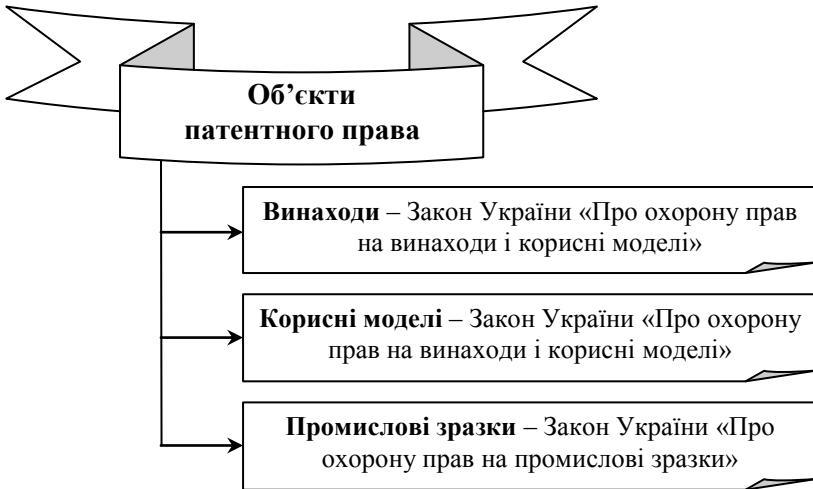

Рисунок 2.1 – Класифікація об'єктів патентного права

На рис. 2.2 представлено об'єкти винаходу (корисної моделі).

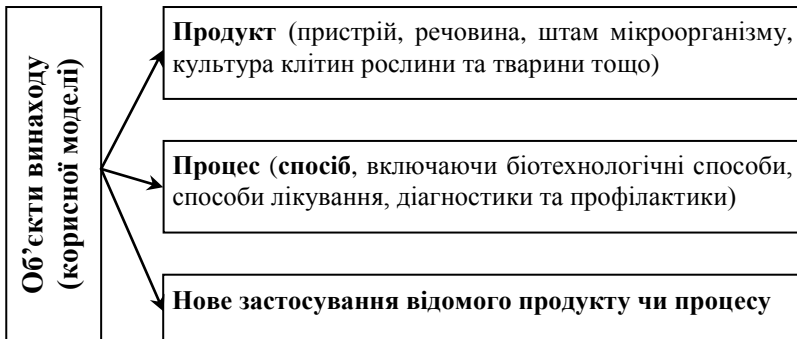

Рисунок 2.2 – Об'єкти винаходу (корисної моделі)

Під *пристроєм* розуміють систему розташованих у просторі елементів, що певним чином взаємодіють один з одним. До пристрою належать будь-які конструкції та вироби – машини, прилади, механізми, інструменти, обладнання, споруди тощо. Для характеристики об'єкта винаходу «*пристрій*» використовують, зокрема, такі ознаки: наявність конструктивного (конструктивних) елемента (елементів) та зв'язків між ними; взаємне розташування елементів; форму виконання елемента (елементів) або пристрою в цілому та зв'язків між елементами; параметри та інші характеристики елемента (елементів) та їх взаємозв'язок; матеріал, із якого виготовлено елемент (елементи) або пристрій загалом, середовище, що виконує функцію елемента, та інші характеристики. *Наприклад: пристрій для визначення об'єму фізичних тіл, що виконаний у вигляді склянки з відводом, який відрізняється тим, що відвід розташований у верхній частині склянки безпосередньо від краю її стінки й виконаний у формі конусоподібного носика, відтягнутого вниз.*

Речовина являє собою штучно створене матеріальне утворення, що є сукупністю взаємозалежних інгредієнтів. До речовин належать:

- індивідуальні хімічні сполуки, до яких також умовно належать високомолекулярні поєднання та об'єкти генної інженерії;
- композиції (склади, суміші);
- продукти ядерного перетворення.

Як видно з переліку речовин, в основу їх класифікації покладений спосіб отримання, тобто речовини отримані хімічним шляхом, нехімічним (механічна суміш) та фізико-хімічним.

Для характеристики *індивідуальних хімічних сполук* використовують якісний і кількісний склад, зв'язок між атомами та взаємне їх розташування в молекулі, що виражене хімічною формулою. *Наприклад: жовта масляниста рідина, розчинна у воді, метанолі, етанолі, ацетоні ..., погано розчинна у хлороформі й бензолі, нерозчинна в чотирихлористому вуглеці, петролейном ефірі й гексані.*

Для характеристики *композицій* (сплави, кераміка, суміші будь-якого призначення) використовують якісний та кількісний склад інгредієнтів, а також структуру композиції та інгредієнтів.

Наприклад: склад для фарбування волосяного покриву хутра, що включає окислювальний напівпродукт чорний для хутра «Д», похідний фенолу, аміак, окислювач і воду, який відрізняється тим, що як похідний фенолу вибрано рослинний дубитель, а як окислювач – гідросульфід натрію 85 %-й за такого співвідношення компонентів, у г/л:

<i>окислювальний напівпродукт чорний для «Д»</i>	<i>3,0...3,2</i>
<i>рослинний дубитель /у перерахунку на таніди</i>	<i>0,7...1,2</i>
<i>аміак 25 %-й</i>	<i>3,0... 3,5</i>
<i>гідросульфід натрію 85 %-й</i>	<i>0,7...0,9</i>
<i>вода</i>	<i>до 1 л.</i>

Продукти ядерного перетворення характеризуються якісним (ізопоп) та кількісним (число протонів і нейтронів) складом, а також основними ядерними характеристиками: період напіврозпаду, тип та енергія випромінювання (для радіоактивних ізопопів).

Штами мікроорганізмів, культури клітин рослин і тварин означають сукупність клітин, що мають загальне походження й однакові стійкі ознаки. Прикладами штамів є: бактерії, дріжджі, лишайники, безхребетні тварини, змішані культури клітин рослин і тварин тощо.

До способу належать процеси виконання дій над матеріальними носіями. Спосіб – це сукупність прийомів, що виконуються в певній послідовності або з дотриманням певних правил. Для характеристики об'єкта винаходу «спосіб» використовують, зокрема, такі ознаки: наявність дії або сукупності дій; порядок виконання таких дій у часі (послідовно, одночасно, у різних сполученнях тощо); умови виконання дій: режим, використання речовин (вихідної сировини, реагентів, каталізаторів тощо), пристроїв (пристосувань, інструментів, обладнання тощо), штамів мікроорганізмів, культур клітин рослин чи тварин. Наприклад: спосіб вичинки хутрових шкур, що включає відмочування, мідріння, знежирювання, пікелювання, дублення сульфатоцирконатом натрію та жирування, який відрізняється тим, що перед дубленням у пікельну рідину вводять оцтовокислий натрій, причому витрати сульфатоцирконату натрію складають 2...6 г/л у

розрахунку на оксид цирконію (IV), а оцтовокислого натрію 50...70 мас. % від маси сульфатоцирконату натрію.

Застосування відомого об'єкта за новим призначенням полягає в пропозиції використовувати відомий об'єкт (пристрій, спосіб, речовину, штам мікроорганізмів) за новим призначенням. Об'єктом такого винаходу, власне кажучи, є відомий об'єкт, але з новою сукупністю властивостей, завдяки якій стає можливим його застосування за новим призначенням, за незмінності сукупності істотних ознак, що характеризують цей об'єкт. Відсоток винаходів «на застосування» невеликий. *Наприклад: застосування шлаку відбудовної електроплавки окислених нікелевих руд під час виробництва ферронікеля як сировини для виробництва неорганічних безперервних волокон.*

Згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» не можуть одержати правову охорону, тобто не є об'єктами (рис. 2.3).

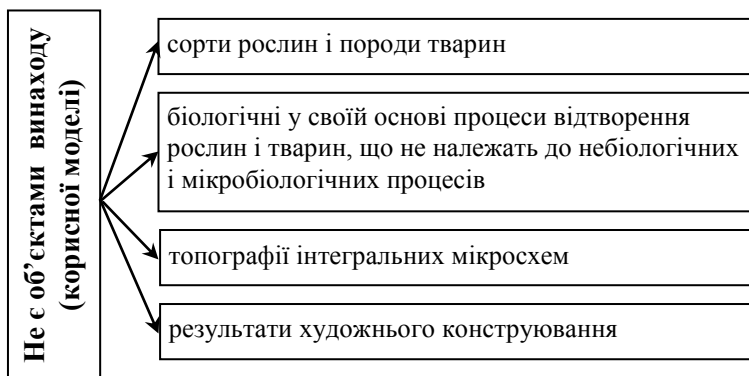

Рисунок 2.3 – Не є об'єктами винаходу (корисної моделі)

Крім того, правова охорона не надається винаходу, що суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та не відповідає умовам патентоспроможності.

Винахід відповідає умовам патентоспроможності, якщо він новий, має винахідницький рівень і є придатним для користування. Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною.

Промисловий зразок як об'єкт патентного права досить розповсюджений і найчастіше є єдиною можливістю захисту об'єктів, що мають оригінальний дизайн (*годинники, одяг, посуд, приналежності для домашніх тварин, транспортні засоби тощо*).

Промисловий зразок – результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання, тобто це нове конструктивне вирішення виробу, що визначає його зовнішній вигляд придатним для відтворення промисловим способом. Правова охорона промислових зразків здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки».

На рис 2.4 представлено об'єкти промислового зразка.

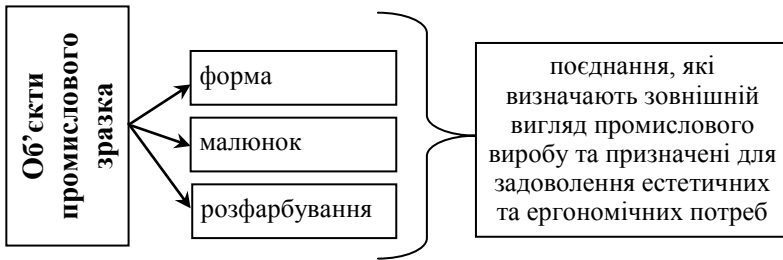

Рисунок 2.4 – Об'єкти промислового зразка

Характеристику різновидів промислових зразків наведено на рис. 2.5.

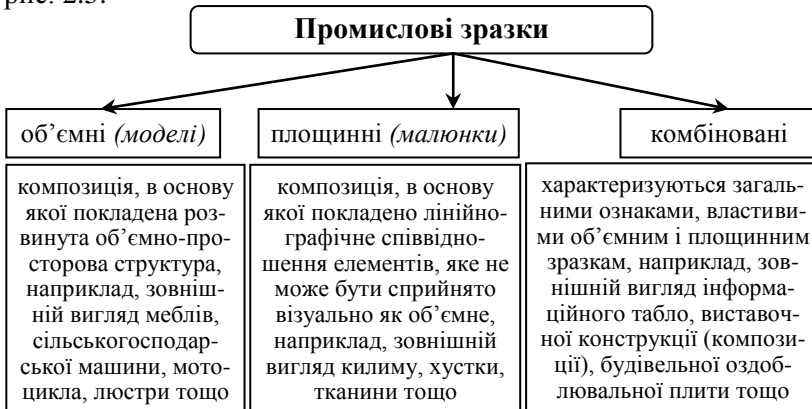

Рисунок 2.5 – Характеристика різновидів промислових зразків

Об'ємні промислові зразки являють собою композицію, в основі якої лежить об'ємно-просторова структура. *Наприклад: зовнішній вигляд меблів, машин, приладів та ін.* (рис. 2.6).

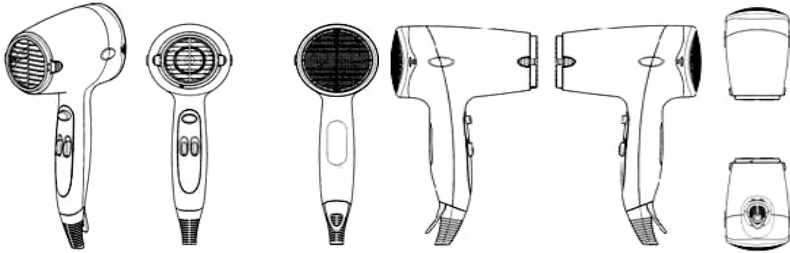

Рисунок 2.6 – Приклад об'ємного промислового зразка

Площинні промислові зразки являють собою композицію, в основі якої лежить лінійно-графічне співвідношення елементів, що не може сприйматися візуально як об'ємне. *Наприклад: зовнішній вигляд килима, хустки, тканини та ін.* (рис. 2.7).

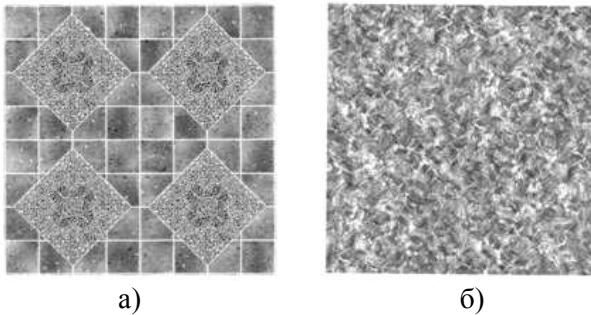

Рисунок 2.7 – Приклад площинного промислового зразка:
а) покриття для підлоги «Тіфані»;
б) покриття для підлоги «Каньон»

Комбіновані промислові зразки характеризуються загальними ознаками, що властиві об'ємним і площинним зразкам. *Наприклад: зовнішній вигляд інформаційної, виставочної конструкції, будівельної лицювальної плитки й ін.*

Обсяг наданої правової охорони визначається сукупністю істотних ознак промислового зразка, зображених на фотографіях виробу (його макета, малюнка), які визначають зовнішній вигляд виробу з його естетичними й (або) ергономічними особливостями, зазначеними заявником.

Тлумачення ознак повинне вироблятися в межах опису промислового зразка. Тому дуже важливо для заявника правильно скласти опис до промислового зразка і визначити істотні ознаки. Перелік істотних ознак промислового зразка призначений для адекватного тлумачення, відображеної на фотографіях сукупності істотних ознак, що визначають обсяг правової охорони, що проситься, наданим патентом на промисловий зразок.

Ознаки належать до істотних, якщо вони впливають на формування зовнішнього вигляду виробу, що володіє естетичними й ергономічними особливостями.

Естетичні (ергономічні) особливості можуть виражатися, наприклад, у тім, що:

- забезпечена співвідпорядкованість частин, завдяки об'єднанню всіх ознак навколо головного, сприятливої послідовності прийняття елементів композиції (для об'єкта, що має велику довжину);
- забезпечено повну досяжність зони регулювання механізмів (для встановленого на автомобілі енергоагрегата);
- створено образ, що виражає силу й міць машини (для екскаватора);
- зоровий образ відбиває невиробничий, побутовий характер машини (для садово-городнього міні-трактора) й т. п.

Для характеристики художньо-конструкторських рішень виробів, що володіють складною композицією, в основі якої лежить об'ємно-просторова структура (*наприклад, верстат, мотоцикл, сільськогосподарська машина тощо*), використовуються, зокрема, такі ознаки:

- наявність композиційних елементів;
- взаємне розташування елементів;
- форма композиційних елементів.

Для характеристики художньо-конструкторських рішень виробів із моноблочною композицією (*наприклад, телевізор, ра-*

діоприймач, щитовий прилад, скринька і т. п.), а також рішень, побудованих на співвідношеннях елементарних геометричних обсягів (*наприклад, меблевих секційних блоків*), використовуються, зокрема, такі ознаки:

- склад і розподіл композиційних елементів;
- пластичне, графічне, колірне і фактурне рішення цих елементів, що знаходяться, як правило, на фронтальній поверхні виробу.

Для характеристики художньо-конструкторських рішень, що мають площинну композицію (*наприклад, тканини, килими, хустки і т. п.*), використовуються, зокрема, такі ознаки:

- лінійно-графічне співвідношення елементів орнаменту;
- колористичне рішення;
- характер фактури (переплетення ниток тканини).

Для характеристики художньо-конструкторських рішень одягу використовуються, зокрема, такі ознаки:

- форма, що є об'ємною характеристикою моделі;
- пропорції, що визначають співвідношення частин між собою;
- силует, що є площинною характеристикою моделі;
- ритм, що визначає розмірне чергування будь-яких елементів;
- деталі, тобто елементи, що накладаються на поверхню одягу на будь-якій її ділянці, їхня форма;

– обробка, тобто елемент, що не має функціонального значення з погляду утилітарного застосування виробу, що грає декоративну роль у рішенні моделі, використання якого може бути одночасно технологічним прийомом (*наприклад, обробка краю одягу, зміцнення з'єднуючої деталі шва і т. п.*);

- фурнітура (*гудзика, гачки й т. п.*);
- матеріал.

Для характеристики художньо-конструкторських рішень комплектів (наборів) виробів, крім ознак, використовуваних для характеристики художньо-конструкторських рішень відповідних виробів, використовуються ознаки, що відображають:

- характер взаємодії частин;
- співвідпорядкованість елементів;
- пропорційний лад як самих вихідних елементів, так і всього комплексу (набору) загалом.

Згідно із Законом не можуть одержати правову охорону:

– об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди – *кіоски, телефонні будки*;

– друкowana продукція як така – *зміст тексту*;

– об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних до них речовин тощо.

Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він є новим.

Основним способом охорони об'єктів промислової власності є видача заявнику (наприклад, автору чи роботодавцю) охоронного документа. Суть правової охорони об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) полягає в тому, що автор отримує від держави виключні права на певний термін. Власник, отримавши охоронний документ, може розкрити зміст свого ОІВ для всіх, щоб вони могли використовувати його на законних правах, тобто за дозволом автора з обов'язковим відрахуванням йому винагороди за дозвіл на використання. Для отримання правової охорони об'єкти патентного права повинні відповідати умовам патентоспроможності (рис. 2.8).

Особа, яка бажає одержати патент на винахід чи корисну модель і має на це право, подає до Установи заявку встановленої форми, складену відповідно до «Правил складання та подання заявки на винахід та заявки на корисну модель».

Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдиності винаходу). Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі (вимога єдиності корисної моделі).

Заявка на винахід (корисну модель) повинна містити:

1) *заяву про видачу патенту* – складається на офіційному бланку, українською мовою, друкованим способом;

2) *опис винаходу (корисної моделі)* – повинен розкривати суть винаходу настільки ясно й повно, щоб його міг здійснити фахівець у зазначеній галузі;

3) *креслення винаходу (корисної моделі)* – включає в себе такі об'єкти, як графічні зображення (власне креслення, схеми, діаграми), а також для пояснення суті винаходу як додаток до інших графічних матеріалів можуть бути подані фотографії;

Рисунок 2.8 – Умови патентоспроможності об'єктів патентного права

4) *реферат* – скорочений виклад змісту опису винаходу, який включає назву винаходу, характеристику галузі техніки, якої стосується винахід, і (або) галузь його застосування, якщо це не зрозуміло з назви, характеристику суті винаходу із зазначенням технічного результату, якого мають досягти. Суть винаходу в рефераті характеризують шляхом вільного викладу формули, переважно такого, за якого зберігаються всі суттєві ознаки кожного незалежного пункту;

5) *формула* винаходу (корисної моделі) повинна стисло та ясно відображати суть винаходу. Вона повинна базуватися на

описі й характеризувати винахід тими ж поняттями, що містить опис винаходу (корисної моделі).

Окрім перерахованих, до складу заявки включають *додаткові документи*, а саме:

– документ, що підтверджує сплату збору за подання заявки або клопотання про продовження строку сплати. Документ повинен надійти до Установи разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання;

– клопотання про надання пільги з копією документа, що підтверджує право на звільнення чи часткове звільнення від сплати зазначеного збору;

– довіреність, якщо заявка подається через довірену особу заявника;

– заява про пріоритет (якщо є бажання скористатися правом пріоритету) із посиланням на дату подання і номер попередньої заявки та копію попередньої заявки.

Обсяг правової охорони, що надається, визначається *формулою винаходу (корисної моделі)*, тобто словесною характеристикою винаходу (корисної моделі), складеною за встановленими вимогами. Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису винаходу (корисної моделі) та відповідних креслень.

Формула винаходу (корисної моделі) (п. 7.2. Правил) може бути:

- одноланковою (включати один пункт);
- багатоланковою (включати декілька пунктів).

Одноланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) сукупністю суттєвих ознак, які не мають розвитку чи уточнення щодо окремих випадків його виконання або використання.

Наприклад: пристрій для видалення соку із фруктів, що складається з електроприводу з перемикачем, корпусу, фільтра, який відрізняється тим, що додатково пристрій оснащено внутрішнім барабаном, на якому закріплені голки так, що контур їх утворення являє собою зрізаний конус, а зовнішній конусоподібний барабан оснащений канавками та отворами, які розташовані в нижній частині основи конуса.

Багатоланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) з розвитком і (або) уточненням сукупності його (її) ознак стосовно деяких випадків виконання і використання винаходу (корисної моделі) або для характеристики групи винаходів.

Багатоланкова формула складається з декількох пунктів (ланок). У багатоланковій формулі розрізняють:

- незалежні пункти, тобто пункти, що мають самостійне правове значення;

- додаткові пункти, що не мають такого значення.

Додатковий пункт (пункти) формули розкриває, доповнює характеристику технічної сутності рішення, приведену в першому або будь-якому незалежному пункті формули винаходу.

Перший пункт формули завжди є незалежним, за ним можуть впливати додаткові пункти, якщо вони є. Якщо їх немає, формула може бути одноланковою.

Одноланкова формула застосовується тільки тоді, коли істотні ознаки, приведені в першому пункті формули винаходу, вичерпують характеристику його технічної сутності й не вимагають подальшого розвитку в наступних пунктах.

Окремий пункт формули, зазвичай, складається з таких частин (п. 7.3. Правил):

- обмежувальної;
- відмітної.

Обмежувальна частина відокремлюється від іншої частини формули такими словами:

- що відрізняється (-аяся, -еєся);
- що характеризується (-аяся, -еєся);
- що полягає (-аяся, -еєся).

Обмежувальна частина починається з назви винаходу, до якого пред'являється ряд вимог.

За назвою винаходу в обмежувальній частині приводять ознаки рішення, тотожні ознакам прототипу, а також співпадаючу з ознаками прототипу частину ознак рішення з однаковою функцією з відповідними ознаками прототипу. Ця співпадаюча частина формулювання істотної ознаки рішення звичайно являє собою вказівку на цю загальну із прототипом функцію, на рід або клас тих предметів, до яких він належить.

Під час складання обмежувальної частини для введення зазначених ознак звичайно вживають слова «утримувальний» і т. п.

В обмежувальну частину включають ознаки рішення, цілком або частково співпадаючі з ознаками тільки одного відомого рішення (прототипу), а не декількох.

Відмітна частина формули винаходу містить істотні ознаки технічного рішення, що відрізняють його від прототипу. Це можуть бути відомі ознаки, але у прототипі їм немає ні тождних, ні подібних.

Поділ ознак на обмежувальні і відмітні є умовним: якщо як прототип буде обране інше відоме рішення, то до числа відмітних ознак можуть бути зараховані інші ознаки.

Додатковий пункт багатоланкової формули починається зі скороченої назви винаходу, що доповнюється посиланням на той пункт, ознаки або сукупність ознак якого він розвиває або доповнює.

Наприклад: «п. 2. Пристрій по п. 1...».

Відмітна частина цього пункту містить приватні істотні ознаки, виражені поняттями з меншим обсягом, **наприклад**, видовими стосовно понять, якими виражені ознаки пункту, до якого належить даний додатковий пункт.

Додатковий пункт формули може розвивати, пояснювати всю сукупність першого або попереднього пункту шляхом додавання до неї ознаки, вираженої поняттям, якому в попередньому пункті немає родового поняття. Подібні випадки часто зустрічаються під час складання формул винаходів, об'єктом яких є речовини – суміші:

Наприклад:

*«1. Склад люстрової фарби, що містить терпенсульфід золота й органічні розчинники, що **відрізняється** тим, що він додатково містить бутилтитанат або резинат титана і залізни мила.*

*2. Склад по п. 1, що **відрізняється** тим, що він додатково містить органічні сполуки вісмуту і бора».*

У цьому випадку відмітна частина додаткового пункту містить ознаки, які є додатковими до сукупності ознак першого пункту та надають фарбі за першим пунктом додаткові властивості.

Багатоланкова формула може характеризувати як технічну сутність одного винаходу, так і сутність групи винаходів.

У першому випадку, як уже зазначалося вище, вона містить один незалежний пункт – завжди перший, до якого належать інші додаткові пункти, що не мають самостійного правового значення. Така формула може охарактеризувати як винахід, так і корисну модель.

У другому випадку під час характеристики технічної сутності групи винаходів незалежних пунктів у багатоланковій формулі стільки, скільки винаходів входить у групу. При цьому кожен незалежний пункт має самостійне правове значення, що дозволяє авторові одержати винагороду за використання одного якого-небудь винаходу групи, навіть якщо інші не будуть використані. Така формула може характеризувати тільки винахід.

У багатоланковій формулі, що характеризує сутність одного винаходу, додаткові пункти розвивають, пояснюють сукупність ознак незалежного пункту або попереднього (додаткового). Пояснення, розвиток першого пункту або попереднього можуть належати до всієї сукупності ознак або до окремих ознак першого чи попереднього пунктів.

Особа, яка бажає одержати патент на промисловий зразок і має на це право, подає до Установи заявку встановленої форми, складену відповідно до «Правил складання та подання заявки на промисловий зразок».

Заявка на промисловий зразок повинна містити:

- 1) *заяву про видачу патенту*;
- 2) *опис промислового зразка* – повинен містити назву промислового зразка, прізвище, ініціали автора, призначення й галузь застосування, перелік зображень, креслень та схем, суть та суттєві ознаки промислового зразка;
- 3) *креслення, схему, карту* – мають відповідати тексту опису та зображення виробу, давати чітке уявлення про заявлений виріб (його габарити, склад елементів та зв'язок);
- 4) *комплект зображення виробу* (власне виробу чи у вигляді макета, або малюнка), *що дають повне уявлення про його зовнішній вигляд* – містить повну інформацію про промисловий зразок і дозволяє визначати обсяг правової охорони.

Обсяг правової охорони промислового зразка визначається сукупністю суттєвих його ознак, зображених на фотографіях виробу.

Авторство та право власності на винахід і корисну модель засвідчуються патентом України. Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом (рис. 2.9).

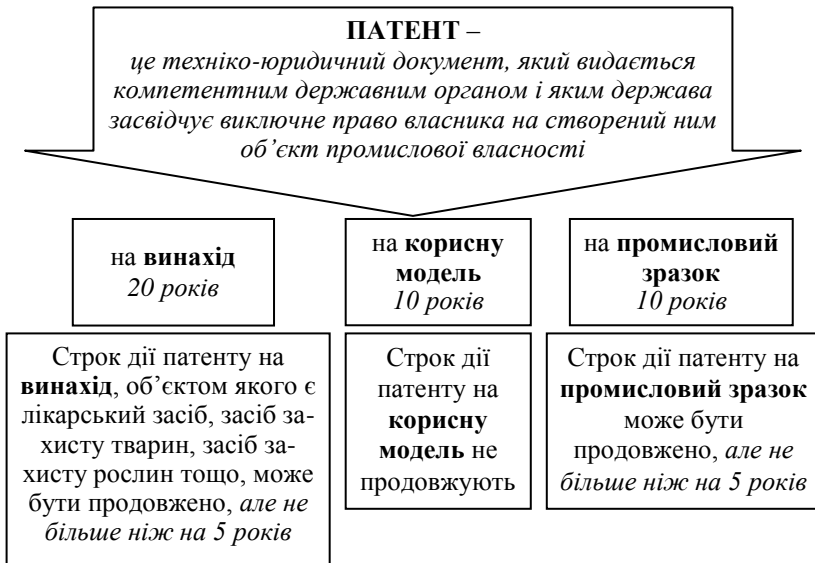

Рисунок 2.9 – Характеристика охоронних документів

2. Характеристика засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, товарів і послуг та їх правова охорона

Засоби індивідуалізації – групи об'єктів інтелектуальної власності, що слугують для розрізнення товарів, послуг, підприємств. На рис. 2.10 представлено засоби індивідуалізації.

Знак – позначення, за яким товари й послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. **Зареєстрований знак** – знак, на який видано свідоцтво. Правова охорона знаків здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

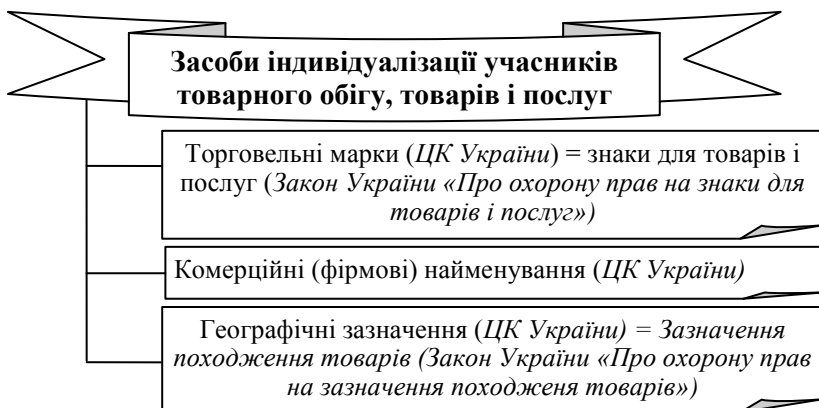

Рисунок 2.10 – Поняття засобів індивідуалізації учасників товарного обігу, товарів і послуг

Знаки, якими виробник маркує свої товари або які використовує під час виконання робіт, у рекламі, дозволяють споживачеві орієнтуватися у світі товарів і послуг, насамперед, однорідних за своїм призначенням. Товарні знаки віднесені до об'єктів інтелектуальної власності не як результат інтелектуальної діяльності, а як так звані засоби індивідуалізації юридичної особи, продукції, виконуваних робіт або послуг, прирівняні до розглянутих вище результатів інтелектуальної діяльності з урахуванням особливості прав на них – виключних прав. Права на торговельні марки виникають на основі їх реєстрації. Приклади знаків виробників автомобілів представлено нижче (рис. 2.11).

Рисунок 2.11 – Приклади торговельних марок (знаків для товарів і послуг)

Об'єктом знака може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Характеристику об'єктів торговельної марки представлено на рис. 2.12.

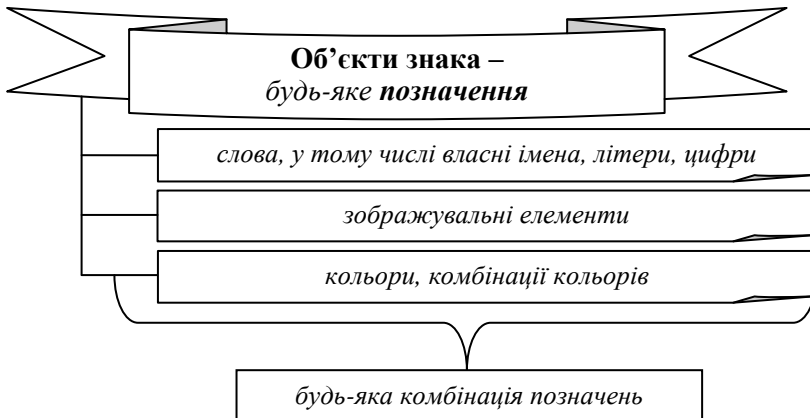

Рисунок 2.12 – Характеристика об'єктів торговельної марки

Позначеннями також можуть бути:

– звуки – відомі всьому світу зареєстровані звукові марки: звук запальнички, що відкривається, «Zippo»; звук мотора мотоцикла «Харлей Девідсон»; ревіння лева в рекламній заставці кінокомпанії «Metro Goldwyn Mayer»; музичний програвш у рекламі кави «Nescafe»; знамениті чотири ноти Intel);

– кольорові сигнали – кольорове мерехтіння;

– динамічні позначення – мультиплікаційні герої, рухомі логотипи;

– запах – прикладом можуть слугувати: перший знак для пряжі з особливим ароматом (зареєстрований у вересні 1990 року у США); екзотичне позначення «запах кінського поту» для шкіряної оббивки крісел автомобілів марки «Мустанг» (зареєстровано у США); «квітковий аромат, що нагадує троянду» для покриття кришок; «сильний запах гіркокого пива» для стріл до гри «дартс»; «запах свіжоскошеної трави» для тенісних м'ячів.

Не можуть одержати правову охорону позначення, які зображують або імітують:

- державні герби, прапори та інші державні символи (емблеми);
- офіційні назви держав;
- емблеми, скорочені або повні найменування міжнародних міжурядових організацій;
- офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки;
- нагороди та інші відзнаки.

Також не можуть одержати правову охорону позначення, які зазначені в п. 2, 3 та 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Не можуть одержати правову охорону також позначення, які:

- звичайно не мають розрізняльної здатності та не набули такої внаслідок їх використання;
- складаються лише з позначень, що є загальноновживаними як позначення товарів і послуг певного виду;
- складаються лише з позначень чи даних, що є описовими під час використання щодо зазначених у заявці товарів і послуг або у зв'язку з ними, зокрема вказують на вид, якість, склад, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, місце й час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг;
- є оманливими або такими, що можуть увести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу;
- складаються лише з позначень, що є загальноновживаними символами й термінами;
- відображають лише форму, що обумовлена природним станом товару чи необхідністю отримання технічного результату, або яка надає товарів істотної цінності.

Не можуть бути зареєстровані як знаки позначення, які є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати:

- зі знаками, раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг;
- зі знаками інших осіб, якщо ці знаки охороняються без реєстрації на підставі міжнародних договорів, учасником яких є Україна, зокрема знаками, визнаними добре відомими відповідно до статті 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності (995_123);

– з фірмовими найменуваннями, що відомі в Україні й належать іншим особам, які одержали право на них до дати подання до Установи заявки щодо таких же або споріднених із ними товарів і послуг;

– із кваліфікованими зазначеннями походження товарів (у тому числі спиртів та алкогольних напоїв), що охороняються відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (752-14). Такі позначення можуть бути лише елементами, що не охороняються, знаків осіб, які мають право користуватися вказаними зазначеннями;

– знаками відповідності (сертифікаційними знаками), зареєстрованими в установленому порядку.

Не реєструються як знаки позначення, які відтворюють:

– промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам;

– назви відомих в Україні творів науки, літератури й мистецтва або цитати та персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників;

– прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети й факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди.

Порядок одержання свідоцтва на знак для товарів і послуг наведено на рис. 2.13.

Право власності на знак засвідчується свідоцтвом. Строк дії свідоцтва становить 10 років і може бути продовженим щоразу на 10 років, за умови сплати відповідного збору.

Правова охорона **зазначень походження товарів** здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів».

Прості зазначення походження товару (рис. 2.14) – будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Ним може бути й назва географічного місця, яка вживається для позначення товару або як складова частина такого позначення (вироблене в Україні; зроблене в Полтаві).

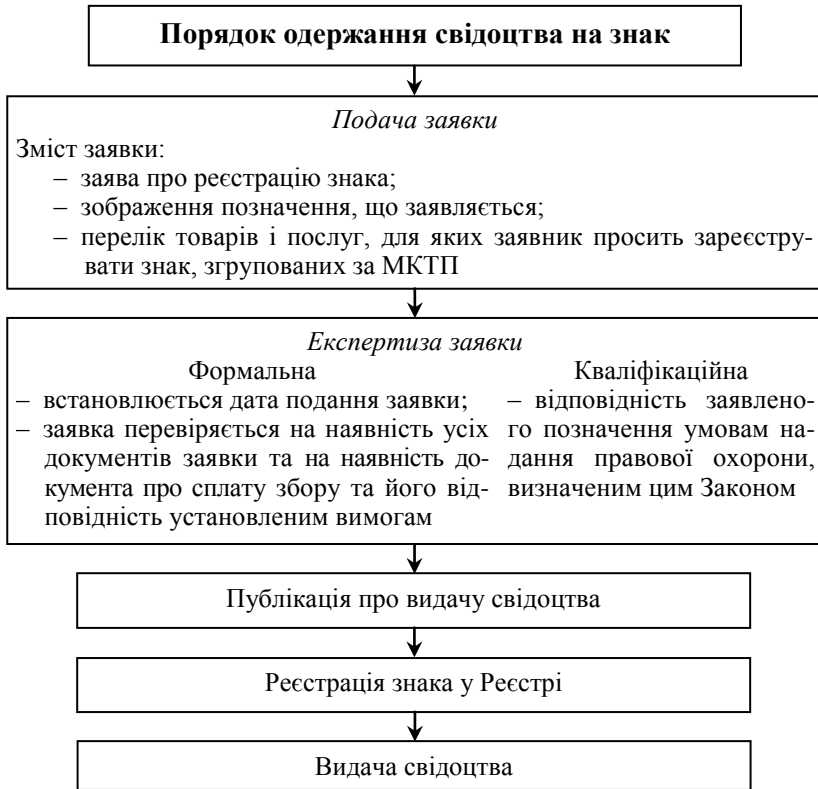

Рисунок 2.13 – Етапи отримання правової охорони на торговельну марку

Рисунок 2.14 – Зазначення походження товарів

Назва місця походження (далі – НМП) товару – назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із зазначеного географічного місця та має *особливі властивості*, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов із характерним для даного географічного місця людським фактором. *Наприклад, «Bordeaux» («Бордо») відносно вина, зробленого в місцевості Бордо, Франція (реєстрація № 80); «Havana» («Гавана») відносно тютюну, вирощуваного в районі Гавани, Куба (реєстрація № 472); «Tequila» («Текіла») відносно спиртних напоїв, виготовлених у визначених областях Мексики (реєстрація № 669).*

Географічне зазначення походження (далі – ГЗП) товару – назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із цього географічного місця та має *певні якості, репутацію або інші характеристики*, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора – *Гжель, Хохлома, Петриківський розпис, Тульський пряник.*

Кваліфіковане зазначення походження товарів, а правильніше назва місця походження, має багато спільного із знаком для товарів і послуг, але є ряд специфічних критеріїв, що й зумовили вирішення цього об'єкта інтелектуальної власності:

1. НМП повинно вказувати на те, що відповідний товар походить із географічного місця, що викликає у споживачів певні асоціації, без яких воно не може бути зареєстроване (*наприклад*, вода Миргородська – у м. Миргород, Гоголівська – Гоголево, Боржомі – вода з гір).

2. До НМП висувається критерій новизни – географічні місця, що включаються до позначення товарів, не є новими.

3. Товар повинен мати відповідні властивості, зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи поєднанням цих умов із характерними для даного географічного місця людським фактором (саме з цього географічного району відповідний товар має специфічні властивості; *наприклад*, масло Миргородське в цьому випадку вказує на місце вироблення продукту).

Суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення є:

а) особа чи група осіб, які в заявленому географічному місці виробляють товар, особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем;

б) асоціації споживачів;

в) установи, що мають безпосереднє відношення до вироблення чи вивчення відповідних продуктів, виробів, технологічних процесів або географічних місць.

Просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації.

Порядок реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару наведено на рис. 2.15.

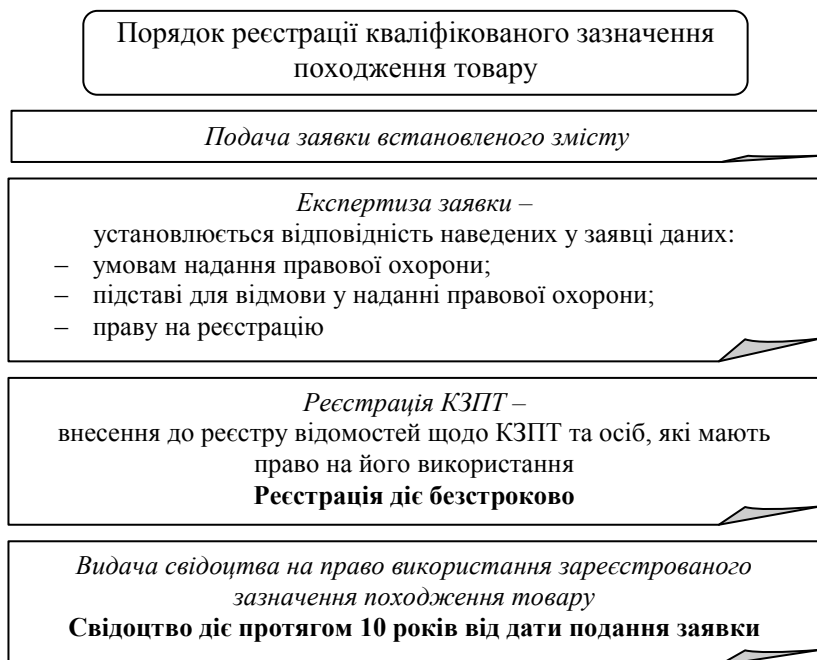

Рисунок 2.15 – Порядок реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару

Для реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару необхідно скласти заявку наступного змісту:

а) заяву про реєстрацію НМП чи ГЗП та/або права на використання зареєстрованого відповідного КЗПТ із відомостями про заявника та його адресу;

б) заявлену НМП або заявлене ГЗП;

в) назву товару, для якого заявник просить зареєструвати вказане ЗПТ та/або право на використання зареєстрованого відповідного КЗПТ;

г) назву та межі географічного місця, де виробляється товар і з яким пов'язуються особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики товару;

д) опис особливих властивостей товару, певних якостей, репутації або інших характеристик товару;

е) дані щодо використання заявленого КЗПТ на етикетці та під час маркування товару;

є) дані про взаємозв'язок особливих властивостей, певних якостей, репутації або інших характеристик товару з природними умовами та/або людським фактором вказаного географічного місця.

Разом із заявкою подаються:

а) документ, який підтверджує, що заявник виробляє товар, для якого просить зареєструвати НМП чи ГЗП та/або право на використання зареєстрованого відповідного КЗПТ;

б) висновок спеціально вповноваженого органу про те, що особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару, зазначені в заявці, об'єктивно зумовлені чи пов'язані із природними умовами та/або людським фактором вказаного географічного місця виготовлення товару;

в) висновок спеціально вповноваженого органу щодо меж географічного місця, з яким пов'язані особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару.

У табл. 2.1 наведено географічні зазначення, зареєстровані в Україні.

Правова охорона надається *кваліфікованому зазначенню походження товару*, що вказує на конкретне географічне місце, з якого походить товар, на підставі їх реєстрації, яка діє безстро-

ково від дати реєстрації. Можлива реєстрація права на вже зареєстроване позначення, вона засвідчена свідоцтвом, що діятиме протягом 10 років.

Таблиця 2.1 – Географічні зазначення, зареєстровані в Україні

Номер реєстрації	Дата реєстрації	Зареєстроване кваліфіковане зазначення походження товару	Назва товару, для якого реєструється кваліфіковане зазначення походження товару
1	15.03.2007	<i>Миргородська</i>	Мінеральна вода
2	15.03.2007	<i>Сонячна долина</i>	Десертне марочне вино
3	15.03.2007	<i>Східницька</i>	Мінеральна вода
4	25.02.2008	<i>Ессентуки</i>	Мінеральна вода
5	25.02.2008	<i>Нагутская</i>	Мінеральна вода
6	25.02.2008	<i>Славяновская</i>	Мінеральна вода
7	10.09.2009	<i>Новий світ</i>	Вина ігристі
8	10.09.2009	<i>Поляна квасова</i>	Мінеральна природна вода
9	10.09.2009	<i>Менська Остреч</i>	Мінеральна природна вода
10	12.10.2009	<i>Царичанська</i>	Мінеральна природна вода

Фірмове (комерційне) найменування – будь-яка назва підприємства, установи чи організації, що має статус юридичної особи. На відміну від попередніх об'єктів інтелектуальної власності, поки що не існує закону, який би охороняв права на нього.

Правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним із моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того, є чи не є комерційне найменування частиною торговельної марки.

Відомості про комерційне найменування можуть вноситися до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом.

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є:

- 1) право на використання комерційного найменування;
- 2) право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання;
- 3) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування передаються іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною.

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування припиняється у разі ліквідації юридичної особи та з інших підстав, встановлених законом.

3. *Поняття та ознаки нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності*

Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності наведені на рис. 2.16.

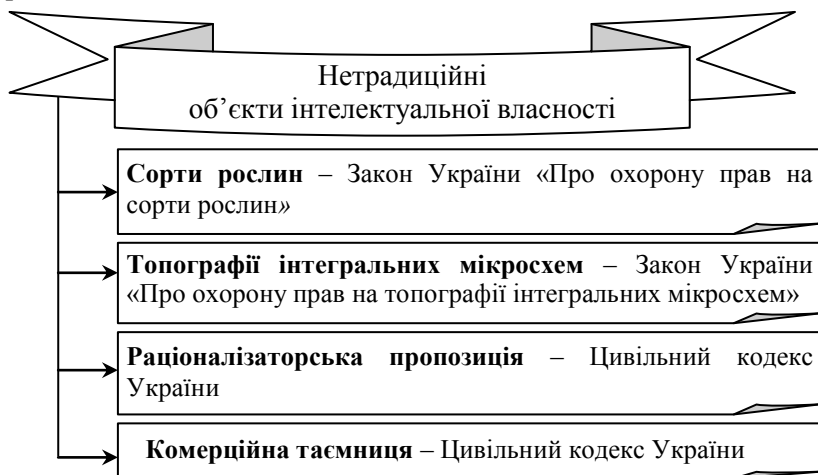

Рисунок 2.16 – Поняття нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності

Охорона прав на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності регламентується Цивільним кодексом України, а на такі нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності, як сорти рослин та топографії інтегральних мікросхем, спеціальними законами України: «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем». Що ж стосується інших нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності (породи тварин, комерційні таємниці, ноу-хау, наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції), на цей час ще не прийняті спеціальні закони щодо їх правової охорони, хоча ряд питань регулюється нормативними актами різної галузевої належності та різної юридичної сили.

Сорт рослин – окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) у рамках нижчого з відомих ботаничних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови надання правової охорони:

- може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів;
- може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак;
- може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту.

Критерії охороноздатності сортів рослин представлено на рис. 2.17.

Заявка на видачу патенту надсилається заявником до Урядового органу державного управління, що діє у складі центрального органу виконавчої влади з питань сільського господарства і продовольства. Цим органом проводиться державне випробування сорту рослин і у разі позитивних результатів випробування здійснює державну реєстрацію такого об'єкта інтелектуальної власності і видачу патенту заявнику.

Охоронними документами, що закріплює права на сорт рослин є

– патент – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на сорт рослин. Строк чинності **патенту** починається з наступного дня після дати державної реєстрації права та закінчується:

- через 35 років – для сортів деревних та чагарникових культур та винограду;
 - через 30 років – для всіх інших сортів;
- свідоцтво про авторство на сорт – охоронний документ, що засвідчує особисте немайнове право авторства на сорт.

Рисунок 2.17 – Характеристика критеріїв охороноздатності сортів рослин

Топографія інтегральної мікросхеми (ІМС) – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними. Тобто, ІМС – це частина напівпровідникової пластини, в

обсязі й на поверхні якої сформовані елементи напівпровідникової мікросхеми, міжелементні з'єднання і контактні площадки.

Охоронний документ, що засвідчує право на топографію (компонування) інтегральної мікросхеми, – **свідоцтво**, строк дії якого 10 років від дати подання заявки або від дати першого використання топографії ІМС.

Реєстрація топографії (компонування) інтегральної мікросхеми здійснюється під відповідальність заявника щодо придатності компонентів інтегральної мікросхеми та шляхом занесення відомостей про неї до Державного реєстру України топографій інтегральних мікросхем та публікації відомостей про таку реєстрацію в офіційному бюлетені.

Обсяг правової охорони цього об'єкта інтелектуальної власності визначається зображенням цього компонентування на матеріальному носіїві. Критерієм охороноздатності є оригінальність такого компонентування інтегральної мікросхеми.

Охорона прав не поширюється на ідеї, способи, системи, технологію або закодовану інформацію, що можуть бути втілені в компонентування ІМС.

Раціоналізаторська пропозиція – визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення в будь-якій сфері її діяльності. *Об'єктом* правової охорони раціоналізаторської пропозиції є технологічне (технічне) або організаційне рішення в певній сфері діяльності, тобто матеріальний об'єкт або процес.

Раціоналізаторська пропозиція має відповідати критеріям, які вказані на рис. 2.18.

Охоронним документом, що засвідчує право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію, є **посвідчення** (свідоцтво) на раціоналізаторську пропозицію, що видається юридичною особою, до якої автором (авторами) була подана заява, у діяльності якої ця раціоналізаторська пропозиція може бути використана, незалежно від того, чи є автор її працівником. Указана юридична особа проводить попередню перевірку та розгляд по суті, після чого здійснює реєстрацію раціоналізаторської пропозиції та направляє її на розгляд і надання висновку

до тих підрозділів, діяльності яких вона безпосередньо стосується (цех, відділ тощо). У разі позитивного висновку у 15-денний термін із моменту надходження раціоналізаторської пропозиції її автору повідомляється про визнання пропозиції раціоналізаторською і прийняття її до використання, після чого видається документ, що посвідчує право автора раціоналізаторської пропозиції на цей об'єкт права інтелектуальної власності.

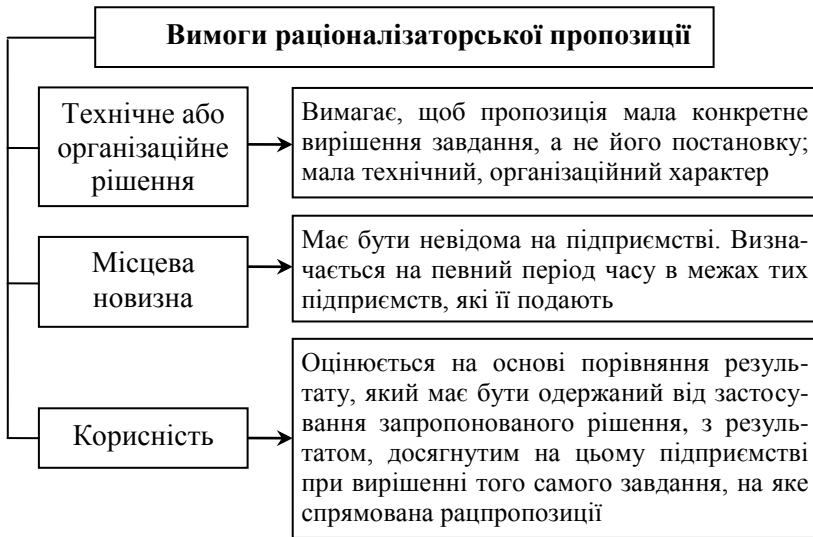

Рисунок 2.18 – Вимоги раціоналізаторської пропозиції

Свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію є правовстановлюючим документом, який чинний у межах юридичної особи, що його видала й діє безстроково в його межах.

Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність і була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, ужитих особою, яка законно контролює цю

інформацію. Критерії охороноспроможності комерційної таємниці зазначено на рис. 2.19.

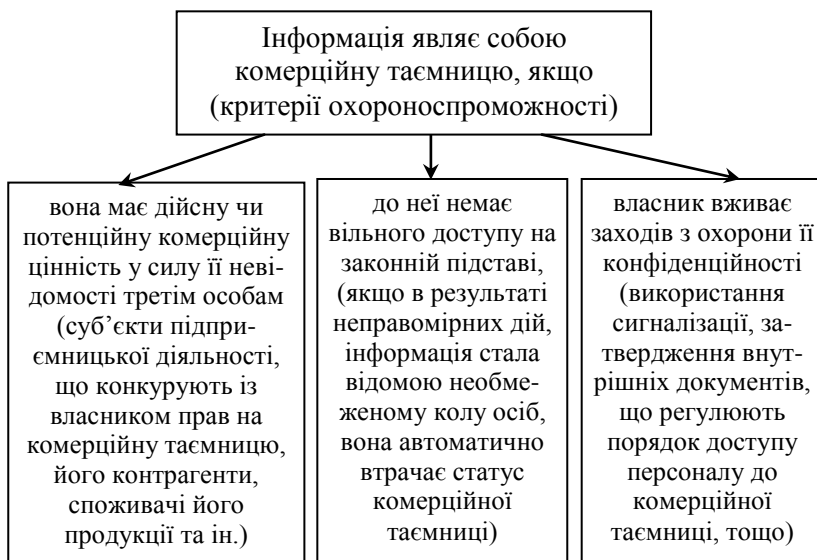

Рисунок 2.19 – Критерії охороноспроможності комерційної таємниці

Об'єктами комерційної таємниці можуть бути:

- науково-технічна інформація:
 - відомості про конструкції машин і обладнання;
 - рецептури;
 - схеми;
 - матеріали, що використовуються;
 - методи та способи виробництва;
 - нові технології;
 - напрямки модернізації відомих технологій, процесів та обладнання;
 - програмне забезпечення персонального комп'ютера;
- ділова інформація:
 - фінансові відомості;

- дані про ціни на продукцію та послуги, технології;
- ділові плани та плани виробництва нової продукції;
- перелік клієнтів і продавців;
- контракти;
- інформація про маркетинг;
- погодження, пропозиції, квоти;
- списки персоналу, інформація про співробітників;
- організаційні схеми;
- відомості про прибуток.

Власниками прав (суб'єкти) на комерційну таємницю є:

- фізичні та юридичні особи, які правомірно визначили інформацію комерційною таємницею;
- юридичні особи, які належать до комерційних організацій (підприємницькі товариства);
- юридичні особи, що є некомерційними організаціями (споживчі кооперативи, громадські та релігійні організації та ін.);
- іноземні юридичні та фізичні особи, на яких повністю поширюються загальні правила, що діють у даній сфері на території України.

Власник комерційної таємниці має право:

- засекречувати таємну інформацію від широкої публіки;
- в будь-який момент публічно розкрити комерційну таємницю, якщо це не порушує взятих ним зобов'язань перед контрагентами;
- вимагати, щоб інші особи утримувалися від використання незаконних методів для одержання його таємниці;
- надавати іншим особам дозвіл на використання його комерційної таємниці (видавати ліцензії);
- продати або іншим способом переуступити права на комерційну таємницю зацікавленій особі;
- використовувати всі доступні засоби щодо забезпечення секретності інформації, що становить комерційну таємницю (порядок документообігу, пропускний режим та ін.).

Законодавством не передбачена видача будь-якого охоронного документа на цей нетрадиційний об'єкт інтелектуальної власності та його реєстрація внаслідок конфіденційності такої

інформації. Основним способом охорони комерційної таємниці є застосування заходів, що гарантують збереження її конфіденційності, у тому числі серед співробітників комерційних структур, а також їх ділових партнерів по бізнесу. Умови конфіденційності, зокрема, можуть охоронятися договором. Охорона комерційної таємниці здійснюється, доки існує сукупність ознак, необхідних для визначення відомостей як таких, що становлять комерційну таємницю (до дати, коли відомості, що становлять комерційну таємницю, стали відомі невизначеному колу сторонніх осіб або навіть одній такій особі).

Досить схожий, але більш наближений до виробництва зміст має поняття секрету виробництва або ноу-хау. **Ноу-хау** називають конфіденційні знання, що містять відомості технічного, економічного, адміністративного, фінансового характеру, використання яких забезпечує певні переваги особі, яка їх одержала.

Об'єктами майнових прав на ноу-хау можуть бути:

– матеріальні носії інформації про ноу-хау, у тому числі оригінальні (виготовлені авторами) носії інформації про ноу-хау, у вигляді документів і (або) натуральних зразків яких-небудь виробів, що буває рідко та вважається досить небажаним, і копій (тиражу) оригінальних носіїв інформації що можуть мати вигляд;

– матеріальні продукти, виготовлені відповідно до конкретного ноу-хау.

Тестування до теми

1. *Результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології називають:*

а) промисловий зразок;	в) винахід;
б) наукове відкриття;	г) знак.

2. *Об'єктом винаходу можуть бути:*

- а) результати художнього конструювання;
- б) комп'ютерні програми;
- в) продукт, спосіб;
- г) топографії інтегральних мікросхем.

3. *Умовами патентоспроможності винаходу є:*
- а) новизна та промислова придатність;
 - б) новизна та винахідницький рівень;
 - в) новизна, промислова придатність та винахідницький рівень;
 - г) винахідницький рівень.
4. *Умовами патентоспроможності корисної моделі є:*
- а) новизна та промислова придатність;
 - б) новизна та винахідницький рівень;
 - в) новизна, промислова придатність та винахідницький рівень;
 - г) винахідницький рівень.
5. *Об'єктом промислового зразка не може бути:*
- а) форма промислового виробу;
 - б) малюнок зовнішнього вигляду промислового виробу;
 - в) розфарбування промислового виробу;
 - г) друкована продукція як така.
6. *Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він:*
- а) новий;
 - б) промислово придатний;
 - в) новий і промислово придатний;
 - г) конкурентоспроможний.
7. *Термін дії патенту на винахід в Україні становить, років:*
- а) 10;
 - б) 20;
 - в) 50;
 - г) необмежений строк.
8. *Термін дії патенту на корисну модель в Україні становить, років:*
- а) 10;
 - б) 20;
 - в) 25;
 - г) 50.
9. *Термін дії патенту на промисловий зразок в Україні становить, років:*
- а) 10;
 - б) 20;
 - в) 25;
 - г) 50.

10. *Об'єктом знака є:*

- а) товар або послуга;
- б) форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу;
- в) конструктивне рішення виробу;
- г) словесні, зображувальні, об'ємні та інші позначення, виконані в будь-якому кольорі або поєднанні кольорів.

11. *Термін дії свідоцтва на знак становить, років:*

- а) 5;
- б) 10;
- в) 50;
- г) 100.

12. *Географічне зазначення – це:*

- а) ідея, яка робить можливим практичне вирішення конкретної проблеми в технічній галузі;
- б) найменування, вираження або звук, які вказують, що виріб або послуга мають своє походження із країни, регіону або конкретного місця;
- в) конструктивне виконання пристрою;
- г) об'ємні або словесні вислови, які мають розрізняльну здатність.

13. *Право власності на комерційне найменування є чинним:*

- а) від моменту першого використання;
- б) з дати реєстрації;
- в) від дати подання документів на державну реєстрацію;
- г) від дати отримання охоронного документа.

14. *Право на географічне зазначення охороняється, років:*

- а) 5;
- б) 10;
- в) 50;
- г) безстроково.

15. *Суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення є:*

- а) виробники товарів;
- б) асоціації споживачів;
- в) установи, що мають безпосереднє відношення до вироблення продуктів;
- г) усі відповіді правильні.

ТЕМА 3. ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА Й СУМІЖНИХ ПРАВ

1. *Поняття та принципи авторського права. Виникнення авторського права.*

2. *Особливості охорони та використання об'єктів авторського права. Вільне використання творів.*

3. *Охорона суміжних прав виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм та організації мовлення.*

1. Поняття та принципи авторського права. Виникнення авторського права

Авторське право – це сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням творів науки, літератури та мистецтва. **Суб'єкти авторського права** – це фізичні та юридичні особи – автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права. **Об'єкти авторського права** – це твори в галузі науки, літератури й мистецтва.

Визначають такі загальні *принципи авторського права*:

- принцип свободи творчості;
- принцип поєднання особистих інтересів з інтересами суспільства;

- принцип матеріальної та моральної зацікавленості автора;
- принцип усебічної охорони прав і законних інтересів авторів.

Об'єктами авторського права є твори в галузі науки, літератури та мистецтва, зокрема:

1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);

2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;

3) комп'ютерні програми;

4) бази даних;

5) музичні твори з текстом і без тексту;

6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;

- 7) аудіовізуальні твори;
- 8) твори образотворчого мистецтва;
- 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- 11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;
- 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;
- 13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- 14) похідні твори;
- 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або впорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;
- 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;
- 17) інші твори.

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

За бажанням, власник авторського права *в будь-який час* протягом терміну охорони авторського права може його зареєструвати в офіційному державному реєстрі й *отримати свідоцтво про авторство* (рис. 3.1). У разі виникнення суперечки реєстрація визнається судом як юридична презумпція авторства, тобто вважається дійсною, якщо в судовому порядку не буде доведено інше.

Форми охорони авторських прав

Державна реєстрація

Знак сповіщення авторських прав

Рисунок 3.1 – Форми охорони авторського права

Окрім державної реєстрації, існує ще одна форма охорони об'єктів авторського права – знак сповіщення авторських прав (див. рис. 3.1). Власник авторського права може проставляти на всіх примірниках твору знак (рис 3.2).

- латинська буква «С» у колі
- ім'я (найменування) власника авторського права
- рік першого опублікування твору

©, ПУЕТ, 2019

Рисунок 3.2 – Знак сповіщення авторського права

Однак, не всі результати творчої діяльності є об'єктами авторського права, до них не належать:

- акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування (закони, укази, новини, рішення тощо), а також їхні офіційні переклади;
- державні символи України, грошові знаки, емблеми тощо, затверджені органами державної влади;
- повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації;
- твори народної творчості (фольклор);
- символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;
- розклад руху транспортних засобів, розклад телерадіопередач, телефонні довідники й інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності та на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду).

Охорона майнових прав авторів в Україні діє протягом усього життя автора й 70 років після його смерті (рис. 3.3).

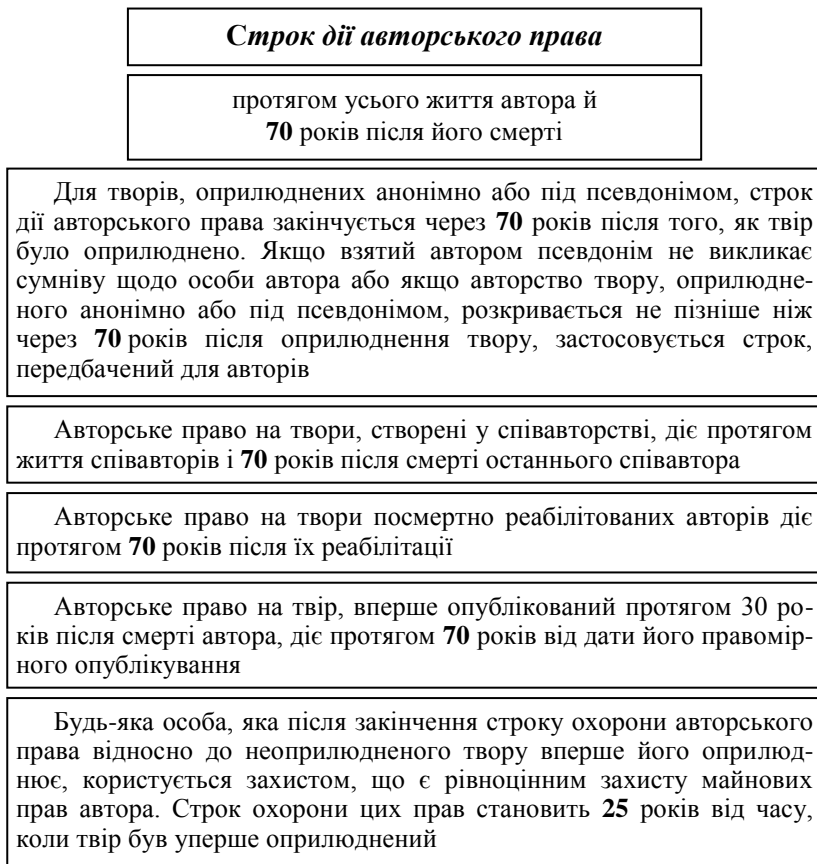

Рисунок 3.3 – Охорона майнових прав авторів

Дія терміну охорони починається з першого січня року, що настає за роком, у якому мали місце юридичні факти.

Безстроково охороняються законом право авторства, право на ім'я і право протидіяти перекрученню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посягання на твір, що може завдати шкоди честі й репутації автора.

2. Особливості охорони та використання об'єктів авторського права. Вільне використання творів

Авторське право на письмові та усні літературні твори. До письмових літературних творів належать твори наукового, технічного та іншого характеру (романи, статті тощо). Відповідно охороняються авторським правом також збірники таких творів: книги, брошури.

До усних творів зараховують: лекції, доповіді, промови, проповіді та інші усні твори. На усний твір авторське право діє з моменту повідомлення третім особам.

Частина твору, яка може виконуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як літературний твір і охороняється авторським правом.

Авторське право на інтерв'ю належить особі, яка дала інтерв'ю, і особі, яка була інтерв'юером як співавторам, якщо інше непередбачено договором (угодою) між ними. Використання інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дає інтерв'ю.

Авторське право на комп'ютерні програми. Комп'ютерні програми – це один із найскладніших об'єктів авторського права, навколо охорони яких ведуться численні дискусії. Відповідно до положень Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів комп'ютерні програми охороняються як і літературні твори. Підставою для віднесення комп'ютерних програм до літературних творів є деяка спільність відображення літературного твору й комп'ютерної програми, які автор наповнює символами-літерами або символами-операторами.

Авторське право на твори образотворчого мистецтва. Законодавство України до творів образотворчого мистецтва зараховує: скульптури, малюнки, гравюри, літографії, твори художнього (у тому числі сценічного) дизайну. В автора твору образотворчого мистецтва виникають особисті авторські права:

– право доступу – під час передачі твору образотворчого мистецтва чи матеріального об'єкта, у якому втілено цей твір, у власність іншій особі, автор має право вимагати доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо) за умо-

ви, що це не порушує законні права та інтереси власника твору образотворчого мистецтва. Власник не може відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав. При цьому від власника твору не можна вимагати доставки твору авторові;

– право слідування – автор твору образотворчого мистецтва, а в разі його смерті – спадкоємці, упродовж установленого законом строку користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання 3 % від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору (право слідування). Виплата винагороди в цьому випадку здійснюється зазначеними аукціонами, галереями, салонами, крамницями тощо;

– право викупу образотворчого мистецтва – власнику матеріального об'єкта, у якому втілений оригінал твору образотворчого мистецтва, не дозволяється змінювати цей об'єкт без попередньої пропозиції викупити його в автора твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Якщо власник не може забезпечити збереження твору (наприклад, скульптури або фрески на стіні будинку), він повинен дозволити автору зробити копію твору у відповідній формі.

Авторське право на фотографічні твори. Фотографи не відразу були визнані власниками авторських прав на свої твори. Протягом тривалого часу питання про статус фотографічних творів як самостійного виду об'єктів авторського права був предметом дискусії. Багато хто розглядав фотографію лише як результат технічного копіювання за допомогою фотоапарата й набору хімікатів. Насправді ж, внесок фотографа у створення фотографії носить творчий характер, адже він сам вибирає сюжет, формує композицію, оцінюючи естетичну виразність створюваного кадру.

Порушення, пов'язані з використанням цієї категорії об'єктів авторського права, найчисленніші серед інших. У пресі, на телебаченні, у книговидаванні, шоу-бізнесі права фотографів практично не дотримуються, а окремі претензії і судові позови щодо фактів порушень дотепер є винятком, а не правилом.

Актор, співак або інша публічна особа, яка запрошує фотографа для того, щоб той зробив ряд знімків, зазвичай, ніяких договорів із фотографом не укладає. Фотограф виконує роботу, віддає знімки замовнику та одержує обумовлену винагороду. Тим часом, фотографії представляють собою об'єкт авторського права, і, відповідно, правами на цей об'єкт володіє автор фотографії. Якщо замовник передасть фотографії зі своїм зображенням у видавництво для публікації без згоди фотографа, то останній має право звернутися із претензією про порушення майнових прав. Заплативши гроші, замовник придбає лише матеріальний носій – фотографію, слайд або фотоплівку. Авторське право залишається за фотографом. Авторське право на фотографічний твір не пов'язане із правом власності на матеріальний об'єкт, у якому твір виражений. Передання права власності на конкретний фотознімок не означає передання авторських прав на цей твір. Тобто, якщо особі подарували фотознімок, то вона має право розмістити його, *наприклад*, в особистому фотоальбомі для перегляду в сімейному колі, але не має права публікувати його в засобах масової інформації, не одержавши на те згоди автора.

Авторське право на музичний твір. До цього об'єкта авторського права належать музичні твори як із текстом, так і без нього (інструментальні – симфонії, квартети, вокальні – пісні, романси), а також музично-драматичні – опери, оперети, балет. Музичні твори, якщо вони не записані, об'єктом авторського права стають із моменту першого публічного виконання.

Авторське право на аудіовізуальні твори. Аудіовізуальний твір – твір, що фіксується на визначеному матеріальному носії у вигляді серії послідовних кадрів (зображень), що відображають рухливі зображення (як зі звуковим зображенням, так і без нього) і сприйняття якого є можливим винятково за допомогою того чи того виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана та ін.), на якому рухливі зображення візуально відображаються за допомогою сучасних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), а також телепрограми, телепередачі, різні кліпи.

Авторами аудіовізуального твору є кілька осіб, творчою працею яких він створюється. Трьома основними суб'єктами авторського права на аудіовізуальний твір є: режисер-постановник; автор сценарію; автор музичного твору (з текстом або без тексту), спеціально створеного для цього візуального твору (композитор).

Поширення на території України екземплярів аудіовізуальних творів та їхній прокат можливі лише за умови їх маркування контрольними марками (спеціальним знаком, що засвідчує дотримання авторських і (або) суміжних прав і надає право на поширення екземплярів аудіовізуальних творів).

Авторське право на твори архітектури розповсюджується на: архітектурний проект; розроблену на його основі документацію для будівництва; архітектурний об'єкт.

Щодо авторського права на твори архітектури, то воно поширюється тільки на твори архітектури та скульптури, які об'єктивно знаходяться на території України. Об'єктами авторських прав у галузі архітектурного мистецтва є: креслення, ескізи, моделі, побудовані будинки та спорудження, парки, плани населених пунктів, тобто як сам архітектурний проект, так і створена на його підставі документація для будівництва, а також архітектурний об'єкт.

Використання твору. *Виключне право на використання твору* автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі й будь-яким способом. Тобто використанням твору є:

- опублікування (випуск у світ);
- відтворення будь-яким способом та в будь-якій формі;
- переклад;
- переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни;
- включення як складова частина до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо;
- публічне виконання;
- продаж, передання в найм (оренду) тощо;
- імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок тощо, а також інші дії, установлені законом.

Під *вільним використанням твору* розуміють використання без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з

обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення. Вільне використання допускається в таких обставинах:

1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, у тому числі цитування статей із газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків із виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;

2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;

3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей із поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором;

4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебування таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою;

5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або в колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях;

б) видання та відтворення випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих та аудіотворів (аудіодокументів, аудіокниг) із нанесенням спеціального цифрового формату для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією, розмітки для зручної навігації з метою розповсюдження між особами з інвалідністю по зору та осіб із дислексією, а також поповнення бібліотечних фондів спеціалізованих бібліотек, бібліотек навчальних закладів та центрів реабілітації для осіб з інвалідністю

і дітей з інвалідністю по зору, громадських організацій сліпих, підприємств, установ, організацій, де працюють особи з інвалідністю по зору, крім випадків прямого чи опосередкованого використання цих творів з комерційною метою;

7) відтворення творів для судового й адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;

8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;

9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою;

10) використання правомірно оприлюднених літературних, художніх, музичних та інших творів для створення на їх основі іншого твору в жанрі літературної, музичної або іншої пародії, попури або карикатури;

11) відтворення твору в цілях і за умов:

– відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом;

– відтворення примірників твору для навчання;

– копіювання, модифікації і декомпіляції комп'ютерних програм;

– відтворення творів в особистих цілях.

12) адаптація існуючих і створюваних аудіовізуальних творів для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб із дислексією шляхом застосування аудіодискрипції (тифлокоментування).

Цей перелік вільного використання творів є вичерпним.

3. Охорона суміжних прав виконавців, виробників фонограм, виробників відеогам та організацій мовлення

Суміжні права – це право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення.

Основний зміст суміжних прав зводиться до того, що вони є *залежними*. Тобто це означає, що виконавець здійснює свої пра-

ва тільки в тому випадку, якщо ним дотримуються права автора(-ів) щодо виконаних творів. Виробники фонограм (відеограм) здійснюють свої права тільки тоді, коли вони дотримуються прав авторів і виконавців цих творів. Організації мовлення повинні дотримуватись прав авторів творів, виконавців цих творів, а також прав виробників фонограм (відеограм). Отже, використання третіми особами фонограм, радіо- і телепрограм, а також творчих результатів виконавців вимагає згоди або артиста, який здійснює виконання, або організацій, що зробили звукозапис, або радіо- і телеорганізацій.

На рис. 3.4 представлено *об'єкти суміжних прав*, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу й форми вираження.

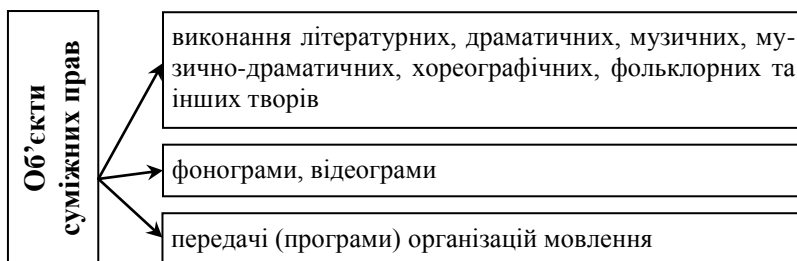

Рисунок 3.4 – Об'єкти суміжних прав

Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей. Право інтелектуальної власності виникає на:

- виконання – з моменту першого його здійснення;
- фонограму чи відеограму – з моменту її вироблення;
- передачу (програму) організації мовлення – з моменту її першого здійснення.

Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або на їх упаковках, можуть (але не зобов'язані) використовувати знак охорони суміжних прав (рис. 3.5).

Відсутність знака охорони не позбавляє власника суміжного права можливості його захисту.

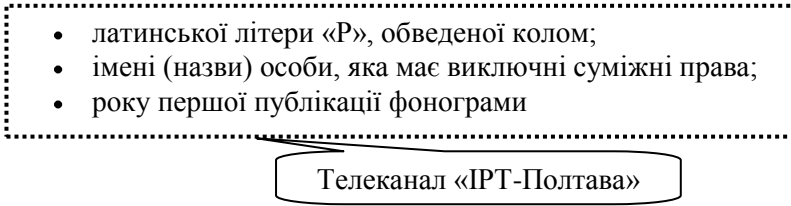

Рисунок 3.5 – Знак сповіщення суміжних прав

Майнові права виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення охороняються протягом 50 років (рис. 3.6).

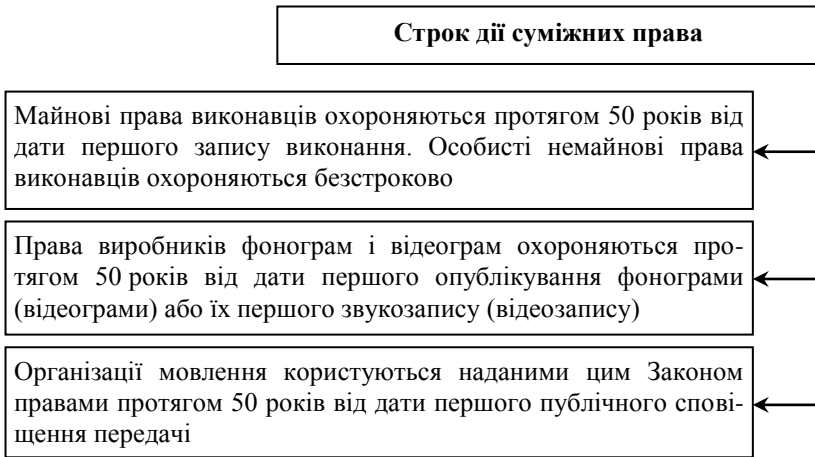

Рисунок 3.6 – Строк охорони суміжних прав

Особисті права виконавців охороняються безстроково.

Тестування до теми

1. Основне завдання авторського права – це:

- а) примноження культурної спадщини суспільства;
- б) примноження авторських здобутків;
- в) матеріальне зацікавлення автора;
- г) усі відповіді правильні.

2. *Наукові твори є об'єктом:*
 - а) промислової власності;
 - б) суміжних прав;
 - в) авторських прав;
 - г) патентного права.
3. *Авторським правом охороняються:*
 - а) промислові зразки;
 - б) товарні знаки;
 - в) твори архітектури;
 - г) корисні моделі.
4. *Не є об'єктами авторського права:*
 - а) бази даних;
 - б) аудіовізуальні твори;
 - в) твори народної творчості;
 - г) твори образотворчого мистецтва.
5. *Збірники, енциклопедії, бази даних тощо зараховують до:*
 - а) похідних товарів;
 - б) складних творів;
 - в) первинних творів;
 - г) складених творів.
6. *Авторське право на твір виникає:*
 - а) внаслідок факту його створення;
 - б) із дня подання заявки на реєстрацію у Відомство;
 - в) із дня видачі свідоцтва;
 - г) з моменту державної реєстрації в офіційному бюлетені.
7. *Авторське право на колективний твір належить:*
 - а) першому автору, зазначеному у списку авторів;
 - б) усім авторам, незалежно від ступеня творчого внеску кожного із співавторів і характеру твору;
 - в) усім авторам, але в різному обсязі, залежно від ступеня творчого внеску кожного із співавторів;
 - г) правильної відповіді немає.
8. *Програми ефірного мовлення є об'єктом:*
 - а) промислової власності;
 - б) суміжних прав;
 - в) авторських прав;
 - г) патентного права.
9. *Авторське право діє:*
 - а) протягом життя автора;
 - б) протягом життя автора та 50 років після його смерті;
 - в) протягом життя автора та 70 років після його смерті;
 - г) безстроково.

10. *Права виробників фонограм і відеограм охороняються:*
- а) протягом життя виробників;
 - б) протягом 25 років від дати першого опублікування фонограми;
 - в) протягом 50 років від дати першого опублікування фонограми;
 - г) протягом 75 років від дати першого опублікування фонограми.
11. *Права організації мовлення охороняються:*
- а) необмежений час;
 - б) протягом 25 років від дати першого публічного сповіщення передачі;
 - в) протягом 50 років від дати першого публічного сповіщення передачі;
 - г) протягом 75 років від дати першого публічного сповіщення передачі.
12. *Майнові права виконавців охороняються:*
- а) необмежений час;
 - б) протягом 25 років від дати першого запису виконання;
 - в) протягом 50 років від дати першого запису виконання;
 - г) протягом 75 років від дати першого запису виконання.
13. *Знак охорони авторського права складається з:*
- а) латинської букви «С» у колі – ©, імені (найменування) власника авторського права і року першого опублікування твору;
 - б) латинської букви «С» у колі – ©;
 - в) латинської букви «С» у колі – ©, імені (найменування) власника авторського права;
 - г) латинської букви Р у колі, імені (найменування) власника авторського права й року першого опублікування твору.
14. *Знак охорони авторського права складається з:*
- а) латинської букви «С» у колі – ©, імені (найменування) власника авторського права і року першого опублікування твору;
 - б) латинської букви «С» у колі – ©;

- в) латинської букви «С» у колі – ©, імені (найменування) власника авторського права;
- г) латинської букви Р у колі, імені (найменування) власника авторського права й року першого опублікування твору

15. Використання твору автора, згідно зі ст. 32 Закону України, можливе:

- а) без згоди автора;
- б) на підставі авторського договору;
- в) на підставі ліцензійного договору;
- г) на підставі договору купівлі-продажу.

ТЕМА 4. МІЖНАРОДНА ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. *Всесвітня організація інтелектуальної власності.*
2. *Міжнародна охорона промислової власності.*
3. *Міжнародна охорона авторських і суміжних прав.*
4. *Угоди, які затверджують міжнародні класифікації в галузі інтелектуальної власності.*

1. Всесвітня організація інтелектуальної власності

Міжнародна система охорони інтелектуальної власності спрямована на формування єдиних підходів до забезпечення правової охорони інтелектуальної власності. Нині найбільш авторитетною організацією в галузі інтелектуальної власності є *Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ)*, яка є однією із 16-ти спеціалізованих в Організації Об'єднаних Націй. 14 липня 1967 р. у Стокгольмі була підписана конвенція під назвою «Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності», якою утворювалася Всесвітня організація інтелектуальної власності. Вона набрала чинності в 1970 р. У грудні 1974 р. ВОІВ набула статусу спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй. На 1 січня 1995 р. ВОІВ виконувала адміністративні функції майже всіх Союзів і договорів, що стосуються інтелектуальної власності.

Конвенція поставила перед ВОІВ такі завдання:

- сприяти охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом співробітництва між державами та, у конкретних випадках, у взаємодії з будь-якою іншою міжнародною організацією;
- забезпечувати адміністративне співробітництво між створеними союзами в галузі охорони інтелектуальної власності, тобто спілками, створеними в рамках Паризької та Бернської конвенцій, а також у рамках декількох піддоговорів, укладених членами Паризького союзу.

У сфері адміністративного співробітництва ВОІВ централізує адміністративне управління союзами в Міжнародному бюро в Женеві, яке є секретаріатом ВОІВ, а також здійснює контроль за таким управлінням через свої органи.

Під час виконання своїх функцій ВОІВ керується завданнями міжнародного співробітництва з метою розвитку; повною мірою використовуючи досягнення інтелектуальної діяльності, сприяє більш широкому використанню інтелектуальної власності для заохочення національної творчої діяльності.

ВОІВ має три керівних органи, які засновані в межах Конвенції:

1. Генеральна Асамблея (країни – члени ВОІВ за умови, що вони також є членами Асамблеї Паризького і/або Бернського союзів) – приймає дворічний бюджет, спільний для всіх Союзів.

2. Конференція (всі країни – члени ВОІВ) – приймає дворічний бюджет Конвенції. Генеральна Асамблея і Конференція збираються на чергові сесії один раз на два роки.

3. Координаційний комітет (країни, обрані з числа ВОІВ, Паризького й Бернського союзів, та, екс-офіційно, Швейцарія. На 1 січня 1995 р. членами Комітету були 58 країн) – збирається на чергову сесію один раз на рік.

Членом ВОІВ може стати будь-яка держава, що є членом Паризького або Бернського союзів, а також будь-яка інша держава, яка відповідає одній із таких умов:

- є членом Організації Об'єднаних Націй;
- є членом будь-якої зі спеціалізованих установ, пов'язаних з Організацією Об'єднаних Націй, або Міжнародного агентства з атомної енергії;

- є стороною Статуту Міжнародного Суду;
- запрошена Генеральною Асамблеєю ВОІВ стати учасником Конвенції.

Щоб стати членом ВОІВ держава повинна здати на зберігання ратифікаційну грамоту чи акт про приєднання Генеральному директору ВОІВ у Женеві. Нині більше 150 держав приєдналися до ВОІВ, тобто стали учасницями Конвенції, якою була заснована Всесвітня організація інтелектуальної власності. *Україна – член ВОІВ із 6 березня 2002 р.*

2. Міжнародна охорона промислової власності

Міжнародна охорона промислової власності представлена:

- договорами, що забезпечують охорону промислової власності;
- договорами й угодами, які полегшують отримання охорони промислової власності в кількох державах.

Договорами, що *забезпечують охорону промислової власності*, є:

- 1) Паризька конвенція з охорони промислової власності;
- 2) Договір про закони щодо товарних знаків (ТЛТ);
- 3) Найробський договір про охорону олімпійської символіки;
- 4) Вашингтонський договір про інтелектуальну власність стосовно інтегральних мікросхем.

Паризька конвенція з охорони промислової власності підписана в 1883 р. Україна є членом конвенції із 25 грудня 2001 року.

У Паризькій Конвенції не передбачаються єдині для держав-членів Союзу правові норми про охорону об'єктів промислової власності, у ній *містяться основні принципи охорони, які зобов'язуються відображати в національних законах держави-учасниці Паризької Конвенції.*

Основні принципи Паризької конвенції:

1. У п. 2 ст. 1 Паризької конвенції визначаються *об'єкти промислової власності*: патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і вказівки походження або найменування місця походження товарів, а також припинення недобросовісної конкуренції.

2. У п. 3 ст. 1 зазначається сфера поширення промислової власності. *Промислова власність* розуміється в найбільш широкому значенні й розповсюджується не тільки на промисловість і торгівлю у власному значенні цього слова, але також і на сільськогосподарське виробництво й добувну промисловість, на всі продукти промислового та природного походження (наприклад, вино, зерно, тютюновий лист, фрукти, худоба, копалини, мінеральні води, пиво, квіти, борошно).

Дане положення не означає, що такі об'єкти промислової власності (перераховані в п. 2 ст. 1), як патенти, товарні знаки тощо повинні застосовуватися щодо будь-якої діяльності й до всіх видів продукції, перерахованої в п. 3. Держави-члени Союзу не зобов'язані видавати патенти на вина, худобу, або фрукти або охороняти товарними знаками мінерали. Це положення має за мету уникнути того, щоб не були позбавлені охорони, як промислова власність, види діяльності та продукти, яким загрожує небезпека зовсім не бути захищеними до видів діяльності, або продукти чисто промислові. Тим не менш різні права промислової власності будуть застосовуватися до цих видів діяльності або продуктів лише тоді, коли для цього є підстави.

3. Принцип «*національного режиму*» – держави-учасниці Паризької Конвенції надають рівні права національним іноземним заявникам. Для того щоб отримати охорону своїх прав на об'єкт промислової власності, іноземний заявник повинен у всіх країнах Союзу дотримувати всі умови та формальності, передбачені внутрішнім законодавством кожної із країн, обов'язкові для громадян даних держав (п. 1 ст. 2).

4. Правило про *конвенційний пріоритет* зводиться до того, що особа, яка подала заявку на об'єкт промислової власності в одній із держав-учасниць Союзу, користується протягом певного терміну (12 місяців – для винаходів і 6 місяців – для промислових зразків і товарних знаків) пріоритетом на цей об'єкт промислової власності й в інших державах Союзу. Підставою для витребування пріоритету слугує перша заявка, правильно оформлена відповідно до національного законодавства будь-якої країни Союзу.

Конвенція не знищує територіальної дії охоронних документів (прав), і для того щоб забезпечити охорону прав на об'єкт промислової власності в певній державі, необхідно дотримати всі формальні вимоги для отримання такої охорони.

5. Положення про *незалежність охорони та строків охорони* прав на об'єкти промислової власності в різних державах-учасниках Паризького Союзу (ст. 4-bis). Це означає, що визнання недійсним патенту на винахід у кожній із країн-учасниць Паризької конвенції або припинення його дії не впливає на дію патенту на такий же винахід в іншій із країн-учасниць.

6. Принцип *попереднього використання*, відповідно до якого особа, яка використовувала у країні об'єкт промислової власності до дати пріоритету заявки на цей об'єкт іншою особою, зберігає право на його використання згідно із внутрішнім законодавством (ст. 4 В).

7. Принцип *«виставкового пріоритету»* (ст. 11), за яким держави-учасниці надають тимчасову охорону винаходам, які експонуються на міжнародних офіційних виставках або визнані такими й організовані на їх території. У практичному сенсі, заявник може витребувати або «конвенційний пріоритет», або «виставковий пріоритет».

8. Положення про необхідність обов'язкового використання об'єкта промислової власності, зокрема, винаходу, на який видано патент. У разі невикористання без поважних причин винаходу, на який видано патент, протягом 4-х років із дня подачі заявки або 3-х років із дня видачі патенту, кожна держава-учасниця може передбачити у своєму національному законодавстві можливість видачі примусової ліцензії на використання даного винаходу або анулювання патенту. Анулювання патенту можливе лише в тому випадку, коли видача примусової ліцензії недостатня для припинення зловживання, яке є наслідком невикористання виключних прав (ст. 5 А (2, 3, 4)).

9. Держави-учасниці Паризької конвенції не вважають порушенням патентних прав власника використання винаходу в морських, повітряних, наземних транспортних засобах, які тимчасово або випадково перебувають на території дії виключних прав.

10. У патентній охороні на винахід не може бути відмовлено чи патент на винахід не може бути визнаним на підставі того, що внутрішнє законодавство країни-учасниці передбачає заборону або обмеження на виробництво, або продаж продукту, який містить запатентований винахід (ст. 4 Кватера).

11. Винахідник має право бути названим у патенті (ст. 4 ter).

Вимоги до винаходів, на які можуть бути видані патенти, порядок визначення новизни, термін дії охоронних документів – ці та інші питання регулюються тільки національним законодавством держав-учасниць.

Паризька конвенція містить також і інші положення, що стосуються регулювання правовідносин, пов'язаних з охороною та використанням інших об'єктів промислової власності.

Договір про закони щодо товарних знаків (TLT) підписаний 27 жовтня 1994 р., набрав чинності 1 серпня 1996 р. Україна приєдналася до договору 1 серпня 1996 р.

Мета TLT полягає в тому, щоб зробити національні й регіональні системи реєстрації товарних знаків зручнішими для користувачів. Це досягається шляхом спрощення, гармонізації процедур та усунення недоліків, що забезпечує надійність процедур для власників знаків і їх повірених.

Велика частина положень TLT пов'язана із процедурою перед відомством із товарних знаків, яка може бути розділена на три основні фази:

- заявка на реєстрацію;
- зміни після реєстрації;
- продовження реєстрації.

Правила щодо кожної з перерахованих фаз складені так, щоб чітко визначити спектр вимог, які відомство із товарних знаків може або не може пред'являти заявнику або власнику.

Відносно першої фази – заявка на реєстрацію – Договір у якості максимальних допускає вимоги таких указівок до заявки:

- заява, ім'я та адреса, а також інші вказівки щодо заявника та його повіреного;
- різні вказівки щодо знака;
- товари й послуги разом із відповідною класифікацією та заява про намір використовувати знак.

Кожна договірна сторона повинна також дозволяти, аби заявка ставилася до товарів і/або послуг, що належать до кількох класів Ніщцької класифікації. Договірна сторона не може вимагати від заявника нічого іншого, крім того, що чітко обумовлено в ТЛТ. Отже, вона, *наприклад*, не може вимагати, щоб заявник представив виписку з торговельного реєстру або вказав, що він займається певною комерційною діяльністю, або щоб він представив докази того, що знак зареєстрований у реєстрі товарних знаків іншої країни.

Друга фаза процедури, у зв'язку з товарними знаками, на які поширюється ТЛТ, належить до змін імен або адрес, або власника реєстрації. Тут допускаються формальні вимоги, які також ретельно перераховані, а пред'явлення інших вимог заборонено. Якщо зміна стосується декількох, можливо навіть до сотень заявок на реєстрацію товарних знаків і реєстрації, достатньо однієї заяви про внесення змін.

Щодо третьої фази – продовження реєстрації – у Договорі міститься стандартна тривалість первісного терміну реєстрації, а також тривалість кожного наступного терміну продовження, що становить 10 років.

Крім того, ТЛТ передбачає, що довіреність може належати до декількох заявок та реєстрацій одного й того ж власника. ТЛТ також передбачає, що в разі використання бланка довіреності, прикладеного до Договору, вона повинна бути прийнята й не може вимагатися виконання ніяких інших формальностей.

За винятком випадків відмови від реєстрації, заборонено також вимагати, щоб будь-який підпис був нотаріально засвідчений, легалізований або посвідчений іншим способом.

Найробський договір про охорону олімпійського символу підписаний у 1981 р. Україна приєдналася до договору 20 грудня 1998 року. Договір відкритий для будь-якої держави, що є членом ВОІВ, Паризького союзу, ООН або будь-якої зі спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН.

Усі держави-учасниці цього Договору зобов'язані охороняти олімпійський символ (п'ять переплетених кілець) від використання в комерційних цілях (*у рекламних оголошеннях, на то-*

варах, як знак тощо) без дозволу Міжнародного олімпійського комітету.

Договір також передбачає, що у всіх випадках, коли Міжнародному олімпійському комітету сплачується ліцензійне мито за дозвіл на використання олімпійського символу в комерційних цілях, частина доходів повинна відраховуватися на користь зацікавлених національних олімпійських комітетів.

Вашингтонський договір про інтелектуальну власність стосовно інтегральних мікросхем був підписаний 26 травня 1989 року, проте так і не набув чинності. Договір мав за мету прийняття міжнародних норм і стандартів, спрямованих на забезпечення правової охорони компонування ІМС у країнах-учасницях цього договору. Але умови щодо набуття чинності Вашингтонським договором, а саме передання на збереження Генеральному директору ВОІВ ратифікаційних грамот або відповідних документів про приєднання до зазначеного договору від перших п'яти країн так і не були виконані.

До угод, які полегшують отримання охорони промислової власності в кількох державах, належать:

- 1) Договір про патентну кооперацію;
- 2) Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків;
- 3) Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків;
- 4) Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури;
- 5) Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків.

Ця група договорів забезпечує, щоб кожна міжнародна реєстрація або подача заявки діяли в будь-якій відповідній державі, яка приєдналася до угоди. Послуги, що надає ВОІВ відповідно до цих договорів, спрощують і зменшують вартість підготовки або подачі окремих заявок у всіх країнах, у яких проводиться запит охорони щодо певного права інтелектуальної власності.

Договір про патентну кооперацію (РСТ) підписаний у 1970 р. Україна підписала його 25 грудня 1993 року.

Договір дозволяє витребувати патентну охорони винаходу одночасно в кожній із великої кількості країн шляхом подачі «міжнародної» патентної заявки. Така заявка може бути подана громадянином будь-якої Договірної держави або особою, яка проживає в такій державі. Зазвичай, вона може бути подана в національне патентне відомство тієї держави, громадянином якої є заявник або в якій він проживає, або – на вибір заявника, у Міжнародне бюро ВОІВ у Женеві. Якщо заявник є громадянином або проживає в Договірній Державі, яка є учасницею Європейської патентної конвенції, Харарського протоколу про патенти та промислові зразки (харарський протокол) або Євразійської патентної конвенції, міжнародна заявка може бути відповідно подана також у Європейське патентне відомство (ЄПВ), Африканську регіональну організацію промислової власності (АРОПВ) або Євразійське патентне відомство (ЄАПВ).

Договір регулює права й обов'язки як держав-учасниць, так і заявників, які подають міжнародні заявки. Його основними положеннями є положення про міжнародну заявку й міжнародний пошук (глава I Договору), а також міжнародну попередню експертизу (глава II Договору).

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків була підписана 14 квітня 1891 р. Україна приєдналася 25 грудня 1991 року.

Угодою передбачається міжнародна реєстрація знаків (товарні знаки та знаки обслуговування) у Міжнародному бюро ВОІВ у Женеві. Реєстрації, здійснені відповідно до цієї Угоди, називаються міжнародними, оскільки кожна реєстрація має вагу в ряді країн і потенційно – в усіх договірних державах (за винятком країни походження).

Міжнародна реєстрація дає ряд переваг власнику знака. Після реєстрації знака в Договірній державі, яка є країною походження, йому слід подати тільки одну заявку, однією мовою (французькою), а також сплатити мито в один орган (Міжнародне бюро), замість того, щоб подавати окремі заявки в національні відомства різних договірних держав на різних мовах і сплачувати мито в кожне відомство. Подібні переваги існують також за

потреби продовження реєстрації (кожні 20 років) або внесення до неї змін.

Міжнародна реєстрація вигідна й національним відомствам щодо товарних знаків, оскільки вона скорочує обсяг роботи, яку їм довелося б виконувати в іншому випадку. *Наприклад*, їм не треба публікувати знаки.

Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, який підписаний 28 червня 1989 року, а Україна є учасницею із 2003 року. Протокол прийнятий із метою введення в систему міжнародної реєстрації знаків (відповідно до Мадридської угоди) деяких нових елементів. Ці нові елементи усувають труднощі, що заважають приєднанню окремих країн до Мадридської угоди. Мадридський протокол буде діяти в якості доповнення до Мадридської угоди.

У порівнянні з Мадридською угодою, Протоколом вводяться такі основні нововведення:

- заявник може засновувати свою заявку на міжнародну реєстрацію не тільки на реєстрації свого знака в національному відомстві країни походження, але також і на заявці на національну реєстрацію, поданій у це відомство;

- кожна сторона, на території якої заявник просить охорону, може протягом 18 місяців (замість одного року) і навіть більш тривалого періоду, у разі оспорування, оголосити про те, що охорона не може бути надана на її території;

- відомство кожної договірної сторони може отримувати більші суми мита, порівняно із сумами мита, одержуваними відповідно до Мадридської угоди;

- міжнародна реєстрація, анулювання на прохання відомства походження (*наприклад*, у зв'язку з тим, що базова заявка була відхилена або базова реєстрація була анульована протягом п'яти років із дати міжнародної реєстрації) можуть бути перетворені в національні заявки, використовуючи при цьому дату подачі міжнародної заявки та, за наявності такої можливості, дату пріоритету (така можливість не передбачається в Мадридській угоді).

Заявки, регульовані Протоколом, можуть подаватися не тільки французькою, а й англійською мовами.

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури, укладений у 1977 р., був переглянутий у 1980 р. Україна приєдналася до цього договору 2 червня 1997 р.

Умовою видачі патентів є розкриття суті винаходу. Зазвичай, винахід розкривається за допомогою письмового опису. У тих випадках, коли винахід пов'язано з мікроорганізмом або використанням мікроорганізму, розкриття за допомогою письмового опису неможливо, воно здійснюється тільки шляхом депонування зразка мікроорганізму у спеціалізованій установі, доступній для публіки.

Саме з метою усунення необхідності депонування зразка мікроорганізму в кожній країні, де буде потрібна його охорона, Договір передбачає, що одне депонування в будь-якому «міжнародному органі з депонування» є достатнім для патентної процедури в національних патентних відомствах усіх договірних держав і в будь-якому регіональному патентному відомстві (якщо таке регіональне відомство заявить, що воно визнає дію Договору).

Договір, насамперед, вигідний для депозитора, який подав патентні заявки в декількох договірних державах. Депонування мікроорганізму згідно із процедурами, передбаченими Договором, зменшить витрати депозитора й підвищить надійність його положення. Зменшення витрат з'явиться наслідком того, що замість депонування мікроорганізму в кожній договірній державі, у якій він подав заявку на патент, пов'язаний із даним мікроорганізмом, депозитор депонує його тільки один раз, в одному органі з депонування. Як наслідок, у всіх Договірних державах, крім однієї, у яких він просить охорону, він заощадить мита та витрати, які, в іншому випадку, йому довелося б сплатити у зв'язку з депонуванням. Договір підвищує надійність положення депозитора, оскільки він засновує єдину систему депонування, визнання та надання зразків мікроорганізмів.

Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків укладена в 1925 р. Україна приєдналася до неї 17 січня 2002 року.

Мета угоди – спростити міжнародне депонування промислових зразків шляхом єдиного депонування Міжнародним бюро ВОІВ. Міжнародне депонування промислового зразка може бути здійснено або безпосередньо в Міжнародному бюро ВОІВ, або через посередництво національного відомства промислової власності договірної держави, яка є країною походження промислового зразка, якщо це передбачено законодавством цієї держави. У внутрішньому законодавстві кожної договірної держави може міститися вимога про здійснення міжнародного депонування через посередництво свого національного відомства.

Міжнародне депонування може продовжуватися через кожні 5 років. Термін дії охорони не може становити менше 5 років або 10 років у разі його продовження, здійсненого протягом останнього року першого 5-терміну.

3. Міжнародна охорона авторських і суміжних прав

Нині Україна є учасницею всіх основних універсальних багатосторонніх міжнародних договорів, ряду регіональних і двосторонніх міжнародних договорів щодо охорони авторського права та суміжних прав. Україна є учасницею таких договорів:

- 1) Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Всесвітньої конвенції про авторське право;
- 2) Всесвітня конвенція про авторське право;
- 3) Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право;
- 4) Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення (Римська конвенція);
- 5) Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм (Женевська конвенція);
- 6) Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми;
- 7) Брюссельська Конвенція про поширення програм – носіїв сигналів, що передаються через супутники.

Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів було прийнято в 1886 р. Україна приєдналася до Конвенції 31 травня 1995 року.

Конвенція ґрунтується на 3-х основних принципах:

– «*національного режиму*» – створені в одній із країн-учасниць твори повинні отримувати у всіх інших країнах-учасницях таку ж охорону, яку ці країни надають своїм громадянам;

– «*автоматичної охорони*» – національний режим не залежить від яких-небудь формальних умов, охорона надається автоматично й не зумовлюється реєстрацією, депонуванням тощо;

– «*незалежності охорони*» – володіння наданими правами та їх реалізація не залежать від існування охорони у країні походження твору.

Мінімальні норми охорони поширюються на твори та права, які підлягають охороні, а також на термін охорони. Що стосується творів, то охорона повинна поширюватися на кожний твір у літературній, науковій і художній сферах, незалежно від способу або форми його вираження.

Щодо тривалості охорони, загальне правило зводиться до того, що охорона повинна надаватися до закінчення 50-го року після смерті автора. Для творів прикладного мистецтва й фотографічних творів мінімальний термін охорони закінчується через 25 років із часу створення такого твору.

Всесвітню конвенцію про авторське право прийнято в 1952 р. в Женеві. Україна стала членом конвенції 23 грудня 1993 року.

Конвенція заснована на кількох принципах:

– випущені у світ твори громадян будь-якої держави користуються в іншій державі охороною, яку така держава надає творам своїх громадян;

– кожна держава зобов'язується вжити заходів для забезпечення ефективної законодавчої охорони прав авторів на наукові, літературні й художні твори;

– дотримання формальності зводиться до таких атрибутів авторського права, що використовуються спільно: знаку С, імені автора й року першого випуску у світ;

– термін дії авторського права включає в себе період життя автора та 25 років після його смерті.

Договір ВОІВ з авторського права (ДАП) прийнятий 20 грудня 1996 року. Україна стала учасницею договору 20 вересня 2001 року.

Як об'єкти, що підлягають охороні авторським правом, у ДАП згадуються два об'єкти:

- **комп'ютерні програми**, виражені будь-яким способом або в будь-якій формі;
- **підбірки даних або іншої інформації** (бази даних) в будь-якій формі, які за добором і розташуванням їх змісту є результатом інтелектуальної творчості. Якщо бази даних не є подібним результатом, вони виходять за рамки дії цього Договору.

Щодо прав авторів ДАП торкається трьох авторських прав: право на поширення, право на прокат і право на сповіщення для загального відома.

Право на поширення – це право дозволяти доведення до загального відома оригіналу та примірників твору за допомогою продажу або іншої передачі права власності.

Право на прокат – це право дозволяти комерційний прокат оригіналів або примірників трьох видів творів: комп'ютерних програм (крім випадків, коли сама програма не є основним об'єктом прокату), кінематографічних творів (але тільки в тих випадках, коли комерційний прокат не призводить до широкого копіювання таких творів, що заподіює істотну шкоду винятковому праву на відтворення) і творів, втілених у фонограмах, як визначено в національному законодавстві Договірних Сторін (крім країн, у яких із 15 квітня 1994 року набрала чинності система справедливої винагороди за подібний прокат).

Право на сповіщення для загального відома – це право дозволяти будь-яке сповіщення для загального відома проводами або засобами безкабельного зв'язку, включаючи доведення своїх творів до загального відома так, що представники публіки можуть здійснювати доступ до таких творів із будь-якого місця і в будь-який час на їх власний вибір. При цьому мається на увазі, зокрема, на запит, інтерактивне повідомлення через «Інтернет».

ДАП зобов'язує договірні сторони передбачати засіб правового захисту від обходу технічних засобів, що існують (наприклад, кодування), які використовуються авторами в зв'язку із здійсненням їх прав, а також від усунення або зміни такої інформації, як певні дані, які ідентифікують твір або їх авторів, і

необхідні для управління правами (*наприклад*, ліцензування, збір і розподіл гонорарів).

Кожна Договірна Сторона зобов'язана вжити відповідно до її правової системи заходів, необхідних для забезпечення Договору. Зокрема, Договірна Сторона повинна забезпечувати, щоб у її законах були передбачені заходи із забезпечення захисту прав, які дають змогу здійснювати ефективні дії проти будь-якого акту порушення прав, передбачених договором. Ці дії повинні включати термінові заходи щодо запобігання порушенням і заходи, що є стримувальним засобом від подальших порушень.

Міжнародна конвенція з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм та органів мовлення (Римська конвенція) підписана 25 жовтня 1961 року, до якої Україна приєдналася у 2001 р.

Римська конвенція забезпечує охорону прав виконавців під час виконання творів, фонограм, а також виробників фонограм та органів мовлення.

Виконавці (*артисти, співаки, музиканти, танцюристи та інші особи, які виконують літературні або художні твори*) охороняються від певних дій, на які вони не давали своєї згоди. Такими діями є: радіотрансляція і пряма телетрансляція їх вистав; фіксація таких прямих телетрансляцій вистав, відтворення такої фіксації, якщо оригінальна фіксація була відтворена без згоди виконавців або відтворення робиться для цілей, відмінних від тих, на які виконавці дали свою згоду.

Виробники фонограм мають право дозволяти або забороняти пряме або непряме відтворення їх фонограм. **Фонограма** визначається в Римській конвенції як будь-який виключно акустичний запис звуків у процесі будь-якого виконання або інших звуків. Якщо фонограма, що випускається для комерційних цілей, слугує для повторного використання (*наприклад*, для радіо- або телепередачі чи повідомлення публіці в будь-якій формі), особа, яка її використовувала, повинна сплатити разову справедливу винагороду виконавцям або виробникам фонограм чи тим і тим разом. Однак договірні держави можуть не застосовувати це правило або обмежувати його застосування.

Органи мовлення мають право дозволяти або забороняти певні дії, а саме: відтворення їх передач, їх фіксацію, відтворення такої фіксації, показ публіці їх телепередач, якщо такий показ проводиться в місцях, куди доступ публіці дозволений лише за вхідну плату.

Римська конвенція допускає винятки з вищезазначених прав у національних законах щодо приватного використання, використання коротких уривків у зв'язку з репортажами про поточні події, ефемерною фіксацією організацією мовлення на своєму власному обладнанні, що використовується виключно з метою навчання або наукових досліджень та в усіх інших випадках, коли національний закон передбачає винятки з авторсько-правової охорони літературних і художніх творів. Крім того, як тільки виконавець дає свою згоду на включення його виконання у візуальний або аудіовізуальний запис, положення про права виконавців не застосовуються.

Тривалість охорони повинна становити щонайменше 20 років, рахуючи з кінця року, коли був зроблений запис, у разі фонограм і включених до них виконань; відбулося виконання, у разі виконань, не включених до фонограм; відбулася передача в ефір, у разі радіопередач. Однак найчастіше національні закони, у тому числі й України, передбачають 50-річний термін охорони.

У відповідь на піратство з'явилася *Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм*, прийнята 29 жовтня 1971 року. Україна є учасницею Конвенції з 18 лютого 2000 року.

Конвенція передбачає обов'язок кожної з договірних держав охороняти інтереси виробника фонограм, який є громадянином іншої договірної держави, від відтворення дублікатів фонограм без згоди на те її виробника, а також від ввезення таких дублікатів, коли таке відтворення або таке ввезення здійснюється з метою поширення для загального відома, а також від поширення таких дублікатів для загального відома.

Тривалість охорони повинна становити не менше 20 років із дати першої публікації фонограми. Однак найчастіше націо-

нальні закони, у тому числі й України, передбачають 50-річний термін охорони.

Брюссельська Конвенція про поширення програм – носіїв сигналів, що передаються через супутники, прийнята 21 травня 1974 року.

Вона передбачає обов'язок кожної з договірних держав вживати належних заходів щодо запобігання незаконному розподілу на своїй або зі своєї території будь-яких програм-носіїв сигналу, що передається через супутник. Поширення є незаконним, якщо на нього не був отриманий дозвіл від організації, що прийняла рішення про складові елементи програми. Зазначений обов'язок існує відносно організації, які виступають як «громадяни» договірної держави. Однак положення цієї Конвенції не застосовуються, коли поширення сигналів проводиться із супутників прямого мовлення.

Договір ВОІВ із виконання і фонограм (ДВФ) прийнятий 20 грудня 1996 року в Женеві. Україна приєдналася до договору 20 вересня 2001 року. Договором передбачаються певні права двох видів бенефіціарів:

- **виконавців** (актори, співаки, музиканти тощо);
- **виробників фонограм** (фізичні або юридичні особи, які беруть на себе ініціативу й несуть відповідальність за запис звуків).

Вони є об'єктом одного й того ж Договору, оскільки значна частина прав, наданих на основі ДВФ виконавцям, – це права, пов'язані з їх записаними, чисто звуковими виконаннями (які є предметом фонограм).

Що стосується виконавців, то ДВФ надає виконавцям чотири види майнових прав на їх виконання, записані на фонограми (не аудіовізуальні записи, такі як кінофільми): право на відтворення, право на поширення, право на прокат і право зробити фонограми доступними. Кожне з них є винятковим правом, що падає під певні обмеження і винятки.

ДВФ зобов'язує також, що термін повинен становити, принаймні, 50 років і що володіння правами та здійснення прав, передбачених Договором, не можуть бути пов'язані з дотриманням якої-небудь формальності.

Договір зобов'язує Договірні Сторони передбачати засоби правового захисту від обходу технічних засобів (*наприклад*, кодування), що використовуються у зв'язку зі здійсненням своїх прав і проти усунення або зміни такої інформації, як зазначення певних даних, які ідентифікують виконавця, виконання, виробника фонограми й фонограму, необхідної для управління (*наприклад*, ліцензування, збір і розподіл гонорарів) згаданими правами.

ДВФ зобов'язує Договірну Сторону вжити відповідно до її правової системи заходів, необхідних для забезпечення дії Договору. Зокрема, законодавство Договірної системи повинне передбачати заходи, що дають змогу вчиняти ефективні дії проти будь-якого акту порушення прав, передбачених Договором. Ці дії повинні включати термінові та профілактичні заходи запобігання порушенням.

4. Угоди, які затверджують міжнародні класифікації в галузі авторського права

До Угод, що затверджують міжнародні класифікації, належать:

- 1) Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію;
- 2) Ніцька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків;
- 3) Віденська угода про заснування Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків;
- 4) Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків.

Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію прийнята в 1971 р. Україна приєдналася до угоди 7 квітня 2010 року.

Угодою засновується Міжнародна патентна класифікація (МПК), яка поділяє всю галузь техніки на вісім основних розділів, що містять приблизно 67 000 дрібних рубрик. Розділи МПК, у свою чергу, поділені на класи, підкласи, групи та підгрупи. Повний класифікаційний індекс складається з комбінації символів.

Відповідний символ зазначається на кожному патентному документі (опублікованих патентних заявках і виданих патентах), кількість яких за останні десять років щорічно досягає близько одного мільйона. Національне чи регіональне патентне відомство, що публікує патентний документ, проставляє на ньому відповідний символ. Класифікація необхідна для пошуку патентних документів із метою визначення «попереднього рівня техніки». Такий пошук потрібен як органам, що видають патенти, так і потенційним винахідникам, науково-дослідним установам та всім, хто має справу із застосуванням або розвитком техніки.

Для підтримки МПК на рівні сучасних вимог, вона постійно переглядається і через кожні п'ять років публікується нова редакція.

2006 року були внесені суттєві зміни в МПК. Тепер зона поділяється на два рівні:

- базовий (укрупнений) – застосовується для класифікації патентних документів у національних колекціях порівняно невеликого обсягу, а також для деяких загальних цілей: виборчого розподілу інформації, комплектування тематичних добірок, публікації в бюлетенях тощо. Перегляд його рубрик і публікація відбуватимуться один раз на три роки;

- розширений (більш детальний) – застосовується для детальної класифікації та диференційованішого пошуку патентних документів.

Нині діє одинадцята редакція Класифікатора, яка діє з 1 січня 2019 року.

Ніццьку угоду про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП) було прийнято в 1957 р. Україна є учасником цієї Угоди із 29 грудня 2000 року.

Угода засновує класифікацію товарів і послуг із метою реєстрації товарних знаків і знаків обслуговування. Відомства з товарних знаків договірних держав у зв'язку з кожною реєстрацією повинні вказувати символи класів.

Класифікація складається з переліку класів (існує 34 класи для товарів і 8 класів для послуг) та алфавітного переліку товарів і послуг. Перелік товарів та послуг включає близько 11 000 най-

менувань. Обидва переліки, час від часу, змінюються і доповнюються Комітетом експертів, у якому представлені всі договірні держави.

Хоча учасниками Ніщцької угоди є тільки 58 держав, фактично Класифікацію використовують відомства з товарних знаків більш 130 держав, а також Міжнародне бюро ВОІВ, Відомство Бенілюксу з товарних знаків, Африканська організація інтелектуальної власності (АОІВ) і Відомство з гармонізації внутрішнього ринку (товарні знаки та промислові зразки) Європейських співтовариств.

Віденська угода про заснування Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків прийнята в 1973 р. Україна є учасницею цієї угоди із 29 липня 2009 року.

Угодою засновується класифікація для знаків, які включають образотворчі елементи чи складаються з них. Компетентне відомство договірної держави має вказувати належні символи Класифікації у всіх офіційних документах і публікаціях, пов'язаних із реєстраціями знаків і їх продовженням.

Класифікація складається із 29 категорій, 144 груп і 1 569 підгруп, відповідно до яких класифікуються зображувальні елементи знаків. Дана угода переглядається кожні 5 років і зараз діє восьма редакція (із 2018 р.).

Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків була підписана в 1968 році. Україна приєдналася 7 липня 2009 року. Діє дванадцята редакція Класифікації, яка діє з 01.01.2019 р.

Угодою засновується класифікація промислових зразків. Компетентні відомства Договірних держав зобов'язані вказувати в офіційних документах, що стосуються депонування чи реєстрації промислових зразків, належний символ Міжнародної класифікації. Вони повинні робити те ж саме будь-якій своїй публікації, що належить до депонування або реєстрації.

Класифікація складається із 32 класів і 223 підкласів. Вона також включає алфавітний перелік товарів із зазначенням класів і підкласів, до яких ці товари зараховують. Перелік містить близько 6 250 найменувань для різних видів товарів.

Тестування до теми

1. *Всесвітня організація інтелектуальної власності була заснована:*
 - а) Паризькою конвенцією про охорону промислової власності;
 - б) Конвенцією ООН з інтелектуальної власності;
 - в) Конвенцією про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності;
 - г) Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів.

2. *До керівних органів Всесвітньої організації інтелектуальної власності належать:*
 - а) Конференція, Конвенція, Генеральна Асамблея;
 - б) Конвенція, Конференція, Координаційний комітет;
 - в) Конференція, Генеральна Асамблея, Координаційний комітет;
 - г) Генеральна Асамблея, Координаційний комітет.

3. *Основоположним документом про охорону промислової власності є:*
 - а) Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури;
 - б) Паризька конвенція про охорону промислової власності;
 - в) Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків;
 - г) Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.

4. *Мета Паризької конвенції полягає:*
 - а) в обов'язковому депонуванні зразка мікроорганізму в кожній країні, де запитують його охорону;
 - б) в утворенні Союзу охорони промислової власності та встановленні єдиних для країн-учасниць правил надання правової охорони об'єктам промислової власності, а також запобіганні недобросовісній конкуренції;
 - в) у спростуванні міжнародного депонування промислових зразків шляхом єдиного депонування в Міжнародному бюро ВОІВ;

10. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів підписана:
- а) 27 вересня 1987 р.;
 - б) 9 вересня 1886 р.;
 - в) 9 вересня 1996 р.;
 - г) 27 вересня 1996 р.
11. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів не ґрунтується на принципі:
- а) національного режиму;
 - б) міжнародного режиму;
 - в) автоматичної охорони;
 - г) незалежності охорони.
12. Тривалість охорони літературних та художніх творів згідно з Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів:
- а) протягом життя автора та 60 років після смерті;
 - б) протягом життя автора та 50 років після смерті;
 - в) протягом життя автора та 40 років після смерті;
 - г) протягом життя автора та 30 років після смерті.
13. Згідно з Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів мінімальний термін охорони для авторів прикладного мистецтва та фотографічних творів закінчується через:
- а) 45 років;
 - б) 15 років;
 - в) 25 років;
 - г) 10 років.
14. Тривалість охорони інтересів виробників фонограм згідно з Женевською конвенцією про охорону інтересів виробників фонограми від незаконного відтворення їх фонограм повинна становити не менше:
- а) 10 років із дати першої публікації;
 - б) 50 років;
 - в) 20 років із дати першої публікації;
 - г) 5 років.
15. До об'єктів, які підлягають охороні авторським правом, згідно з Договором ВОІВ про авторське право належать:
- а) твори образотворчого мистецтва;
 - б) фотографічні твори та твори образотворчого мистецтва;
 - в) комп'ютерні програми та бази даних;
 - г) фонограми, відеограми.

ТЕМА 5. ПАТЕНТНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ

1. *Загальні поняття про інформаційно-патентну діяльність.*
2. *Структура та зміст патентної документації.*
3. *Міжнародні патентні класифікації.*
4. *Патентні дослідження.*

1. Загальні поняття про інформаційно-патентну діяльність

Патентна інформація (інформація про промислову власність) є складовою частиною науково-технічної інформації і включає в себе патентну документацію. **Патентна інформація** – це будь-яка інформація, що міститься в патентному документі. **Патентна документація** – це сукупність первинних і вторинних документів, складених відповідно до патентного законодавства та встановлюючих офіційне визнання наявності винаходів, промислових зразків і корисних моделей.

До основних елементів сучасної системи патентної інформації і документації належать законодавча й нормативна база, патентно-інформаційні органи, патентно-інформаційні ресурси, патентно-інформаційна діяльність.

Патентний документ підпорядковується юридичній охороні держави, підтверджується висновками державної експертизи й не може містити неперевірених даних.

Патентна документація публікується офіційними органами (патентними відомствами) різних країн у вигляді повних описів (*первинна* документація) або бібліографічних і реферативних даних (*вторинна* документація). Вторинні документи підрозділяють на довідкові, оглядові, реферативні й бібліографічні. У реферативних виданнях (реферативні журнали та збірники) виклад первинного документа або його частини з основними фактичними відомостями й висновками представлено у скороченому вигляді.

Патентну документацію класифікують за такими видами:

- офіційні патентні бюлетені;
- описи до заявок на винаходи;
- опис до патенту на винаходи (корисні моделі);

- описи промислових зразків;
- офіційні публікації про зміну правового статусу;
- матеріали довідково-пошукового апарату;
- офіційні патентні покажчики;
- звіт про пошук;
- патентно-правова й нормативно-методична література.

Особливістю патентної інформації є те, що вона має правову та технічну основу, яка відображається в патентних документах. *Технічна інформація* містить опис і формулу винаходу, які визначають обсяг охорони. *Правова інформація* містить докладну інформацію про те, хто й коли запатентував винахід, а також посилання на відповідну літературу.

Патентна інформація має суттєві відмінності та переваги відносно інших видів інформації, тому дуже важливим є використання патентної документації.

Переваги патентної інформації:

- містить найновішу інформацію, що в інших видах джерел інформації може з'явитися тільки через декілька років;
- має стандартну (уніфіковану) структуру, що полегшує доступ до тих або інших винаходів;
- відображує світовий рівень техніки;
- користування рефератами описів винаходів, що публікуються в бюлетенях патентних відомств, дозволяє заощаджувати час при первинному ознайомленні з інформацією про винаходи у конкретній галузі техніки;
- за допомогою класифікаційних індексів Міжнародної патентної класифікації, що проставляються на патентному документі, можна звести пошук інформації про винаходи до певної галузі техніки;
- наявність в описах винаходів до патентів даних (ПІБ, адреси й ін.) про заявника, патентовласника і винахідника допомагає потенційному ліцензіату з'ясувати можливості використання даного винаходу, *наприклад*, шляхом придбання ліцензії;
- можна також визначити, які країни й фірми найбільш активні в тій або тій галузі техніки, знайти партнерів, виявити конкурентів, визначити технічну політику конкурентів на ринку даної країни та ін.;

- вивчення патентної інформації під час проведення науково-дослідницької роботи сприяє скороченню витрат на розробки, дозволяючи вибирати найбільш слушне рішення з уже відомих;

- патентна інформація може дати нові ідеї для проведення подальших досліджень.

Проте, можна виділити й деякі *недоліки патентної інформації*:

- вчені, в основному, не мають уявлення про інформацію, що наводиться в патентній літературі;

- існує думка, що патентна інформація важкодоступна.

Усі патентні відомства у світі обмінюються своїми публікаціями, у результаті чого створюються глобальні, добре структуровані бази даних. Для зручності роботи з ними узгоджені стандарти публікації.

Також патентні дані класифікують відповідно до універсально прийнятої системи, що підрозділяє технічні галузі на досить вузькі підгалузі. Якщо брати до уваги звичайні наукові публікації, то вони публікуються в різних джерелах із дотриманням різних форматів подання даних.

Система патентної документації виконує функцію документального забезпечення всіх етапів життєвого циклу охоронних документів. Виконують цю функцію міжнародні, регіональні та національні патентно-інформаційні органи.

Міжнародним органом є Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), а *регіональними*:

- Європейське патентне відомство (ЄПВ);
- Євразійське патентне відомство (ЄАПО);
- Африканська організація інтелектуальної власності (АОІВ) для франкомовних країн Центральної і Західної Африки;
- Африканська регіональна організація промислової власності (АРОПВ) – для англomовних країн Африки.

Серед регіональних патентно-інформаційних органів вагомою є діяльність Європейського патентного відомства. Роль національних патентно-інформаційних органів виконують патентні відомства держав. Патентно-інформаційні ресурси складаються з патентної документації та патентно-асоційованої літератури.

Суть патентно-інформаційного забезпечення полягає у здійсненні сукупності заходів, кінцевим результатом яких є створення сприятливих умов для надійного та швидкого отримання споживачами (фізичними та юридичними особами) певних відомостей про об'єкти промислової власності (ОПВ), а також відомостей стосовно їх охорони, характеру та обсягу прав заявників і власників охоронних документів.

2. Структура та зміст патентної документації

Патентний документ – це офіційно опублікований документ, що видається компетентним державним органом за результатами експертизи заявки (формальної або кваліфікаційної), містить відомості про результати творчої діяльності людини в будь-якій галузі, а також відомості про винахідника, заявника, власника охоронного документа та обсяг правової охорони, який він засвідчує.

Узагальнювальний термін «патентний документ» містить цілий ряд охоронних документів, а саме:

- патент на винаходи;
- патент на корисну модель;
- патент на промисловий зразок;
- свідоцтво на знак для товарів і послуг;
- свідоцтво на використання найменування місця походження товару;
- свідоцтво топографії інтегральної мікросхеми.

Кожний охоронний документ засвідчує пріоритет, авторство та право власності, діє в межах території держави, відомство якої його видало, та має певний термін дії (рис. 5.1).

Патентні документи мають стандартну структуру, що полегшує доступ до тих чи тих відомостей про винаходи; користування рефератами описів винаходів, що публікуються в бюлетенях патентних відомств, дозволяє заощаджувати час при першому ознайомленні з інформацією в конкретній галузі техніки; за допомогою класифікаційних індексів можливо проводити пошук інформації про винаходи, що належать до визначеної галузі науки чи техніки; наявність в описах патентів на ви-

находи даних про заявника, патентовласника та винахідників допомагає з'ясувати можливість використання даного винаходу.

Рисунок 5.1 – Приклади охоронних документів

Патент на винахід (корисну модель) як різновид патентного документа містить *бібліографічну* та *технічну* інформацію.

Бібліографічна інформація включає відомості, необхідні для реєстрації, зберігання й пошуку патенту, а саме:

- номер патенту;
- назву країни, яка видала патент;
- дату подання заявки;
- імена заявників, винахідників, патентовласників, патентних повірених;
- дату видачі патенту;
- класифікаційні індекси;
- назву винаходу, формулу (реферат), опис винаходу, основне креслення або хімічну формулу.

Технічна інформація, що міститься в патентному документі, зазвичай, складається з таких 4-х елементів, як:

- скорочений опис стану рівня техніки, наскільки він відомий автору;
- опис винаходу (корисної моделі), який розкриває суть винаходу (корисної моделі) настільки зрозуміло й повно, щоб його міг здійснити фахівець у зазначеній галузі;
- одне або декілька креслень (або хімічна формула), якщо на них є посилання в описі;
- формула, яка визначає обсяг правової охорони, що надається патентом.

Окрім бібліографічної та технічної, патентний документ включає і *комерційну* інформацію. З точки зору комерційної стратегії патентна інформація допоможе:

- знайти партнерів по бізнесу;
- знати, які дослідження ведуть компанії в цікавій для Вас предметній області;
- збільшити інвестиційну привабливість проектів або досліджень;
- з'ясувати які країни та ринки збуту є пріоритетними для Ваших партнерів або конкурентів;
- контролювати діяльність реальних і потенційних конкурентів;
- визначити потенційні ринки збуту продукції або послуг.

Послідовність викладення інформації не регламентована, але всі країни дотримуються спільного представлення інформації.

Опис до патенту на винахід (корисну модель) – це невід'ємна складова частина патенту на винахід (корисну модель), котра представляє викладення суті винаходу (корисну модель), який побудовано за певними правилами. Опис до патенту на винахід (корисну модель) є вичерпним джерелом інформації стосовно винаходу (корисної моделі). Опис розкриває суть винаходу (корисної моделі) та підтверджує обсяг правової охорони, визначений формулою винаходу (корисної моделі). Відповідно до ч. 2 ст. 23 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» Міністерство економічного розвитку і торгівлі України публікує опис до патенту (рис. 5.2).

Рисунок 5.2 – Опис до патенту на винахід (корисну модель)

Структура опису залежить від об'єкта винаходу (корисної моделі): пристрій; спосіб; речовина; застосування пристрою або способу, або речовини за новим призначенням. Загальна структура будь-якого з перелічених об'єктів включає такі розділи:

- індекс МПК;
- назва винаходу;
- галузь техніки;
- рівень техніки (характеристика аналогів);
- суть винаходу (корисної моделі);
- перелік рисунків, креслень, таблиць (за наявності);
- відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).

Кожна із зазначених частин виконує відповідну інформаційну функцію. Інформацію, що міститься в патентних документах, необхідно використовувати, щоб:

- уникнути можливих проблем порушення прав інших осіб;
- оцінити патентоспроможність власних розробок;
- опротестувати видачу патентів у тих випадках, коли вони знаходяться в колізії з вашим власним патентом

Отже, патент на винахід (корисну модель) – це: по-перше, юридичний документ, оскільки закріплює за його власником

певні затверджені законом права; по-друге, технічний документ, оскільки він дає технічний опис об'єкта.

Для зберігання патентної документації формуються фонди патентної документації. Національний (державний) патентний фонд – частина державного ресурсу науково-технічної інформації, яка призначена для задоволення потреб у патентній інформації всіх категорій користувачів (державні експерти, патентні повірені, винахідники, науковці, інженери та ін.).

Патентний фонд (ПФ) являє собою сукупність систематизованих і наданих довідково-пошуковим апаратом (ДПА) джерел інформації, що належать до всіх об'єктів промислової власності на різних видах носіїв, які, у свою чергу, включають патентну документацію, нормативно-методичні та інші матеріали з питань охорони об'єктів промислової власності.

Патентний фонд – це система, що має цілком визначену структуру, склад якої визначається такими характеристиками:

- переліком країн, патентна документація яких представлена у фонді;
- видами патентної документації, що комплектується;
- переліком класифікаційних рубрик (для галузевих ПФ);
- ретроспективою (глибиною, тобто терміном від дати першого документа за обраною темою, що міститься у фонді).

Фонд патентної документації громадського користування (ФГК) призначений для забезпечення доступу широкого кола громадськості до патентної інформації, необхідної для вивчення та аналізу в процесі створення, правової охорони та використання об'єктів промислової власності. ФГК функціонує з жовтня 1999 року, входить до структури Відділення патентно-інформаційних послуг, консультацій та сприяння інноваційній діяльності Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) та розташований у м. Київ за адресою бульвар Лесі Українки, 26. ФГК містить:

- патентну документацію 65-ти країн світу та 4-х міжнародних і регіональних організацій (на паперовому та електронному носіях);

– офіційні бюлетені патентних відомств (переважно на паперовому носіїві);

– описи до патентів на винаходи промислово розвинених країн (на CD-ROM та DVD з ретроспективою 10–20 років і більше).

– методичні, довідково-інформаційні та періодичні видання.

Станом на *30 квітня 2019 року* загальний обсяг колекції CD-ROM та DVD у ФГК становить *майже 34 100 дисків*.

Патентний фонд може бути територіальним та галузевим. Галузевий патентний фонд – це добірки патентної документації і літератури з будь-якої однієї галузі народного господарства (або декількох суміжних галузей). Галузеві патентні фонди створені в багатьох міністерствах, науково-дослідних, проектно-конструкторських організаціях і на великих підприємствах. Територіальні й галузеві патентні фонди не виключають один одного, а доповнюють, забезпечуючи необхідну повноту, оперативність і доступність інформації. Територіальні патентні фонди створюються для виконання патентних досліджень на місцях нових розробок.

Складовою частиною патентного фонду є довідково-пошуковий апарат (ДПА), призначений для надання допомоги під час роботи в цих патентних фондах. ДПА поєднує традиційні каталоги й картотеки, електронні бази даних тощо.

ДПА до патентного фонду включає:

– класифікаційні матеріали (міжнародні й національні класифікації об'єктів промислової власності та інші довідкові матеріали);

– систематичні, нумераційні та іменні покажчики за різними об'єктами промислової власності, видані патентними відомствами, міжнародними організаціями й інформаційними фірмами;

– пошукові засоби автоматизованих баз даних;

– офіційні бюлетені патентних відомств;

– реферативні видання.

Покажчики за різними об'єктами промислової власності мають важливе значення як складова частина ДПА, вони бувають систематичними, нумераційними та іменними (рис. 5.3).

ПОКАЖЧИКИ ЗА РІЗНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ		
Систематичний	Нумераційний	Іменний
Містить номери патентних документів, розташовані за привласненими їм індексами класифікації. У даному покажчику рекомендовано наводити назви патентних документів, а також імена заявників, винахідників або патентовласників	Містить номери патентних документів різних видів, розташовані в порядку їх зростання. У даному покажчику рекомендовано наводити також основний індекс класифікації, привласнений документу	Містить номери патентних документів, розташовані за алфавітним порядком імен винахідників, заявників або патентовласників. У даному покажчику рекомендовано включати назву патентного документа

Рисунок 5.3 – Покажчики промислової власності

Покажчики виходять із різною періодичністю.

3. Міжнародні патентні класифікації

Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності – це значуща складова інформаційних ресурсів Державної системи інтелектуальної власності, які належать до патентно-інформаційних фондів. Класифікації є важливим засобом організації та пошуку інформації. Класифікація – це впорядкування документів за певним принципом (на основі їх загальних ознак). Основою класифікації є ієрархічний принцип.

Для індексування і пошуку науково-технічної інформації використовується міжнародна Універсальна десяткова класифікація (УДК), яка охоплює всі галузі знань і побудована за ієрархічним принципом. Ієрархічні класифікації побудовані за принципом підпорядкування одних підрозділів іншим, при цьому кожний підрозділ вищого порядку складається з підрозділів нижнього порядку, зміст яких не перекриває один одного.

У сфері промислової власності використовують міжнародні класифікації (рис. 5.4).

МІЖНАРОДНІ КЛАСИФІКАЦІЇ			
Для охорони винаходів (корисних моделей)	Для охорони промислових зразків	Для охорони торговельних марок	
Міжнародна патентна класифікація (МПК) поділена на два рівні: – базовий (укрупнений); – розширений (більш детальний)	Міжнародна класифікація промислових зразків (МКПЗ)	Міжнародна класифікація товарів і послуг (МКТП)	Міжнародна класифікація зображуваль- них елемен- тів знаків (МКЗЕЗ)
Страсбурзька угода 1971 р.	Локарнська угода 1968 р.	Ніщцька угода 1957 р.	Віденська угода 1973 р.

Рисунок 5.4 – Міжнародні класифікації

Міжнародна патентна класифікація (МПК) була розроблена у зв'язку з домовленістю ряду європейських країн про зближення систем класифікації винаходів. Розробляючи МПК, фахівці намагалися забезпечити придатність системи для всіх країн із максимальною логічністю її структури та з охопленням сучасних галузей техніки. Нині МПК використовують патентні відомства понад 80 держав, три регіональні відомства та Міжнародне бюро ВОІВ. Використання МПК дозволяє впорядковано зберігати патентну інформацію, що суттєво полегшує доступ до неї, зменшує час на пошук, аналіз і визначення рівня техніки в окремих галузях та за конкретними науково-дослідними роботами.

Міжнародна класифікація винаходів (МПК) представляє собою багатоступінчасту систему розподілу понять, організовану за принципом – від загального до часткового, тобто побудовану за ієрархічним принципом.

МПК охоплює всі галузі знань і складається з восьми розділів, які поділені на класи, підкласи, групи та підгрупи.

Повний класифікаційний індекс складається з комбінації символів. Структуру повного класифікаційного індексу наведено на рис. 5.5.

Розділ	Клас	Підклас	Основна група
A	01	B	3/00
			Підгрупа
			3/06

Рисунок 5.5 – Структура класифікаційного індексу МПК

Перший класифікаційний ряд складається з восьми розділів, що позначаються великими латинськими буквами від А до Н та мають назви, які лише наближено відображають їх зміст:

А – Життєві потреби людини.

В – Виконання операцій, транспортування.

С – Хімія. Металургія.

Д – Текстиль. Папір.

Е – Будівництво.

Ф – Машинобудування, освітлювання, опалювання, зброя, підривні роботи.

Г – Фізика.

Н – Електрика.

Розділ поділяється на класи, індекс кожного з яких складають з індексу розділу та двозначного числа, *наприклад* А 01. Заголовок класу відображає зміст класу, *наприклад*:

А01 – сільське господарство; лісівництво; тваринництво; мисливство; відловлювання тварин; рибництво.

Кожний клас містить один або більше підкласів. Індекс підкласу складають з індексу класу й великої літери латинського алфавіту, *наприклад* А01 В. Заголовок підкласу з максимальною точністю визначає зміст підкласу, *наприклад*

А01 В – обробляння ґрунту в сільському господарстві або лісівництві; вузли, деталі та обладнання для сільськогосподарських машин або знаряддя взагалі.

Кожний підклас складають з окремих рубрик, які називають «дробовими рубриками». Дробові рубрики поділяють на основні групи та підгрупи. Індекс дробової рубрики складають з індексу підкласу, за яким розміщено два числа, відокремлені одне від

одного навкiсною рисою. Індекс основної групи складають з iндексу пiдкласу, за яким розмiщено одно-, дво- або тризначне число, навкiсна риска та два нулi, *наприклад* А 01 В 3/00.

Текст основної групи визначає галузь технiки, яку вважають доцiльною для проведення пошуку, *наприклад*:

А 01 В 3/00 Плуги з жорстко закрiпленими лемешами

Пiдгрупи утворюють рубрики, пiдпорядкованi основнiй групi. Індекс пiдгрупи аналогiчний iндексу основної групи, проте пiсля навкiсної риски розмiщено щонайменше двi цифри, крiм 00, *наприклад* А 01 В 3/08.

Текст пiдгрупи завжди розглядають у межах обсягу її основної групи i визначає тематичну галузь, у якiй вважають найбiльш доцiльний проведення пошуку. Перед текстом пiдгрупи ставлять одну або бiльше крапок, якi визначають ступiнь її пiдпорядкованостi, тобто вказують на те, що пiдгрупа є рубрикою, пiдпорядкованою найблiжчiй розмiщенiй вище рубрицi, надрукованiй iз меншим вiдступом, тобто такий, що має на одну крапку менше.

У будь-якому разi текст пiдгрупи слiд розглядати в межах змiсту розмiщеної вище рубрики, якiй пiдпорядковано цю групу, *наприклад*:

А 01 В 3/00 Плуги з жорстко закрiпленими лемешами;

3/04 – • плуги на гужовому тяглi;

3/06 – •• без можливостi чергування, тобто такi, що не роблять сумiжну борозну на зворотному шляху.

Таким чином, текст пiдгрупи А01В 3/06 треба розумiти так: *«Плуги з жорстко закрiпленими лемешами на гужовому тяглi без можливостi чергування, тобто такi, що не роблять сумiжну борозну на зворотному шляху».*

Отже, повний класифiкацiйний iндекс складають iз комбiнацiї символiв, якi використовують для позначення роздiлу, класу, пiдкласу та основної групи або пiдгрупи.

Серед рубрик розрiзняють основнi (головнi) групи та пiдгрупи. Індекс основної групи складається з iндексу пiдкласу, за яким розмiщенi два числа, роздiленi навкiсною рисою (А 01 В 3/00). Пiдгрупи утворюють рубрики, пiдпорядкованi основнiй групi (А01В03/02).

Нині МПК використовується як обов'язкова система класифікації винаходів у всіх промислово розвинених країнах світу, хоча й національні системи ще застосовуються для пошуку патентних документів у ретроспективній частині патентних фондів.

Міжнародна класифікація промислових зразків (МКПЗ) – призначена для класифікування під час розроблення, експертизи та реєстрації об'єктів, заявлених чи визнаних як промислові зразки. Її використовують більше 35 країн. МКПЗ – дворівнева класифікація виробів, вона має 32 класи та 223 підкласи.

Абетковий перелік виробів, що містить 7 024 назви, складається із двох частин:

- перша частина містить єдиний абетковий перелік усіх назв зразків, незалежно від класу, до якого кожен з них належить;
- друга частина містить перелік назв зразків окремо для кожного підкласу, до того ж у кожному підкласі перелік виробів розташовано за абеткою.

Пояснювальні примітки вміщено в переліку класів та підкласів.

Міжнародну класифікацію промислових зразків необхідно використовувати так:

- номер класу позначати арабськими цифрами; номер підкласу, що завжди складається з двох цифр, також позначати арабськими цифрами; номерам підкласів з 1-го по 9-й має передувати 0; номер класу має бути відокремлений від номера підкласу рискою (*наприклад, Підклас 4 класу 1 треба позначати «1-04»*);

- номерам класу та підкласу має передувати позначка «Кл.» (*наприклад, Кл. 1-04*);

- якщо треба позначити номери кількох класів чи підкласів для того самого депонування чи реєстрування, класи треба відокремлювати крапками з комами, а підкласи – комами (*наприклад, Кл. 8-05, 08; 11-01*);

- номерам класів та підкласів має передувати абревіатура «LOC» (МКПЗ), а редакція, згідно з якою покласифіковано промислові зразки, має бути позначена арабською цифрою у круглих дужках (*наприклад, МКПЗ (12) Кл. 8-05*).

Міжнародна класифікація товарів і послуг (МКТП) – єдина система класифікації, яка використовується під час експертизи та реєстрації товарних знаків. Вона складається із 45 класів:

- з 1 по 34 – це класи товарів, або сфер діяльності, які займаються виробництвом продукції (товарів);*
- із 35 по 45 – це класи послуг, або сфер діяльності, які займаються наданням послуг.*

Товари об'єднано в класи за видами матеріалів, із яких вони виготовлені, за їх функціями або галузевим призначенням. Перелік класів відображає приналежність товарів чи послуг до тієї чи тієї галузі. З метою уточнення класифікаційного індексу під час індексування конкретного товару чи виду послуг звертаються до алфавітно-предметного покажчика, виданого окремим виданням МКТП для реєстрації знаків. Кожен із класів для реєстрації торгових марок, має свій заголовок із пояснювальними примітками та переліком послуг чи товарів, які можуть належати до обраного класу. *Наприклад,*

КЛАС 13 *Вогнепальна зброя; боєприпаси і снаряди; вибухові речовини; феєрверки.*

Це означає, що до Класу 13 належать, головним чином, вогнепальна зброя та піротехнічні матеріали.

Зокрема, до Класу належать:

- пристрої сигнальні спалахові для рятувальних операцій, вибухові або піротехнічні;*
- пістолети сигнальні;*
- аерозолі для особистого захисту;*
- сигналізатори для подавання сигналів у тумані вибухові, сигнальні ракети;*
- пневматичні пістолети, що є зброєю;*
- портупей для зброї;*
- спортивна вогнепальна зброя, мисливська вогнепальна зброя.*

Поряд із цим нижчезазначені товари не можуть бути віднесені до Класу 13:

- мастила для зброї (Кл. 4);*
- клинки, що є зброєю (Кл. 8);*
- зброя особиста, крім вогнепальної (Кл. 8);*

– сигналізатори для подавання сигналів у тумані невибухові, пристрої сигнальні спалахові лазерні для рятувальних операцій (Кл. 9);

– оптичні приціли для вогнепальної зброї (Кл. 9);

– факели (Кл. 11);

– хлопавки з призами (Кл. 28);

– пістони, що є іграшками (Кл. 28);

– пневматичні пістолети іграшкові (Кл. 28);

– сірники (Кл. 34).

Номери класів МКТП вказуються в офіційних документах і публікаціях патентних відомств, що стосується реєстрації знаків. Цю класифікацію використовують більше 100 держав. Використання МКТП є обов'язковим для міжнародної реєстрації знаків.

Міжнародна класифікація зображувальних елементів знаків (МКЗЕЗ) – призначена для полегшення пошуку схожих чи тотожних знаків для товарів і послуг та уникнення трудомісткого перекласифікування під час обміну документами на міжнародному рівні.

Класифікація встановлює ієрархічну систему, яка розвивається від загального до часткового, поділяючи всі зображувальні елементи на категорії, групи та підгрупи. Пояснювальні примітки подано там, де це доцільно. Вони стосуються або Класифікації в цілому, або будь-якої певної категорії, групи чи підгрупи.

Підгрупи є двох видів. Як додаток до головних підгруп є допоміжні підгрупи, призначені для зображувальних елементів, які вже включено до головних підгруп, але вважають корисним згрупувати їх за певним критерієм, щоб полегшити пошук схожих чи тотожних знаків.

Кожну категорію, групу, підгрупу позначено номером відповідно до спеціальної системи кодування. Кожний зображувальний елемент у підгрупі позначено трьома числами: перше число (від 1 до 29) означає категорію, друге число (від 1 до 19) – групу та третє число (від 1 до 30) – підгрупу.

Класифікації містять: 29 категорій, 145 груп, 816 головних підгруп, 918 допоміжних підгруп.

Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності є одним з основних елементів довідково-пошукового апарату до фондів патентної документації. У світовій системі правової охорони об'єктів інтелектуальної власності міжнародні класифікації періодично, здебільшого кожні п'ять років, переглядаються (вносять зміни й доповнення до чинних редакцій) і тоді видаються їх нові редакції.

4. Патентні дослідження

Патентні дослідження – це системний науковий аналіз властивостей об'єкта господарської діяльності протягом його життєвого циклу, які виникають із правової охорони об'єктів промислової власності. *Метою* проведення патентних досліджень є отримання даних для забезпечення високого технічного рівня та конкурентоспроможності об'єктів техніки, використання сучасних науково-технічних досягнень та скорочення витрат за рахунок виключення дублювання досліджень і розробок.

В Україні проведення патентних досліджень регламентовано державним стандартом ДСТУ 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення». Він встановлює основні положення, порядок проведення і форму звіту про патентні дослідження. Стандарт застосовується у всіх галузях господарської діяльності на етапах створення і використання об'єкта господарської діяльності. Проведення патентних досліджень є обов'язковим для установ, організацій і підприємств, які фінансуються з державного бюджету (бюджетних установ).

Проведення патентного дослідження складається з комплексу робіт, що включають пошук, відбір та аналіз джерел інформації. Під час проведення патентних досліджень використовується широке коло джерел патентної й іншої науково-технічної інформації, зокрема: бюлетені патентних відомств країн світу, описи винаходів, реферативна інформація, публікації про впроваджені винаходи, рекламні матеріали, звіти про науково-дослідні роботи, дослідно-конструкторські роботи й закордонні відрядження, інформація щодо галузей народного господарства, а також звіти про патентні дослідження, джерела кон'юнктурно-економічної

інформації (проспекти, каталоги, фірмові довідники тощо). Вибір джерел інформації безпосередньо впливає на якість, достовірність результатів патентних досліджень, трудомісткість їх проведення. Тому дуже важливим попереднім етапом патентних досліджень є планування і розробка завдання щодо їх проведення.

Патентні дослідження проводять на всіх етапах життєвого циклу промислової продукції, зокрема, під час складання технічного завдання на створення нової або модернізованої продукції. Правильно проведені патентні дослідження дозволяють прогнозувати спад у розвитку ринку конкретної продукції або навпаки, бурхливе його зростання, виявляють умови конкуренції на ринку продукції конкретного виду, включаючи визначення потенційних конкурентів, напрямів їхньої діяльності, вибір ринкової ніші тощо.

Більшість підприємств і компаній починають розробки, не орієнтуючись на результати патентних досліджень. Разом із тим патентні дослідження як складова частина маркетингових досліджень являють собою найпотужніший стратегічний інструмент в арсеналі конкурентної боротьби.

Під час проведення патентних досліджень, метою яких є визначення патентної ситуації щодо об'єкта, здійснюють патентний пошук. **Патентний пошук** – це різновид інформаційного пошуку, тобто регламентована процедура відбору з масиву патентної документації відповідних документів або інформації за однією або декількома ознаками. Розрізняють три основні види патентного пошуку (рис. 5.6).

Тематичний (предметний) пошук є найголовнішою і найпоширенішою пошуковою процедурою. Як пошуковий зразок використовуються ключові слова, відповідні індекси різних систем класифікації, заголовки документів або його елементи, що мають суттєве значення. Метою тематичного пошуку є перевірка матеріалів заявки на винахід на предмет наявності світової новизни, також метою може слугувати опротестовування виданого документа, патенту.

Імений пошук (фірмовий) є пошуком об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються, за даними, які належать авторам

винаходів, заявникам, патентовласникам (конкретним підприємствам, фірмам). Мета – відстеження діяльності конкурентів.

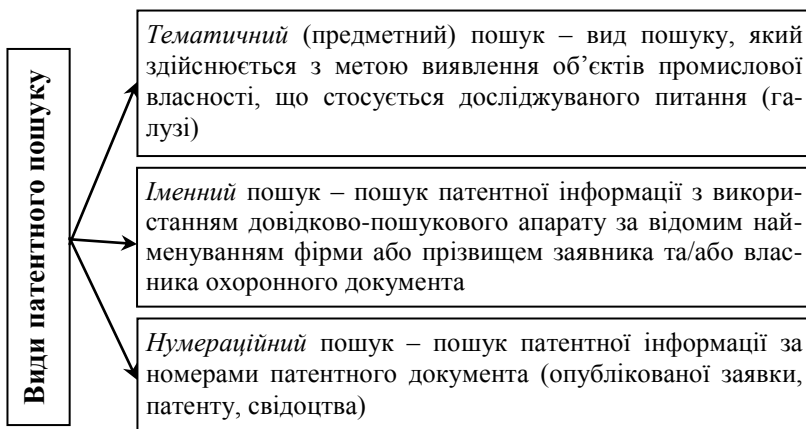

Рисунок 5.6 – Види патентного пошуку

Нумераційний пошук проводиться за формальними ознаками документа (номер заявки, патенту, дата пріоритету, дата публікації). Інформація про такий номер може дійти до зацікавленої особи різними шляхами. Наприклад, на виробі поміщається позначення «Запатентовано; Патент №...». Про номер може бути згадка в науковій публікації або рекламі.

Іменний і нумераційний пошук є допоміжними видами пошуку. Зазвичай, для всіх розглянутих об'єктів буде використуватись тематичний пошук.

Тестування до теми

1. До основних елементів сучасної системи патентної інформації і документації належать:

- а) законодавча й нормативна база;
- б) цивільно-правова база;
- в) господарсько-правова база;
- г) органи виконавчої влади.

2. *Сукупність первинних і вторинних документів, складених відповідно до патентного законодавства та встановлюючих офіційне визнання наявності винаходів, промислових зразків і корисних моделей, – це:*
- а) заявка на винахід;
 - в) патентний фонд;
 - б) патентна документація;
 - г) патентний формуляр.
3. *Офіційно опублікований документ, що видається компетентним органом за результатами експертизи заявки, містить відомості про результати творчої діяльності людини в будь-якій галузі, – це:*
- а) патентний формуляр;
 - в) патентний фонд;
 - б) патентний сертифікат;
 - г) патентний документ.
4. *Патентна документація – це:*
- а) сукупність первинних документів, складених відповідно до патентного законодавства;
 - б) сукупність вторинних документів, складених відповідно до патентного законодавства;
 - в) сукупність первинних і вторинних документів, складених відповідно до патентного законодавства та встановлюючих офіційне визнання наявності винаходів, промислових зразків і корисних моделей;
 - г) сукупність документів, складених відповідно до патентного законодавства та встановлюючих офіційне визнання наявності винаходів, промислових зразків і корисних моделей.
5. *Патентні дослідження залежно від джерел отримання поділяють на:*
- а) зовнішні, внутрішні;
 - в) технічні, правові;
 - б) первинні, вторинні;
 - г) систематичні, іменні.
6. *Патентну інформацію за змістом поділяють на:*
- а) технічну, правову;
 - в) зовнішню, внутрішню;
 - б) первинну, вторинну;
 - г) базову, розширену.
7. *До технічної інформації патенту належать:*
- а) дата набрання чинності;
 - в) форми винаходу;
 - б) опис винаходу;
 - г) відповіді б і в правильні.

8. *До бібліографічної інформації не належать:*
- а) формула, яка визначає обсяг правової охорони;
 - б) номер патенту;
 - в) класифікаційні індекси;
 - г) дата видачі патентів.
9. *Документ, який входить до складу матеріалів заявки і є невід'ємною складовою частиною патенту на винахід, – це:*
- а) опис винаходу;
 - б) міжнародна патентна класифікація;
 - в) патентний документ;
 - г) патентний фонд.
10. *Патентний фонд – це:*
- а) система, що має визначену поділену структуру;
 - б) невід'ємна складова частина патенту на винахід, котра представляє викладення суті винаходу;
 - в) система, що має цілком визначену структуру, склад якої визначається певними характеристиками;
 - г) фонд, що містить відомості про технологію, про винахідників, про тривалість права власності.
11. *Показчик, який містить номери патентних документів, розташованих за привласненими їм індексами класифікації, називається:*
- а) нумераційний;
 - б) іменний;
 - в) послідовний;
 - г) систематичний.
12. *Міжнародна патентна класифікація створена з метою:*
- а) стандартизації патентної класифікації. МПК охоплює всі області знань, об'єкти яких можуть мати правову охорону як винаходи чи корисні моделі;
 - б) розподілу понять, організована за принципом – від загального до часткового, тобто побудована за ієрархічним принципом;
 - в) охоплення практично всіх галузей технології;
 - г) об'єднання всіх областей та регіонів.

13. Міжнародна патентна класифікація поділяється на два рівні:
- а) систематичний і нумераційний;
 - б) іменний і нумераційний;
 - в) технічний і правовий;
 - г) базовий і розширений.
14. Міжнародна класифікація промислових знаків прийнята на основі:
- а) Ніщцької угоди;
 - б) Віденської угоди;
 - в) Локарнської угоди;
 - г) Японської угоди.
15. Міжнародна класифікація товарів і послуг прийнята на основі:
- а) Ніщцької угоди;
 - б) Локарнської угоди;
 - в) Віденської угоди;
 - г) Страсбурзької угоди.

ТЕМА 6. РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Права й обов'язки власників охоронних документів.
2. Способи використання об'єктів інтелектуальної власності.
3. Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

1. Права й обов'язки власників охоронних документів

Усі **права**, що випливають із патенту на винахід, корисну модель та промисловий зразок, діють від *дати публікації про його видачу* (відповідно до ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та ст. 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»):

- виключне право використовувати *винахід (корисну модель), промисловий зразок* за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів;
- використовувати попереджувальне маркування із зазначенням номера патенту на продукті чи на упаковці продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого *винаходу*;

– виключне право забороняти іншим особам використовувати *винахід (корисну модель), промисловий зразок* без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно з цим Законом порушенням прав, що надаються патентом;

– передавати на підставі договору право власності на *винахід (корисну модель), промисловий зразок* будь-якій особі, яка стає його правонаступником;

– право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання *винаходу (корисної моделі), промислового зразка* на підставі ліцензійного договору;

– право подати до Установи для офіційної публікації заяву про готовність надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого *винаходу (корисної моделі), промислового зразка*.

Права, що випливають із свідоцтва на знак для товарів і послуг (відповідно до ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг») діють *від дати подання заявки*:

– право використовувати знак та інші права, визначені відповідним Законом;

– забороняти використовувати іншим особам зареєстрований знак або позначення, схоже із зареєстрованим знаком, стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг або споріднених із наведеними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги;

– право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання знака на підставі ліцензійного договору;

– право проставляти поряд із знаком попереджувальне маркування, яке вказує на те, що цей знак зареєстровано в Україні (рис. 6.1);

– право на основі договору з виробником товарів або особою, що надає послуги, використовувати свій знак поряд із знаком зазначених осіб, а також замість їх знака.

® і ТМ – певних відмінностей у правовому статусі даних позначень немає, відрізняється тільки смислове значення: позначення ® означає «registered», а ТМ являє собою скорочення від

терміна «trademark». Проте, застосування попереджувального маркування в Україні не є обов'язковим.

Рисунок 6.1 – Попереджувальне маркування, яке вказує на те, що цей знак зареєстровано в Україні

Власникам охоронних документів на об'єкти промислової власності належать такі **права**:

- право власності на об'єкт;
- виключне право на використання об'єкта;
- право забороняти іншим особам використовувати об'єкт без дозволу власника;
- право порушувати судові справи проти несанкціонованого використання об'єкта та вимагати від порушника відшкодування заподіяних збитків.

Обов'язки власника охоронного документа:

- добросовісно користуватися виключними правами, що впливають із документа;
- сплачувати збори й державне мито за дії, пов'язані з охороною об'єктів.

2. Способи використання об'єктів інтелектуальної власності

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності – це взаємовигідні (комерційні) дії всіх учасників процесу перетворення результатів інтелектуальної праці в ринковий товар. Метою комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) у виробництві або продажу, або передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам.

Основними шляхами комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є (рис. 6.2):

- використання прав на об'єкт інтелектуальної власності у власному виробництві;
- передача права власності (продаж прав) на об'єкти інтелектуальної власності за договором купівлі-продажу;
- передача права користування об'єктом інтелектуальної власності (за ліцензійним договором, договором комерційної концесії, договором лізингу);
- внесення прав на об'єкт інтелектуальної власності до статутного фонду підприємства.

Рисунок 6.2 – Способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності

Для практичного здійснення вказаних кроків комерціалізації необхідно також знати, як розрахувати вартість прав на об'єкт інтелектуальної власності, як поставити їх на бухгалтерський облік підприємства.

Уважається, що комерціалізація через *використання об'єктів інтелектуальної власності у власному виробництві* є найвигіднішою з точки зору прибутку. Адже весь прибуток від продажу

інноваційного продукту, що отримано за допомогою об'єкта, залишається в його правовласника ОІВ. Якщо правовласник не передбачає використовувати ОІВ у власному виробництві чи розпочати бізнес, або створити спільне підприємство, він може передати повністю або частково права власності на ОІВ іншим фізичній або юридичній особам.

Передача права використання об'єкта інтелектуальної власності здійснюється шляхом ліцензування, яке вважається однією з найпоширеніших форм комерціалізації інтелектуальної власності. У разі передавання прав на ОІВ правовласник може дозволити юридичній або фізичній особі використовувати об'єкт ОІВ на певних умовах.

Передача прав власності здійснюється за договором, що, по суті, є договором купівлі-продажу, за яким правовласник втрачає всі майнові права.

Права на об'єкти інтелектуальної власності можуть також комерціалізуватися шляхом їх *внесення до статутного фонду* підприємства. Така можливість передбачена законодавством України, а саме ч. 3 ст. 424 ЦК України та ст. 13 ЗУ «Про господарські товариства». Найбільш популярними об'єктами інтелектуальної власності, права на які можуть бути внесені до статутного капіталу юридичної особи, є об'єкти промислової власності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки. Для внесення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу потрібно передбачити такий внесок в установчому документі.

3. Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Правові підстави розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

– ст. 41 Конституції України: *«Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності»;*

– Міжнародні договори України та Конвенції, до яких Україна приєдналась у встановленому порядку;

– Цивільний кодекс України, Глава 75: «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності»;

– ст. 28 Закону України від 5.12.1993 року «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»: *власник патенту може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель) будь-якій особі, яка стає його правонаступником. Власник патенту має право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) на підставі ліцензійного договору;*

– ст. 16 Закону України від 15.12.1993 року «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»: *власник свідоцтва може передавати будь-якій особі право власності на знак повністю або відносно частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг, на підставі договору, а також має право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання знака на підставі ліцензійного договору;*

– ст. 31, 32 Закону України від 23.12.1993 року «Про авторське право і суміжні права»: *автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором. Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору.*

Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності згідно зі ст. 1107 ЦК України можна здійснювати на підставі таких договорів:

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

2) ліцензійний договір;

3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;

5) інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності укладається в *письмовій формі*.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності – це письмове повноваження, видане особою, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіаром) іншій особі (ліцензіату), яке допускає використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері. Учасниками правовідносин у сфері розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності є:

- ліцензіар – особа, яка видає ліцензію, тобто фізична або юридична особа, якій належить виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності;

- ліцензіат – особа, якій надається дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Відповідно до ч. 2 ст. 1108 Цивільного кодексу ліцензія може бути оформлена:

- 1) як окремий документ;

- 2) як складова частина ліцензійного договору.

Класифікація ліцензій (ліцензійних договорів):

1. За предметом:

- патентна ліцензія (ліцензія на винахід, корисну модель, промисловий зразок);

- ліцензія на торговельну марку;

- ліцензія на компонування топографії інтегральної мікросхеми;

- ліцензія на «ноу-хау» (комерційну таємницю);

- ліцензія на селекційні досягнення (сорт рослин, породи тварин);

- ліцензії на використання об'єктів авторського права.

2. За обсягом прав:

- виключна ліцензія;

- невиключна ліцензія;

- повна (одинична) ліцензія.

3. За способом охорони:

- патентна ліцензія;

- безпатентна ліцензія;

- комплексна ліцензія.

4. За видами:

- обов'язкова ліцензія;
- відкрита ліцензія;
- примусова ліцензія;
- пакетна ліцензія;
- перехресна ліцензія.

5. За суб'єктами ліцензування:

- особиста ліцензія;
- ліцензія підприємств;
- ліцензія корпорації (концерну);
- ліцензія держав;
- субліцензія.

Класифікація ліцензій за обсягом ліцензованих прав:

Виключна ліцензія видається лише одному ліцензіату й виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта в зазначеній сфері (рис. 6.3).

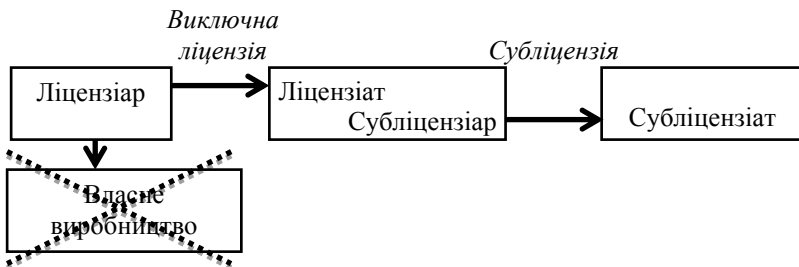

Рисунок 6.3 – Характеристика виключної ліцензії

Невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта в зазначеній сфері (рис. 6.4).

Повна (одинична) ліцензія видається лише одному ліцензіату й виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у

сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта в зазначеній сфері (рис. 6.5).

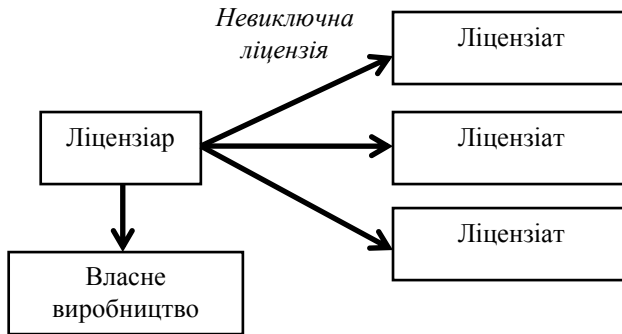

Рисунок 6.4 – Характеристика невиключної ліцензії

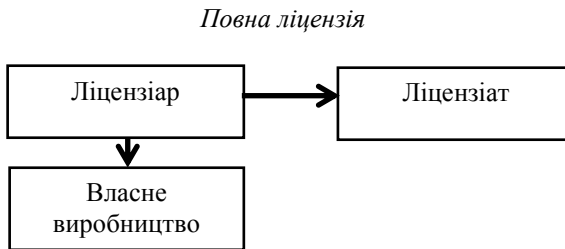

Рисунок 6.5 – Характеристика повної (одиночної) ліцензії

За *ліцензійним договором* одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог Цивільного кодексу та іншого закону. За загальною характеристикою він є двостороннім, реальним і відплатним.

Сфера застосування ліцензійного договору в Цивільному кодексі розширена порівняно із спеціальним законодавством: поширюється як на об'єкти авторського права, так і на об'єкти права промислової власності. Ліцензійний договір є одним із ва-

ріантів оформлення ліцензії на використання об'єктів права інтелектуальної власності. Мета цього договору полягає в наданні дозволу (видачі ліцензії) на використання певного об'єкта права інтелектуальної власності.

Істотні умови ліцензійного договору визначаються у ч. 3 ст. 1109 Цивільного кодексу, відповідно до якої до них належать:

- 1) вид ліцензії;
- 2) сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором);
- 3) розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 4) інші умови, включені до договору за домовленістю сторін.

Разом із тим у ч. 4 ст. 1109 Цивільного кодексу закріплено *презумпцію невиключної ліцензії*, якщо їх вид не зазначено у договорі. Якщо сторони не визначили територію, на яку поширюються права інтелектуальної власності, нею вважається територія України.

Плата за використання об'єкта права інтелектуальної власності може визначатися у формі:

- 1) фіксованого платежу (паушальний платіж);
- 2) періодичних виплат (роялті);
- 3) комбінованих платежів.

Якщо в ліцензійному договорі про видання або інше відтворення *твору* винагорода визначається у вигляді фіксованої грошової суми, то в договорі має бути встановлений максимальний тираж твору. Згідно зі ст. 1110 Цивільного кодексу ліцензійний договір укладається на строк, встановлений договором, який повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності.

У разі відсутності в ліцензійному договорі умови про строк договору він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності, але не більше ніж на п'ять років. Якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного строку жодна із сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору, договір

вважається продовженим на невизначений час. У цьому випадку кожна із сторін може в будь-який час відмовитися від договору, письмово повідомивши про це другу сторону за шість місяців до розірвання договору, якщо більший строк для повідомлення не встановлений за домовленістю сторін.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. За договором одна сторона (творець – письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленний строк.

На відміну від ліцензійного договору, на момент укладення цього договору відповідного об'єкта права інтелектуальної власності ще не існує (його створення є одним з обов'язків творця). На відміну від ліцензійного договору, однією із сторін цього договору (особою, яка виконує замовлення) може бути лише фізична особа, тобто, творець твору.

Цей договір слід відрізняти від договору підряду. Відмінність полягає в характері виконуваної роботи: робота творця є творчою, а її результатом є створення об'єкта права інтелектуальної власності (складання вірша, написання картини тощо). Робота ж підрядчика не є творчою, вона має, зазвичай, технічний характер (ремонт квартири, пошиття одягу тощо).

Метою цього договору є не лише створення, але використання створеного твору. Тому, відповідно до ч. 2 ст. 1112 Цивільного кодексу договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності повинен визначати способи та умови використання цього об'єкта замовником.

Певними особливостями характеризуються договори про створення за замовленням і використання творів образотворчого мистецтва (скульптури, картини, малюнки, гравюри, дизайн тощо):

- вони існують, зазвичай, лише в одному екземплярі;
- оригінал твору образотворчого мистецтва, створеного за замовленням, переходить у власність замовника;
- при цьому майнові права інтелектуальної власності на цей твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності не може містити умов, що обмежують право творця цього об'єкта на створення інших об'єктів. Такі умови є нікчемними.

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, яка має виключні майнові права) передає другій стороні частково або в повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах. Укладення договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше.

На відміну від ліцензійного договору, цей договір передбачає передання всіх або частини виключних майнових прав інтелектуальної власності особою, якій такі права належать, іншій особі. Ліцензіар, крім випадків виключної ліцензії, зберігає право використовувати відповідний об'єкт, у тому числі у сфері, обмеженій дією ліцензії. Ліцензійний договір має строковий характер. Договір про передання виключних прав передбачає безповоротне передання (відчуження) виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Цей договір не поширюється на майнові права інтелектуальної власності на такі об'єкти:

- 1) наукові відкриття;
- 2) географічне зазначення;
- 3) комерційне найменування (лише разом із цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать – ч. 2 ст. 490 Цивільного кодексу).

Предметом цього договору є виключні майнові права на певний об'єкт права інтелектуальної власності (як частина цих прав, так і всі права в повному складі). У ч. 3 ст. 1113 Цивільного кодексу встановлено перелік умов, що не можуть бути предметом цього договору:

– умови, що погіршують становище творця відповідного об'єкта або його спадкоємців порівняно зі становищем, передбаченим Цивільного кодексу чи іншим законом;

– умови щодо обмеження права творця на створення інших об'єктів інтелектуальної власності.

Передання виключних майнових прав на торговельну марку не допускається, якщо воно може ввести в оману споживача відносно товару та послуги або відносно особи, що виготовляє товар чи надає послугу. *Наприклад*, не може бути зареєстрованим договір про передавання виключних майнових іншому підприємству (місцезнаходження якого за кордоном), якщо у графічну торговельну марку входить зображення «Софії Київської», що знаходиться в Києві.

Авторський договір. Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав оформляється авторським договором. Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути в ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані. Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору.

Особливості авторського договору. Договори укладаються в письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

Договір вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди).

Авторська винагорода визначається у договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином. При цьому ставки авторської винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Відповідні відомства та творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

Державна реєстрація передачі прав та ліцензійних договорів на об'єкти інтелектуальної власності:

1) для об'єктів промислової власності:

– заяву про публікацію та внесення до реєстру відомостей) – 1 прим.;

– договір (ліцензійний договір) або нотаріально засвідчений витяг з договору (ліцензійного договору) – 3 прим.;

– документ про сплату збору за внесення до реєстру відомостей – 1 прим.;

– довіреність,

– заяву про внесення до реєстру відомостей про передачу права (видачу ліцензії). Заява викладається українською мовою і стосується одного договору (ліцензійного договору);

2) для об'єктів авторського права:

– заяву, викладену українською мовою, за затвердженою формою;

– примірник твору в матеріальній формі;

– примірник авторського договору, що засвідчує передачу (відчуження) майнового права або передачу права на використання твору;

– документ про сплату збору, або копію документа, що підтверджує право на звільнення від сплати збору;

– довіреність, оформлену в установленому порядку;

– до заяви на реєстрацію авторського права на комп'ютерну програму, крім того, додається настанова щодо використання програми.

Тестування до теми

1. *Майнові права інтелектуальної власності не включають:*

а) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

б) право на визнання людини творцем;

в) право дозволяти використання об'єктів права інтелектуальної власності;

- г) право перешкоджати неправомірному використанню об'єктів права інтелектуальної власності.
2. *Яке з перерахованих прав є немайновим?*
- а) право володіти; в) право розпоряджатися;
б) право користуватися; г) право авторства.
3. *Яке з перерахованих прав є майновим?*
- а) право авторства;
б) право на ім'я;
в) право на захист репутації й автора;
г) право розпоряджатися об'єктом інтелектуальної власності.
4. *Особисте (немайнове) право належить:*
- а) тільки автору;
б) автору та його довірених особі;
в) будь-якій фізичній та юридичній особі;
г) тільки юридичній особі.
5. *Які права не можуть бути передані іншим особам?*
- а) право авторства;
б) право на відтворення твору;
в) право на публічне виконання твору;
г) право на переклад твору.
6. *Що не є майновим правом інтелектуальної власності згідно зі ст. 421 Цивільного кодексу України?*
- а) право дозволяти використання об'єкта;
б) право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта;
в) право сплачувати державне мито за використання об'єкта;
г) немає правильної відповіді.
7. *У якій формі повинен укладатися договір щодо розпорядження майновими правами авторів?*
- а) усній;
б) письмовій;
в) за бажанням сторін;
г) немає правильної відповіді.

8. Особа, яка передає права на об'єкти інтелектуальної власності за ліцензійним договором, – це:
- а) ліцензіат;
 - б) ліцензійник;
 - в) ліцензіант;
 - г) ліцензіар.
9. Особа, яка приймає права на об'єкти інтелектуальної власності за ліцензійним договором, – це:
- а) ліцензійник;
 - б) ліцензіат;
 - в) ліцензіант;
 - г) ліцензіар.
10. Яка ліцензія видається власником виключної ліцензії?
- а) перехресна;
 - б) повна;
 - в) субліцензія;
 - г) примусова.
11. Яка ліцензія надається на використання ноу-хау?
- а) патентна;
 - б) безпатентна;
 - в) обмежена;
 - г) гібридна.
12. На основі якої ліцензії ліцензіар і ліцензіат надають один одному права на використання об'єкта інтелектуальної власності?
- а) примусової;
 - б) повної;
 - в) виключної;
 - г) перехресної.
13. Яка ліцензія не виключає можливість використання об'єкта інтелектуальної власності у власному виробництві й може бути видана лише одному ліцензіату?
- а) виключна;
 - б) одинична;
 - в) проста;
 - г) відкрита.
14. Яка ліцензія використовується, якщо цього вимагають суспільні інтереси національної безпеки, а також, якщо об'єкти інтелектуальної власності не використовуються або недостатньо використовуються без поважних причин в Україні протягом трьох років?
- а) виключна;
 - б) примусова;
 - в) повна;
 - г) відкрита.

15. У якому випадку не можна використовувати твір автора без його згоди?

- а) використання цитат;
- б) відтворення твору для судового провадження;
- в) повне використання твору з метою отримання прибутку;
- г) використання твору в особистих цілях.

ТЕМА 7. ОЦІНКА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. *Права інтелектуальної власності як товар.*
2. *Життєвий цикл об'єктів інтелектуальної власності.*
3. *Інтелектуальна власність як нематеріальний актив.*
4. *Оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності.*
5. *Види ліцензійних платежів.*

1. Права інтелектуальної власності як товар

Ринок інтелектуальної власності – це сукупність об'єктів інтелектуальної власності, суб'єктів ринку, правових механізмів і засобів інформації, за допомогою яких формується рівень цін на об'єкти інтелектуальної власності й виконуються дії з їх купівлі-продажу.

Так як інтелектуальна власність може купуватися чи продаватися, то вона, як і будь-який інший товар, володіє певними властивостями, а саме:

- *корисність* – здатність задовольняти будь-які потреби, тобто використання об'єктів інтелектуальної власності має приносити прибуток або іншу користь;
- *рідкісність* – здатність перетворювати корисність продукту в комерційну цінність, властивість протилежна загальнодоступності, тому що покупець буде шукати та купувати рідкісні об'єкти;
- *універсальність* – можливість обміну об'єкта інтелектуальної власності на гроші чи інші еквіваленти;
- *термін дії*;
- *територіальна обмеженість*.

Тобто, щоб інтелектуальна власність стала товаром, на неї повинен бути попит, а значить вона буде *корисною*.

Відносно *рідкісності*, то всі об'єкти інтелектуальної власності унікальні за визначенням.

Якщо говорити про *універсальність*, то не усі об'єкти інтелектуальної власності можуть задовольняти цю властивість (бути відділеними від правовласника), а тому не можуть бути товаром. Універсальність характеризується *обігзданістю*, тобто здатністю бути відокремленою чи невідокремленою від підприємства чи індивідуума. Через універсальність, об'єкти інтелектуальної власності можуть поділятися на три групи (рис. 7.1).

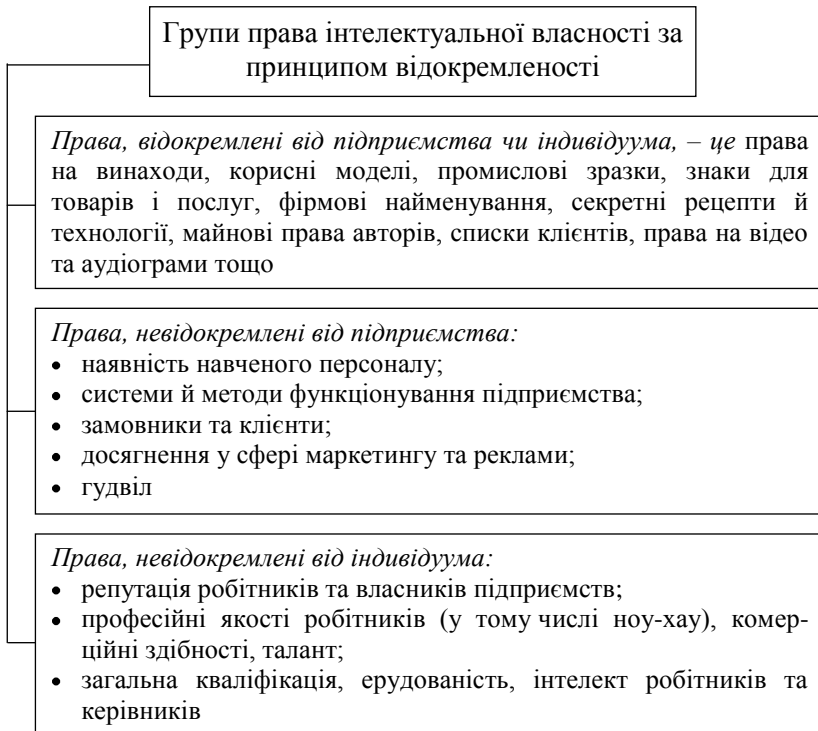

Рисунок 7.1 – Групи права інтелектуальної власності за принципом відокремленості

Відносно об'єктів права інтелектуальної власності розрізняють два терміни служби:

- юридичний – установлюється відповідно до законодавства (*наприклад*, право власності на винахід становить 20 років, на літературний твір – 70 років після смерті автора). По закінченню цього терміну право власності зникає, а значить зникає і об'єкт оцінки;

- економічний (фактичний) – виникає через моральне старіння ОІВ і є значно меншим за юридичний (*наприклад*, для винаходу фактичний термін служби зазвичай не перевищує 10–12 років). Установлення економічного терміну має значення для оцінки вартості права.

Ураховуючи територіальну обмеженість права інтелектуальної власності, патент однієї держави не представляє ніякої цінності на території іншої (*наприклад*, патент, виданий на території України, не буде предметом ліцензійної торгівлі за її межами).

2. Життєвий цикл об'єктів інтелектуальної власності

Виділяють п'ять етапів життєвого циклу об'єкта інтелектуальної власності: створення, набуття прав, використання, захист та утилізація (рис. 7.2).

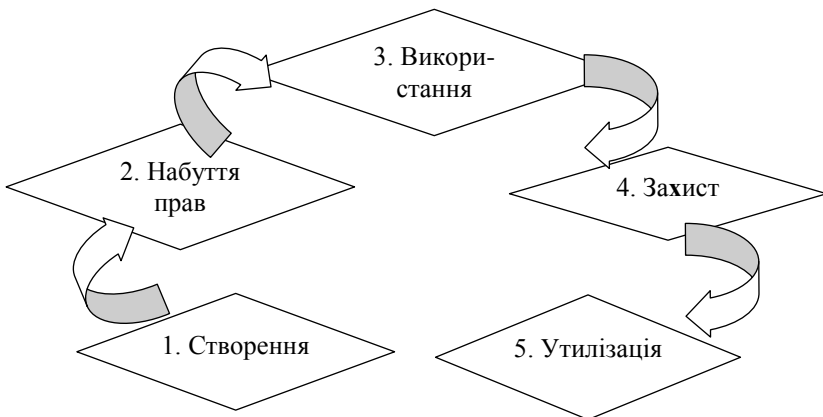

Рисунок 7.2 – Життєвий цикл об'єктів інтелектуальної власності

Створення об'єктів інтелектуальної власності починається з ідеї. *Наприклад*, це може бути ідея винаходу або художнього твору. У підприємницькій діяльності ідеї, зазвичай, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності технологій або виробів. Далі йде розробка цієї ідеї. *Наприклад*, якщо це винахід, то необхідно зробити патентний пошук, щоб переконатися, що таких винаходів ще не було. Потім перевірити цю ідею експериментально. І, нарешті, оформити її відповідно до умов патентоспроможності. Закінчується створення об'єкта інтелектуальної власності оформленням його на матеріальному носії (папері, електронному носії тощо) так, щоб він став зрозумілим для інших осіб. Створенням об'єктів інтелектуальної власності займаються науковці, інженери, музиканти, письменники тощо.

Набуття прав на об'єкт інтелектуальної власності є важливим етапом його життєвого циклу. Справа в тому, що ці об'єкти є вразливими з боку недобросовісних конкурентів і ідея, розказана конкуренту, може бути використана ним у власному виробництві. Причому конкурент буде явно у вигаду, навіть якщо використання об'єкта розпочалося одночасно, так як він не витрачав гроші на розробку ідеї. Для попередження такого явища, об'єкти інтелектуальної власності мають отримувати правову охорону. Для об'єктів промислової власності законодавством визначена чітка процедура набуття таких прав. Суть правової охорони об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) полягає в тому, що автор ОІВ отримує від держави виключні права на певний термін. Такі права засвідчуються охоронними документами (патентами або свідоцтвами). Якщо ОІВ не відповідає визначеним законом умовам охороноздатності, то необхідно подбати про інші форми охорони цих об'єктів (*наприклад*, про такі, що застосовуються для захисту секретної інформації). На відміну від об'єктів промислової власності, об'єкти авторського права охороняються законом із моменту їх створення, а точніше, із моменту їх втілення в об'єктивній формі. Але закон надає можливість здійснити правову охорону такого об'єкта шляхом отримання охоронного документа – свідоцтва в будь-який час протягом визначеного законом строку охорони.

Використання прав на об'єкти інтелектуальної власності є продуктивнішим етапом його життєвого циклу. Саме на цьому етапі ОІВ починають отримувати прибуток, так як до цього кошти тільки вкладалися (на розробку, створення та отримання правової охорони). Існує багато способів комерціалізувати ОІВ, основними з них є: використання ОІВ у власному виробництві, передача (продаж) прав на ОІВ іншим фізичним чи юридичним особам, внесення прав на ОІВ до статутного фонду підприємства тощо (див. рис. 6.2).

Захист прав здійснюється у випадку, коли ці права порушуються недобросовісним конкурентом. Чинне законодавство України надає власнику прав на ОІВ декілька шляхів захисту власних прав. Нині розгляд справ, пов'язаних із правами інтелектуальної власності, здійснюється в адміністративному або судовому порядку. Найдієвішою формою захисту є звернення до суду. За захистом порушених авторських і суміжних прав автори, виконавці, виробники фонограм і відеограм, організації мовлення можуть звертатися до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав». Останнє здійснює колективне управління майновими правами авторів. Деякі порушення прав на об'єкти промислової власності розглядаються в Апеляційній палаті при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі. Можна звертатись також до Антимонопольного комітету України, Державної служби з боротьби з економічною злочинністю МВС України, Державної митної служби України.

Утилізація є останнім етапом життєвого циклу ОІВ. Оскільки за визначенням ці об'єкти є нематеріальні, то немає необхідності їх знищувати або переробляти в щось інше. Просто після закінчення юридично визначеного строку дії він зникає як об'єкт власності й переходить у суспільне надбання, тобто його може використовувати будь-яка зацікавлена особа без дозволу правовласника.

3. Інтелектуальна власність як нематеріальний актив

Активи підприємства складаються з матеріальних активів, до яких зараховують: рухоме, нерухоме майно й оборотні кошти, а

також із нематеріальних активів – в основному прав. Насамперед, це права власності на ОІВ, права користування природними ресурсами (землею, водою, надрами), а також права користування економічними, організаційними й іншими перевагами і пільгами: податковими пільгами, місцем на товарній біржі. Крім того, до нематеріальних активів належать гудвіл (ділову репутацію), списки клієнтів тощо.

Права на об'єкти права інтелектуальної власності в ринкових умовах використовуються у виробничо-господарській діяльності організацій і підприємств. Інтелектуальна власність за природою належить до групи нематеріальних активів. Нематеріальні активи як специфічні активи мають певні характерні особливості:

- відсутність матеріальної основи;
- здатність давати прибуток власнику, виходячи з довгострокових прав і переваг, що вони приносять йому так довго, як це можливо;
- відсутність наміру продажу нематеріальних активів у нормальних умовах діяльності підприємства;
- тривалість експлуатації (гудвіл, торговельні марки тощо);
- відсутність відходів;
- багатоцільовий характер експлуатації, що дозволяє використовувати об'єкт на різних ділянках діяльності підприємства;
- підвищений ступінь ризику у прагненні отримати прибуток від застосування подібних активів.

Права на об'єкти інтелектуальної власності стають нематеріальними активами після того, як і вони будуть поставлені на бухгалтерський облік. Для цього, принаймні, необхідно виконати дві умови: встановити ціну прав і термін їх служби.

За цією ознакою ОІВ поділяються на дві групи: ОІВ з встановленим терміном служби та ОІВ з невстановленим терміном служби. Установлений термін служби характерний для більшості прав на об'єкти інтелектуальної власності, відокремлених від підприємства та від індивідуума. Проте, є деякі виключення. Так, торговельні марки не мають встановленого терміну служби, оскільки визначений законом термін дії після його закінчення може продовжуватися, кожний раз ще на 10 років. Невстановлений термін служби мають більшість прав на об'єкти інтелекту-

альної власності, невідокремлених від підприємства і від індивідуума. Окрім того, на одні й ті ж об'єкти може бути визначений та невизначений термін дії. *Наприклад*, ліцензія на винахід може бути видана на як на визначений, так і невизначений термін.

Правила оцінки й постановки об'єктів інтелектуальної власності як нематеріальних активів на баланс підприємств, їх амортизація здійснюються відповідно до Положення (стандарту) 8 бухгалтерського обліку «Нематеріальні активи».

4. Оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності

Знання вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності має велике значення для прийняття управлінських рішень стосовно цих об'єктів на різних етапах життєвого циклу (створення, правової охорони, комерціалізації і захисту). Послідовність основних стадій процесу оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності представлена на рис. 7.3.

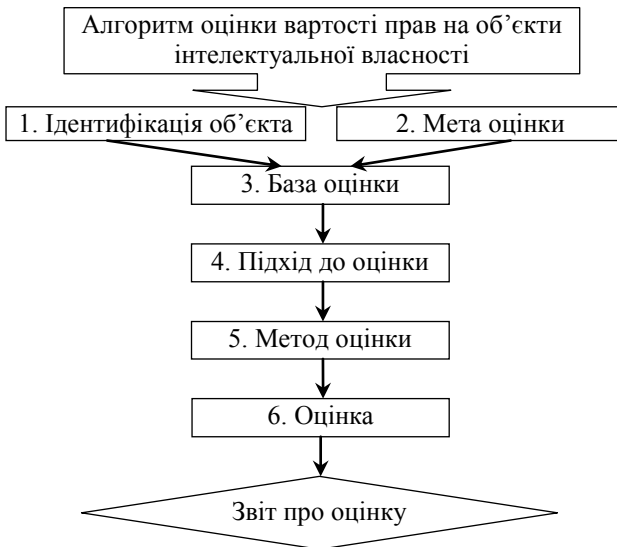

Рисунок 7.3 – Алгоритм оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності

На першому етапі оцінки необхідно чітко визначити, що саме є предметом оцінки – один об'єкт чи група об'єктів. Оскільки об'єктом оцінки є не сам результат інтелектуальної діяльності, а право на цей результат, то необхідно встановити, чи існує право й кому воно належить. Якщо право власності відсутнє через закінчення юридичного чи фізичного терміну дії, то не має і предмета оцінки.

Оцінка вартості права на об'єкти інтелектуальної власності відповідно до Міжнародного стандарту оцінки здійснюється з *метою* визначення:

- оподатковуваної бази майна фірми;
- вартості інтелектуальної (промислової) власності, яка вноситься до статутного фонду підприємства;
- вартості предмета ліцензійного договору під час передачі прав на об'єкт інтелектуальної власності;
- розміру компенсації, яку необхідно виплатити згідно з чинним законодавством правовласнику інтелектуальної власності за порушення його виключних (майнових) прав та ін.

Необхідність оцінки вартості прав на ОІВ виникає також під час: постановки ОІВ на бухгалтерський облік; визначення ціни ліцензії; страхування і передачі інтелектуальної власності в заставу з метою отримання прибутку; банкрутства підприємства у процесі його ліквідації для задоволення позик кредиторів тощо.

Вибір мети оцінки в подальшому впливає на вибір підходу, методу й методики оцінки для оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності.

За Національним стандартом України № 1 «Основні положення оцінки майна та немайнових прав» під *базою* оцінки розуміють комплекс методичних підходів, методів, оціночних процедур, які відповідають даному виду вартості майна. Тобто, під *базою* оцінки розуміють вид вартості, який визначається в конкретній ситуації залежно від цілі оцінки й характеристики права на об'єкт оцінюваної інтелектуальної власності.

Основні види вартості, які використовуються під час оцінки об'єктів інтелектуальної власності:

- ліквідаційна вартість – вартість, яка може бути отримана за умови продажу об'єкта оцінки у строк, що є значно коротшим

від строку експозиції подібного майна, протягом якого воно може бути продане за ціною, яка дорівнює ринковій вартості;

- вартість заміщення – визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) нового об'єкта, подібного до об'єкта оцінки, який може бути йому рівноцінною заміною;

- вартість відтворення – визначена на дату оцінки поточна вартість витрат на створення (придбання) в сучасних умовах нового об'єкта, який є ідентичним об'єкту оцінки;

- залишкова вартість заміщення (відтворення) – вартість заміщення (відтворення) об'єкта оцінки за вирахуванням усіх видів зносу (для нерухомого майна – з урахуванням ринкової вартості земельної ділянки за її існуючого використання (прав, пов'язаних із земельною ділянкою));

- вартість ліквідації – вартість, яку очікується отримати за об'єкт оцінки, що вичерпав корисність відповідно до своїх первісних функцій;

- спеціальна вартість – сума ринкової вартості та надбавки до неї, яка формується за наявності нетипової мотивації чи особливої зацікавленості потенційного покупця (користувача) в об'єкті оцінки;

- інвестиційна вартість – вартість, визначена з урахуванням конкретних умов, вимог та мети інвестування в об'єкт оцінки;

- вартість у використанні – вартість, яка розраховується виходячи із сучасних умов використання об'єкта оцінки й може не відповідати його найбільш ефективному використанню;

- оціночна вартість – вартість, яка визначається за встановленими алгоритмом і складом вихідних даних.

Вибір методу до оцінки відбувається залежно від конкретного поєднання об'єкта оцінки, мети оцінки й обраного до оцінки виду вартості. Під *підходом* до оцінки вартості розуміють загальний спосіб визначення вартості, у рамках якого використовується один чи більше методів оцінки. Національним стандартом України № 1 «Основні положення оцінки майна та немайнових прав» виділені три підходи до оцінки: витратний, порівняльний і дохідний (рис. 7.4). Ці підходи співпадають із підходами, які рекомендовані міжнародними стандартами оцінки МСО1–МСО4, МСО-2000.

Витратний	<p><i>Застосовується</i> завжди як додатковий засіб для коректування даних, що одержуються будь-якими іншими способами, а також у випадках, коли неможливо визначити вартість ОІВ іншим чином.</p> <p><i>Переваги:</i> придатний для ОІВ будь-якого типу, а також за присутності інформації про факти купівлі-продажу схожих за призначенням і корисністю ОІВ.</p> <p><i>Недоліки:</i> потребує великого обсягу експертних оцінок, не може бути використаний для оцінки вартості таких ОІВ, як знак для товарів і послуг, зазначення місця походження товару тощо</p>
Порівняльний	<p><i>Застосовується</i> завжди, якщо достатньо інформації про факти купівлі-продажу схожих за призначенням й корисністю ОІВ.</p> <p><i>Переваги:</i> найбільш адекватний, якщо є інформація про факти купівлі-продажу схожих за призначенням і корисністю ОІВ.</p> <p><i>Недоліки:</i> може бути застосований для оцінки вартості масових ОІВ, щодо яких є різноманітна ринкова статистика</p>
Дохідний	<p><i>Застосовується</i> завжди, якщо можна одержати дані про прибутки від використання ОІВ.</p> <p><i>Переваги:</i> може бути застосований для будь-яких ОІВ, що приносять прибуток.</p> <p><i>Недоліки:</i> передбачає широке використання прогнозних даних, які можуть бути отримані лише експертним шляхом</p>

Рисунок 7.4 – Характеристика підходів оцінки об'єктів інтелектуальної власності

Під *методом* оцінки розуміють спосіб визначення вартості об'єкта оцінки, послідовність оціночних процедур, які дають можливість реалізувати конкретний підхід до оцінки. У рамках кожного підходу існує кілька методів, що дозволяють розрахувати вартість права на ОІВ у грошових одиницях. Між підходами до оцінки прав на ОІВ і методами оцінки існує зв'язок, який представлений у табл. 7.1.

Таблиця 7.1 – Зв'язок між підходами й методами

Підхід	Метод
Витратний	Метод вартості заміщення
	Метод первісних витрат
	Метод вартості відтворення
Ринковий	Метод порівняльного аналізу продажів
Дохідний	Метод прямої капіталізації прибутку
	Метод надлишкового прибутку
	Метод дисконтування грошових потоків
	Метод звільнення від роялті

Для визначення вартості інтелектуальної власності на підставі витратного підходу використовують такі методи:

– *метод вартості відтворення* – передбачає визначення вартості на створення нової точної копії такого ж самого об'єкта інтелектуальної власності;

– *метод вартості заміщення* – використовується принцип заміщення, який стверджує, що максимальна вартість власності визначається мінімальною ціною, яку варто заплатити під час купівлі об'єкту з аналогічною споживчою вартістю;

– *метод первісних витрат* – базується на фактично наведених витратах, вибраних із бухгалтерської звітності підприємства за останні роки.

Ринковий підхід до оцінки має один метод – *метод порівняльного аналізу продажів*, за яким передбачається порівняння оцінюваного об'єкта з іншими об'єктами, які еквівалентні йому за своєю якістю, призначенням і корисністю та були продані на аналогічному сегменті ринку останнім часом.

Майбутні вигоди підприємства переводять у вартість такими методами:

– *метод прямої капіталізації* полягає в тому, що загальна вартість капіталу й одержання від його використання прибутку пов'язані між собою позитивним відношенням, яке передбачає повернення капіталу (амортизація) та одержання прибутку від його використання;

- метод звільнення від роялті полягає у припущенні, що інтелектуальна власність, яка використовується підприємством, йому не належить;
- метод надлишкового прибутку припускає, що продукція, яка випускається з використанням інтелектуальної власності, приносить більше прибутку, ніж без інтелектуальної власності;
- метод роялті визначає вартість об'єкта інтелектуальної власності як частку від бази роялті (доходу, прибутку, вартості основної сировини).

5. Види ліцензійних платежів

Основними видами ліцензійних платежів є *роялті, паушальний та комбінований*.

Роялті – періодичні відрахування, що ліцензіат сплачує протягом усього строку дії ліцензійного договору.

Паушальний платіж – фіксована сума, що визначається в тексті ліцензійного договору та може сплачуватися як одноразово, так і частинами, але обов'язково на початковій стадії дії ліцензійного договору.

Комбінований платіж передбачає виплату чітко встановленої суми платежу на початковій стадії дії договору та відрахування відсотків за результатами комерційної реалізації продукції.

Тестування до теми

1. Умовою виникнення вартості об'єкта інтелектуальної власності є:

а) термін дії;	в) рідкісність;
б) територіальна обмеженість;	г) обігоздатність.
2. Об'єкти інтелектуальної власності приносять прибуток своєму власнику на етапі:

а) створення;	в) використання;
б) набуття прав;	г) утилізації.
3. Інтелектуальна власність за природою належить до групи:

а) матеріалів;	в) основних засобів.
б) нематеріальних активів;	

4. Який міжнародний стандарт оцінки майна встановлює загальні принципи оцінки ринкової вартості об'єктів власності?
- а) МСО-1;
 - б) МСО-2;
 - в) МСО-3;
 - г) МСО-4.
5. Правила оцінки й постановки об'єктів інтелектуальної власності на баланс здійснюються відповідно до:
- а) Закону України «Про власність»;
 - б) Положення 8 бухгалтерського обліку «Нематеріальні активи»;
 - в) Національного стандарту України № 1 «Основні положення оцінки майна та немайнових прав»;
 - г) Закону України «Про науково-технічну інформацію».
6. Під базою оцінки розуміють:
- а) місце проведення оцінки;
 - б) цілі оцінки об'єктів інтелектуальної власності;
 - в) вид вартості;
 - г) загальний спосіб визначення вартості.
7. Під методом оцінки розуміють:
- а) загальний спосіб визначення вартості;
 - б) конкретний спосіб визначення вартості;
 - в) вид вартості, який доцільно застосувати.
8. Підхід до оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності, заснований на розрахунку витрат на відтворення оцінюваного об'єкта в поточних цінах з урахуванням зносу:
- а) витратний;
 - б) порівняльний;
 - в) дохідний.
9. Підхід до оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності, суть якого полягає в тому, що вартість визначається шляхом зіставлення цін недавніх продажів подібних об'єктів:
- а) витратний;
 - б) порівняльний;
 - в) дохідний.

10. В основі якого підходу до оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності лежить принцип очікування, що визначається величиною майбутніх вигод його власника?
- а) витратний;
 - б) порівняльний;
 - в) дохідний.
11. Який підхід до оцінки об'єкта інтелектуальної власності найбільш вигідний для продавця?
- а) порівняльний;
 - б) дохідний;
 - в) витратний.
12. Який підхід до оцінки об'єкта інтелектуальної власності найбільш вигідний для покупця?
- а) порівняльний;
 - б) дохідний;
 - в) витратний.
13. Від ліцензійних платежів, за якого ліцензіат періодично наприкінці звітного періоду повинен виплачувати платежі ліцензіару у вигляді певного відсотка?
- а) роялті;
 - б) паушальний;
 - в) комбінований.
14. Від ліцензійних платежів, що представляє собою певну зафіксовану в тексті ліцензійного договору суму, яку виплачують ліцензіару у вигляді одноразового платежу або частинами:
- а) роялті;
 - б) паушальний;
 - в) комбінований.
15. Від ліцензійних платежів, який представляє собою певний зафіксований у ліцензійному договорі платіж у вигляді чітко встановленої суми першопочаткового платежу на ранній стадії дії договору й відсоткових відрахувань від результату комерційної діяльності:
- а) роялті;
 - б) паушальний;
 - в) комбінований.

ТЕМА 8. ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Система захисту прав інтелектуальної власності та її призначення.
2. Адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності.
3. Судовий порядок захисту інтелектуальної власності.

1. Система захисту прав інтелектуальної власності та її призначення

Поняття «захист права інтелектуальної власності» включає передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів із визнання, поновлення прав, а також усунення перешкод, що заважають реалізації прав і законних інтересів суб'єктів права у сфері інтелектуальної власності. Право на захист являє собою самостійне суб'єктивне право. Воно з'являється в суб'єкта права лише в момент порушення або оспорювання його прав та інтересів, що охороняються законом і реалізується в рамках охоронних цивільних, кримінальних та адміністративних правовідносин, які виникли при цьому.

Предметом захисту є не тільки особисте немайнове або майнове право інтелектуальної власності, а й інтереси, що охороняються законом (ст. 16 ЦК України). В основі права інтелектуальної власності лежить той чи той інтерес, для задоволення якого це право й надається правомочній особі.

Суб'єктами права на захист є, передусім, самі автори результатів інтелектуальної діяльності, власники права на ці результати та комерційні позначення, а також спадкоємці й інші правонаступники.

Захист права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, здійснюється в передбаченому законодавством порядку, тобто із застосуванням належних форм, засобів і способів захисту.

Під *формою* захисту права розуміють комплекс внутрішньо узгоджених організаційних заходів щодо захисту права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом. Розрізняють дві основні форми захисту права інтелектуальної власності – юрисдикційну й неюрисдикційну (рис. 8.1).

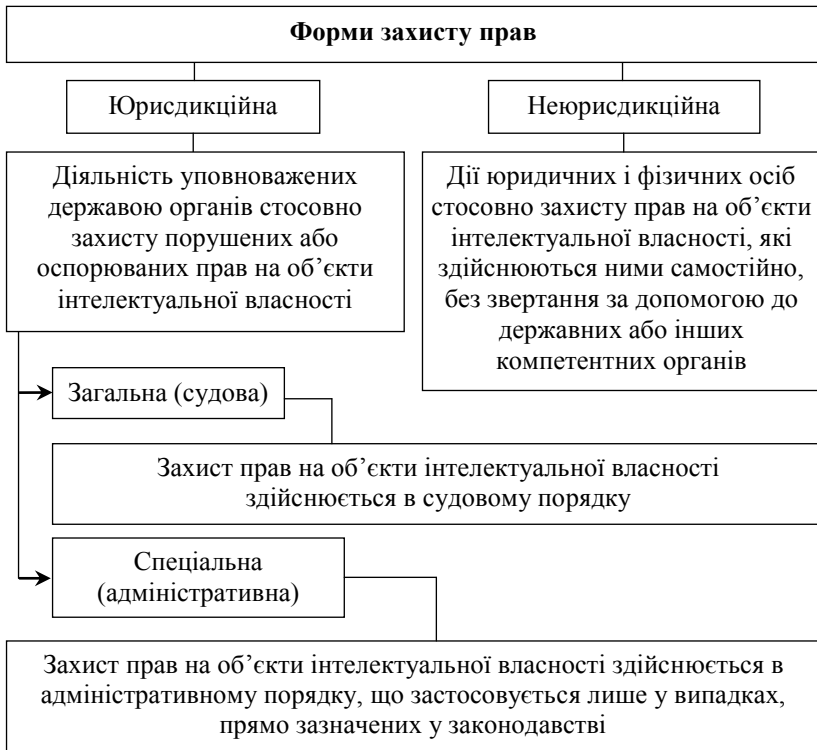

Рисунок 8.1 – Форми захисту прав інтелектуальної власності

Юрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності – це діяльність уповноважених державою органів із захисту порушених суб'єктивних прав чи тих, що оспоруються. Суть її полягає в тому, що особи, права й законні інтереси яких порушені, звертаються за захистом до державних чи інших компетентних органів, наприклад, до суду, третейського суду, уповноважених вжити необхідні заходи для відновлення порушеного права та припинення правопорушення. У рамках юрисдикційної форми захисту права інтелектуальної власності, у свою чергу, виділяють загальний і спеціальний порядки захисту порушеного права інтелектуальної власності.

Способи захисту прав та законних інтересів авторів і власників прав на об'єкти інтелектуальної власності, які розглядаються в судовому порядку (в судах загальної юрисдикції, арбітражних і третейських судах), поділяють на цивільно-правові та кримінально-правові (рис. 8.2).

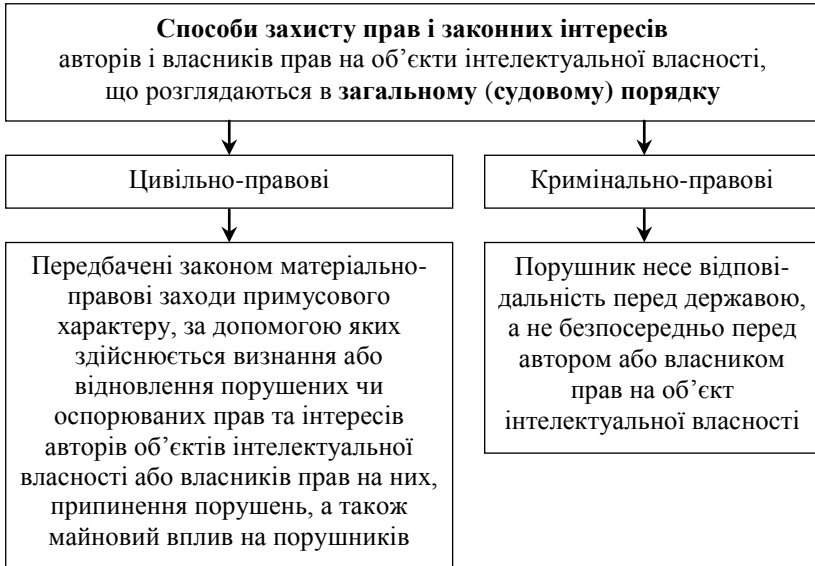

Рисунок 8.2 – Способи захисту прав і законних інтересів

Неюрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності включає дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, які здійснюються ними самостійно, без звертання за допомогою до державних або інших компетентних органів (самозахист прав). Відповідно до ст. 19 ЦК України самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства. При цьому способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Особа, право інтелектуальної

власності якої порушене, може сама обирати способи самозахисту або ці способи самозахисту можуть встановлюватися договором. Маються на увазі лише такі законні засоби самозахисту, як відмова здійснити певні дії, передбачені укладеним договором про передачу майнових прав інтелектуальної власності або ліцензійним договором, відмова від виконання недійсного договору тощо.

2. Дії, що визнаються порушенням права інтелектуальної власності

Порушенням прав патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок визнається:

- виготовлення виробу із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка;
- застосування виробу із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка;
- пропонування для продажу, у тому числі через Інтернет виробу із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка;
- продаж виробу із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка;
- імпорт (увезення) виробу із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка;
- інше введення виробу в цивільний оборот або зберігання такого виробу в зазначених цілях.

Виріб визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка, якщо при цьому використані всі суттєві ознаки винаходу (корисної моделі), промислового зразка.

Що стосується географічного зазначення походження товару, то порушенням прав визнається нанесення його на товар або на етикетку, застосування в рекламі, запис на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар.

Порушенням його прав власника свідоцтва на торговельну марку визнаються дії, вчинені без дозволу:

– нанесення знака на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, у якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення);

– застосування знака під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак застосовується;

– застосування знака в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах.

Знак визнається використаним, якщо його застосовано у формі зареєстрованого знака, а також у формі, що відрізняється від зареєстрованого знака лише окремими елементами, якщо це не змінює в цілому примітність знака.

Неправомірне використання творів є порушенням прав автора. Порушення особистих немайнових прав автора вважається оприлюднення твору без зазначення імені автора, ілюстрування твору, спотворення твору, зміна твору тощо.

Будь-яке відтворення чи використання твору без дозволу автора, без виплати йому винагороди є порушенням виключних майнових прав автора.

Використання виконань творів шляхом публічного повідомлення виконань, фіксації їх на носії та розповсюдження зафіксованих виконань без дозволу виконавця є порушенням його прав.

3. Судовий порядок захисту інтелектуальної власності

За загальним порядком захист права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, здійснюється судом.

Основна маса таких спорів розглядається місцевими судами. Якщо обидва учасники спірних правовідносин є юридичними особами, то спір, який виник між ними, підвідомчий господарському суду. За згодою учасників правовідносин у сфері інтелектуальної власності спір між ними може бути переданий на розгляд третейського суду. Як засіб судового захисту права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, виступає позов, тобто звернена до суду вимога стосовно вста-

новлення правосуддя, з одного боку, і звернена до відповідача матеріально-правова вимога щодо виконання покладених на нього обов'язків визнання наявності чи відсутності правовідносин – із другого. Судовий, або позовний, порядок захисту права інтелектуальної власності застосовується в усіх випадках, крім тих, що прямо передбачені в законодавстві.

Якщо право інтелектуальної власності порушене або оспорується, суд зобов'язаний прийняти й розглянути по суті позовну заяву. Відповідно до загального правила позов заявляється за місцем знаходження відповідача (ст. 125 Цивільного процесуального кодексу України), однак за згодою сторін територіальна підсудність справи може бути змінена (ст. 129 Цивільного процесуального кодексу України). Дія позовної давності не поширюється на вимоги, що випливають із порушення особистих немайнових прав авторів об'єктів права інтелектуальної власності творів. Позови, пов'язані з порушенням майнових прав та інтересів, що охороняються законом, можуть бути заявлені протягом трьох років від дати, коли позивач довідався або повинен був довідатися про порушення своїх прав.

Способи захисту права інтелектуальної власності й інтересів, що охороняються законом, які розглядаються в судовому порядку (в місцевих, господарських і третейських судах), поділяються на цивільно-правові та кримінально-правові (див. рис. 8.2).

Цивільно-правові способи захисту права інтелектуальної власності – це передбачені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється визнання або відновлення порушеного права інтелектуальної власності, припинення порушень, а також майновий вплив на порушників. Основна мета цивільно-правової відповідальності – не покарання за недотримання встановленого правопорядку, а відшкодування заподіяної шкоди.

Нарівні з цивільно-правовими способами захисту права інтелектуальної власності законодавство України передбачає також кримінально-правову відповідальність за деякі порушення цього права. Кримінально-правова відповідальність відрізняється від цивільно-правової тим, що порушник несе відповідальність перед державою, а не безпосередньо перед правовласником.

Питання про застосування судом тих або тих цивільно-правових способів захисту права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, відповідно до ст. 16 ЦК України вирішується, передусім, залежно від характеру порушеного права шляхом:

- визнання цього права;
- визнання правочинну недійсним;
- припинення дії, яка порушує право;
- відновлення становища, яке існувало до порушення;
- примусового виконання обов'язку в натурі;
- зміни правовідношення;
- припинення правовідношення;
- відшкодування збитків та іншими способами відшкодування майнової шкоди;
- відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Суд також може захистити право інтелектуальної власності та інтереси, що охороняються законом, іншим цивільно-правовим способом, що встановлений договором чи законом.

Що стосується *кримінально-правових способів* захисту права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, то вони, відповідно до ст. 50 і 51 Кримінального кодексу України, застосовуються від імені держави за вироком суду у вигляді покарань до особи, винної у вчиненні злочину, і полягають у передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Такими видами покарань можуть бути: штраф; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; виправні роботи; конфіскація майна; арешт; обмеження або позбавлення волі на певний строк.

З питань захисту права інтелектуальної власності кримінальній відповідальності підлягає фізична особа, якій до вчинення злочину виповнилося 16 років, за умови, що вона під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і

керувати ними (ст. 19 та 22 Кримінального кодексу України). Такі ж норми щодо питань захисту права інтелектуальної власності містять ст. 12 і 20 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

4. Кримінальна відповідальність за порушення прав

Поряд з нормами цивільно-правового захисту прав на ОІВ, чинним законодавством передбачена також і кримінальна відповідальність.

Кримінальна відповідальність настає тільки тоді, коли матеріальна шкода завдана у значному розмірі (20 і більше). За незаконне використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка винний карається штрафом від 200 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на термін до двох років або позбавлення волі до двох років з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення.

Якщо матеріальна шкода завдана у великому розмірі (200 і більше), або її вчинено повторно, то покарання за цей злочин – штраф від 1 000 до 2 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправні роботи на термін до двох років, або позбавлення волі від 2 до 5 років, із конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення.

Якщо збитки вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі (1 000 і більше), – караються штрафом від 2 000 до 3 000 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від 3 до 6 років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для її виготовлення. Так, незаконний випуск під своїм ім'ям чи присвоєння авторства на чужий твір науки, літератури чи мистецтва, а також незаконне відтворення чи поширення такого

твору, присвоєння авторства на чужі об'єкти промислової власності чи розголошення без згоди автора змісту винаходу, комерційної моделі чи промислового зразка до офіційної публікації про них визнається кримінальним злочином.

5. Адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності

Спеціальною формою захисту права інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, є *адміністративний порядок* їх захисту. Він застосовується як виняток із загального правила, тобто тільки у прямо передбачених законодавством випадках.

Адміністративний спосіб полягає в розгляді та вирішенні суперечки органом державного управління, вищого органу відповідача або Антимонопольного комітету України. Процедура розгляду набагато простіша, ніж у цивільному судочинстві, адже засобом захисту в цьому разі є не позов, а скарга чи заява, порядок подання і розгляду яких регламентуються адміністративним законодавством.

Правовою основою захисту права інтелектуальної власності в адміністративному порядку є:

- Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 51-2, 164-3, 164-9 та 164-13);
- спеціальні закони України з інтелектуальної власності;
- Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»;
- Митний кодекс України.

У галузі *авторського права й суміжних прав* адміністративний спосіб захисту прав передбачено тільки за публічний показ, порушення умов публічного демонстрування і тиражування кіно- і відеофільмів без прокатного посвідчення.

Стосовно *об'єктів промислової власності* адміністративний спосіб захисту прав передбачає накладення штрафів за неправомірне використання фірмових найменувань, торговельних марок тощо. Засобом захисту в цьому випадку є *скарга*, яку в установ-

леному адміністративним законодавством порядку подають у відповідний орган державного управління.

Здійснення дій, обумовлених законодавством України як *недобросовісна конкуренція*, спричиняє накладення Антимонопольним комітетом України штрафів, а також адміністративну і цивільно-правову відповідальність. До таких дій належать:

- неправомірне використання чужого імені, фірмового найменування, торговельних марок;
- уведення в обіг під своїм позначенням товару іншого виробника;
- відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого суб'єкта господарської діяльності і введення його в господарський оборот;
- неправомірний збір, розголошення і використання комерційної таємниці, а також інші протиправні дії.

Тобто, Антимонопольним комітетом України розглядаються скарги щодо дій після вводу об'єктів права інтелектуальної власності до господарського обороту.

Типовими **видами адміністративних стягнень** можуть бути: попередження; штраф; оплатне вилучення або конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення; виправні роботи або адміністративний арешт. Так, незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення права інтелектуальної власності тягне за собою накладення штрафу від *10 до 200 неоподатковуваних мінімумів* доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції, а також обладнання і матеріалів, що призначені для їх виготовлення.

Тестування до теми

1. *Упровадження у виробництво або облік під час планування чи провадження господарської діяльності неправомірно отриманих відомостей, які становлять, відповідно до законодавства України, комерційну таємницю – це:*
 - а) неправомірне збирання;

12. У чинному законодавстві адміністративний порядок захисту прав передбачає:
- а) позбавлення волі;
 - б) накладення штрафів;
 - в) виправні роботи;
 - г) конфіскацію власності.
13. Особи, права яких порушені діями, визначеними чинним законодавством як недобросовісна конкуренція, можуть звернутися до Антимонопольного комітету України із заявою про захист своїх прав протягом:
- а) 3 місяців;
 - б) 4 місяців;
 - в) 6 місяців;
 - г) 1 року.
14. У разі виявлення факту порушення своїх прав правовласник, передусім, повинен звернутися до:
- а) Третейського суду;
 - б) Верховного суду;
 - в) конкурента;
 - г) юриста.
15. У результаті виявлення порушення своїх прав, правовласник повинен відправити порушнику:
- а) повідомлення;
 - б) ліцензію;
 - в) лист;
 - г) виклик до суду.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксютіна А. В. Інтелектуальна власність : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. В. Аксютіна, О. В. Нестерцова-Собакарь, В. В. Тропін та ін. ; за заг ред канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О. В. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 140 с.
2. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підруч. / В. Д. Базилевич. – 2 вид., стер. – Київ : Знання, 2008. – 431 с.
3. Бондаренко С. В. Авторське право і суміжні права / С. В. Бондаренко. – Київ : Ін-т інтел. власн. і права, 2004. – 260 с.
4. Бутнік-Сіверський О. Б. Економіка інтелектуальної власності / О. Б. Бутнік-Сіверський. – Київ : Ін-т інтел. власн. і права, 2004. – 296 с.
5. Верба І. І. Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. / І. І. Верба, В. О. Коваль. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Київ : НТУУ «КПІ», 2013. – 262 с.: 23 іл.
6. Дахно І. І. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / І. І. Дахно. – Київ : Либідь, 2002. – 200 с.
7. Добриніна Г. П. Патентна інформація та документація. Патентні дослідження : конспект лекцій / Г. П. Добриніна, В. Д. Пархоменко. – Київ : Ін-т інтел. власн. і права, 2004. – 96 с.
8. Дмитришин В. С. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / В. С. Дмитришин. – Київ : «Інст. інтел. власн. і права», 2008. – 248 с.
9. Дроб'язко В. С. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. – Київ : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
10. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: збірник наукових праць ІV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 23 вересня 2016 р.) / НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. – Київ : Інтерсервіс, 2016. – 240 с.

11. Кожушко Г. М. Інтелектуальна власність : навч.-метод. посіб. / Г. М. Кожушко, Ю. О. Басова, С. П. Школяр. – Полтава : ПУЕТ, 2009. – 135 с.
12. Патентознавство : навч.-метод. посіб. / Г. М. Кожушко, Ю. О. Басова, І. В. Шурдук, С. П. Школяр. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 169 с.
13. Коваль І. Ф. Комерціалізація прав інтелектуальної власності : навч. посіб. / І. Ф. Коваль. – Київ : Юрінком Інтер, 2018. – 272 с.
14. Левічева О. Д. Експертиза об'єктів промислової власності: заявки на торговельні марки / О. Д. Левічева. – Київ : Ін-т інтел. власн. і права, 2004. – 116 с.
15. Міжнародні договори та угоди у сфері інтелектуальної власності : навч. посіб. / А. С. Ромашко, І. І. Верба, В. В. Пригода. – Київ : НТУУ «КПІ», 2013. – 160 с.
16. Набуття правової охорони на промислові зразки за Гаазькою угодою про міжнародну реєстрацію промислових зразків : практ. посіб. / Т. В. Бованенко, О. В. Бованенко. – Київ, 2011. – 56 с.
17. Патентна документація. Комплектування та можливості доступу до неї в Україні : посібник для користувача / Т. К. Несчетна, А. І. Рябець ; Держ. департамент інтелект. власності, ДП Укр. ін-т пром. власності. – Київ : [б. в.], 2009. – 120 с.
18. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення [Текст] : ДСТУ 3575-97. – [Чинний від 1999-01-01]. – Київ : Держстандарт, 1997. – 14 с. – (Міждержавний стандарт).
19. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі [Електронний ресурс] : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3769-ХІІ (із змінами, внесеними згідно із Законом № 5460-IV від 05.12.2012 р.). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>. – Назва з екрана.
20. Про охорону прав на промислові зразки [Електронний ресурс] : Закон України від 23.12.1993 р. № 3771-ХІІ (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 5460-IV від 05.12.2012 р.). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>. – Назва з екрана.

21. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг [Електронний ресурс] : Закон України від 23.12.1993 р. № 3689-ХІІ (зі змінами, внесеними згідно із Законами № 317-VІІІ від 21.05.2015 р.). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3771-12>. – Назва з екрана.
22. Про охорону прав на зазначення походження товарів [Електронний ресурс] : Закон України від 21.12.2000 р. № 2188-ІІІ (зі змінами, внесеними згідно із Законами № 5460-ІV від 05.12.2012 р.). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14>. – Назва з екрана.
23. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України від 23.12.1993 р. № 3793-ХІІ (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2581-VІІІ від 04.11.2018 р.). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3792-12/> – Назва з екрана.
24. Сусліков Л. М. Патентознавство : навч.-метод. посіб. для ВНЗ / Сусліков Л. М., Дьордяй В. С. / Ужгород. нац. ун-т. – Київ : Центр навч. л-ри, 2005. – 231 с.
25. Тофило А. В. Экспертиза объектов интеллектуальной собственности: заявки на изобретения и полезные модели / А. В. Тофило. – Киев : Инст. інт. власн. і права, 2007. – 176 с.
26. Цибулев П. Н. Маркетинг интеллектуальной собственности : учеб. пособие / П. Н. Цибулев. – Киев : Ин-т интел. собственности и права, 2004. – 184 с.
27. Цибулев П. Н. Оценка интеллектуальной собственности : учеб. пособие / П. Н. Цибулев. – Киев : Ин-т интел. собственности и права, 2004. – 188 с.
28. Управління інтелектуальною власністю : монографія / П. М. Цибульов, В. П. Чеботарьов, В. Г. Зінов, Ю. Суїні. – Київ : «КІС», 2005. – 448 с.

Додаток А

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

ЗАГАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Конституція України

Кодекси України

- Цивільний Кодекс України
- Кодекс законів про працю України
- Кодекс про адміністративні правопорушення України
- Кримінальний Кодекс України
- Господарський Кодекс України
- Цивільно-процесуальний Кодекс України
- Митний Кодекс України

Закони України

- Закон України «Про Антимонопольний комітет України»
- Закон України «Про інноваційну діяльність»
- Закон України «Про інвестиційну діяльність»
- Закон України «Про інформацію»
- Закон України «Про науково-технічну інформацію»
- Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»
- Закон України «Про науково-технічну експертизу»
- Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»
- Закон України «Про захист економічної конкуренції»

СПЕЦІАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Спеціальне законодавство України у сфері промислової власності

Закони України

- Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»
- Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»

Продовж. дод. А

- Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг»
- Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»
- Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»
- Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»
- Закон України «Про племінну справу у тваринництві»

Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України

- Про внесення змін до Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності (Роз'яснення)
- Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності
- Про державну систему депонування штамів мікроорганізмів
- Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми
- Про порядок виплати винагороди авторам винаходів і промислових зразків, що охороняються чинними на території України свідоцтвами СРСР
- Про спеціально уповноважені органи для визначення та контролю особливих властивостей та інших характеристик товарів
- Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)
- Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито»
- Декрет Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію»

Відомчі нормативно-правові акти

- Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14 червня 2011 року «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів з питань інтелектуальної власності»

- Інформація про зміни, внесені до положень про державні реєстри, та введення нових бланків охоронних документів
- Інструкція про порядок ознайомлення будь-якої особи з матеріалами заявки на об'єкт права інтелектуальної власності

Винаходи та корисні моделі

- Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель
- Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель
- Зміни до Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель
- Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи
- Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі
- Положення про Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи
- Положення про Державний реєстр деклараційних патентів України на секретні корисні моделі
- Інструкція про порядок продовження строку дії патенту на винахід, об'єктом якого є засіб, використання якого потребує дозволу компетентного органу
- Зміни до Інструкції про порядок продовження строку дії патенту на винахід, об'єктом якого є засіб, використання якого потребує дозволу компетентного органу
- Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на винахід (корисну модель) та видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі)
- Інструкція про офіційну публікацію заяви про готовність надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) та клопотання про її відкликання
- Інструкція про порядок видачі патенту України на винахід, що охороняється авторським свідоцтвом СРСР

- Інструкція про видачу патентів України на секретні винаходи, які охороняються авторськими свідоцтвами СРСР на секретні винаходи

Промислові зразки

- Правила складання та подання заявки на промисловий зразок
 - Зміни до Правил складання та подання заявки на промисловий зразок
 - Правила розгляду заявки на промисловий зразок
 - Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки
 - Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на промисловий зразок та видачу ліцензії на використання промислового зразка
 - Інструкція про офіційну публікацію заяви про надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого промислового зразка та клопотання про її відкликання

Топографії інтегральних мікросхем

- Правила складання, подання та розгляду заявки на реєстрацію топографії інтегральної мікросхеми
 - Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем
 - Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на топографію інтегральної мікросхеми та видачу ліцензії на використання топографії інтегральної мікросхеми

Знаки для товарів і послуг

- Правила погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг
 - Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг

- Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг
- Положення про Комісію щодо погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг
- Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстрів відомостей про передачу права власності на знак для товарів і послуг та видачу ліцензії на використання знака (міжнародного знака) для товарів і послуг
- Порядок оприлюднення відомостей заявок на знаки для товарів і послуг в мережі Інтернет

Зазначення походження товарів

- Правила складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару
- Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів
- Положення про перелік видових назв товарів

Спеціальне законодавство України у сфері авторського права й суміжних прав

- Закон України «Про авторське право та суміжні права»
- Закон України «Про розповсюдження примірників аудіо-візуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм та баз даних»
- Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»
- Закон України «Про телебачення та радіомовлення»
- Закон України «Про рекламу»
- Закон України «Про видавничу справу»

- Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»
 - Закон України «Про інформаційні агентства»
 - Закон України «Про народні художні промисли»
 - Закон України «Про архітектурну діяльність»
 - Закон України «Про професійних творчих робітників та творчі спілки»
 - Закон України «Про кінематографію»
 - Постанова Кабінету Міністрів України № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права та договорів, які стосуються права автора на твір»
 - Постанова Кабінету Міністрів України № 108 «Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва»
 - Постанова Кабінету Міністрів України № 1209 «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних»
 - Постанова Кабінету Міністрів України № 1555 «Про затвердження положень з питань розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних»
 - Постанова Кабінету Міністрів України № 71 «Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань»
 - Постанова Кабінету Міністрів України № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав»
 - Розпорядження Кабінету Міністрів України № 247-р «Про затвердження Концепції легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням»

Продовж. дод. А

МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

- Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності
 - Всесвітня конвенція про авторське право
 - Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів
 - Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм
 - Паризька конвенція про охорону промислової власності
 - Договір про патентне право
 - Договір про патентну кооперацію
 - Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію
 - Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів із метою патентної процедури
 - Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин
 - Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків
 - Договір про закони щодо товарних знаків
 - Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків
 - Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків
 - Найробський договір про Охорону Олімпійського символу
 - Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків

СТАНДАРТИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

- Стандарти Всесвітньої організації інтелектуальної власності
 - Державні стандарти України (ДСТУ)

Наукове видання

БАСОВА Юлія Олександрівна
КОЖУШКО Григорій Мефодійович
ШУРДУК Інна Володимирівна

ПАТЕНТОЗНАВСТВО ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Головний редактор *М. П. Гречук*
Редагування *В. Л. Яременко*
Комп'ютерне верстання *Г. А. Бжікян*

*Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 9,6.
Тираж 300 пр. Зам. № 071/1287.*

*Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎ (0532) 50-24-81*

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.*